

DIAGNOZA
SYTUACJI SPOŁECZNEJ,
GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ
GMINY JEDNOROŻEC

ZLECENIODAWCA:
GMINA JEDNOROŻEC

UL. ODRODZENIA 14
06-323 JEDNOROŻEC

OPRACOWANIE:
EKOD URBANISTYKA ŁUKASZ KOWALSKI
www.dokumentyginne.pl

- SPIS TREŚCI -

WSTĘP	5
1 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAŁOŻEŃ, POLITYK I DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH POSZCZEGÓLNYCH SZCZEBLI TERYTORIALNYCH	6
1.1. POLITYKA UNII EUROPEJSKIEJ I JEJ ODZWIERCIEDLENIE NA POZIOMIE KRAJOWYM	6
1.2. STRATEGICZNE ZAŁOŻENIA ROZWOJU KRAJU	10
1.3. STRATEGICZNE ZAŁOŻENIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA	16
1.4. STRATEGICZNE ZAŁOŻENIA ROZWOJU POWIATU LUB PONADLOKALNYCH OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH	19
2 POŁOŻENIE, DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA I MOBILNOŚĆ	20
2.1. POŁOŻENIE.....	20
2.2. WENĘTRZNA I ZEWNĘTRZNA DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA	21
2.2.1. INFRASTRUKTURA DROGOWA.....	21
2.2.2. INFRASTRUKTURA KOLEJOWA.....	23
2.2.3. INFRASTRUKTURA ROWEROWA	23
2.2.4. TRANSPORT ZBIOROWY.....	25
2.2.5. POŁOŻENIE WZGLĘDEM WIĘKSZYCH OŚRODKÓW MIEJSKICH.....	25
2.2.6. DOSTĘPNOŚĆ TRANSPORTOWA GMINY W UJĘCIU KRAJOWYM.....	26
2.2.7. PLANY INWESTYCYJNE W ODNIESIENIU DO SIECI TRANSPORTOWEJ	28
2.2.8. PLANY INWESTYCYJNE ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ CENTRALNEGO PORTU KOMUNIKACYJNEGO	28
2.3. TELEKOMUNIKACJA I INTERNET	29
2.4. WNIOSKI.....	31
3 LUDNOŚĆ I PROCESY DEMOGRAFICZNE	32
3.1. STAN LUDNOŚCI	32
3.1.1. LICZBA LUDNOŚCI I GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA	32
3.1.2. STRUKTURA PŁCI.....	33
3.1.3. STRUKTURA WIEKOWA LUDNOŚCI	34
3.2. PROCESY DEMOGRAFICZNE	34
3.2.1. RUCH NATURALNY LUDNOŚCI	34
3.2.2. MIGRACJE	35
3.2.3. RUCH RZECZYWISTY LUDNOŚCI	36
3.2.4. PROGNOZA DEMOGRAFICZNA	37
3.3. WNIOSKI.....	39
4 ROLNICTWO, GOSPODARKA I RYNEK PRACY	40
4.1. ROLNICTWO.....	40
4.2. PODMIOTY GOSPODARCZE	41
4.2.1. LICZEBNOŚĆ	41
4.2.2. WIELKOŚĆ	44
4.2.3. RODZAJ	45
4.3. RYNEK PRACY	46
4.3.1. PRACUJĄCY.....	46
4.3.2. BEZROBOCIE	47
4.4. TERENY INWESTYCYJNE.....	48
4.5. WNIOSKI.....	48
5 ŚRODOWISKO I INFRASTRUKTURA	49
5.1. UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKOWE	49
5.1.1. UKSZTAŁTOWANIE TERENU	49
5.1.2. LITOSFERA I GLEBY.....	50
5.1.3. WODY	51
5.1.4. ZASOBY KOPALIN	53
5.1.5. ZASOBY LEŚNE	53
5.2. ZASKLEPIENIE GRUNTÓW	54
5.3. FORMY OCHRONY PRZYRODY	56
5.3.1. USTANOWIONE FORM OCHRONY PRZYRODY	56
5.3.2. PLANOWANE FORMY OCHRONY PRZYRODY	56
5.4. SYSTEM PRZYRODNICZY GMINY	57
5.5. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	58
5.5.1. INFRASTRUKTURA WODOCIĄGOWA	58
5.5.2. INFRASTRUKTURA KANALIZACYJNA	59
5.5.3. INFRASTRUKTURA ELEKTROENERGETYCZNA	60
5.5.4. INFRASTRUKTURA CIEPŁOWNICZA	60

5.5.5.	ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII	60
5.5.6.	INFRASTRUKTURA GAZOWA	60
5.5.7.	GOSPODARKA ODPADAMI	61
5.6.	WNIOSKI..	62
6	KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE	63
6.1.	ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	63
6.1.1.	OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW	63
6.1.2.	OBIEKTY UJĘTE W EWIDENCJI ZABYTKÓW	63
6.1.3.	STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	64
6.1.4.	STAN ZACHOWANIA ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH	64
6.1.5.	ZAGROŻENIA DLA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	64
6.2.	INSTYTUCJE KULTURY	65
6.3.	LOKALNE DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE	66
6.4.	WNIOSKI..	66
7	SPORT, REKREACJA I TURYSTYKA	67
7.1.	INFRASTRUKTURA SPORTOWO-REKREACYJNA I JEJ WYKORZYSTANIE	67
7.2.	ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNA	67
7.3.	WNIOSKI..	68
8	PLANOWANIE I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE	69
8.1.	PLANOWANIE PRZESTRZENNE W GMINIE	69
8.1.1.	STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	69
8.1.2.	MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	71
8.1.3.	DECYZJE O WARUNKACH ZABUDOWY I DECYZJE O LOKALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO	73
8.2.	STRUKTURA OSADNICZA	73
8.3.	REWITALIZACJA	74
8.4.	OBSZARY ZINTEGROWANEGO INWESTOWANIA I WYKLUCZENIA Z INWESTOWANIA	74
8.5.	OBSZARY ROZMIESZCZENIA INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM	75
8.6.	WNIOSKI..	75
9	BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	76
9.1.	PODMIOTY I INSTYTUCJE REALIZUJĄCE ZADANIA Z ZAKRESU BEZPIECZEŃSTWA	76
9.2.	PRZESTĘPCZOŚĆ	76
9.3.	ZAGROŻENIA WYNIKAJĄCE Z POŁOŻENIA GEOGRAFICZNEGO	77
9.3.1.	ZAGROŻENIE ZANIECZYSZCZENIEM POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO	77
9.3.2.	ZAGROŻENIE ZMIANAMI KLIMATU	78
9.3.3.	ZAGROŻENIE ZALEWOWE	79
9.3.4.	ZAGROŻENIA RUCHAMI MASOWYMI	80
9.3.5.	ZAGROŻENIA SUSZĄ I ZAGROŻENIE POŻAROWE	81
9.3.6.	ZAGROŻENIE POWAŻNĄ AWARIĄ	82
9.4.	WNIOSKI..	82
10	POLITYKA SPOŁECZNA	83
10.1.	OCHRONA ZDROWIA	83
10.2.	POMOC SPOŁECZNA	84
10.3.	MIESZKALNICTWO	86
10.4.	WNIOSKI..	88
11	EDUKACJA I KAPITAŁ SPOŁECZNY	89
11.1.	PLACÓWKI OŚWIATOWE	89
11.2.	LICZBA UCZNIÓW I WSPÓŁCZYNNIK SKOLARYZACJI	89
11.3.	KAPITAŁ SPOŁECZNY	90
11.3.1.	ORGANIZACJE I STOWARZYSZENIA	90
11.3.2.	AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA, FREKWENCJA W WYBORACH	91
11.4.	WNIOSKI..	92
12	FINANSE SAMORZĄDOWE	93
12.1.	DOCHODY GMINY	93
12.2.	WYDATKI GMINY	96
12.3.	ZDOLNOŚĆ INWESTYCYJNA	97
12.4.	WNIOSKI..	98
13	PODSUMOWANIE BADANIA ANKIETOWEGO	99
	WYBRANE MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE	105

WSTĘP

Niniejsza diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej stanowiła punkt wyjścia i bazę dla opracowania zaktualizowanej Strategii Rozwoju Gminy. Zawarte opisy i analizy pozwoliły na sformułowanie wniosków i ocen oraz zidentyfikowanie najważniejszych trendów rozwojowych gminy Jednorożec oraz potencjalnych kierunków rozwoju w przyszłości.

Diagnozę sporządzano w okresie kwiecień – maj 2024 roku, w związku z czym część analizowanych wskaźników dotyczy roku 2022 (najnowsze, możliwe na ten czas dane do pozyskania za pełny rok sprawozdawczy¹), który nierzadko przedstawiany jest w zestawieniu z latami poprzedzającymi.

Zakres diagnozy oparto o wytyczne Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej („Strategia Rozwoju Gminy. Poradnik praktyczny”, 2021) oraz wymagania ustawowe. Zidentyfikowano najważniejsze wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania rozwojowe. Określono główne szanse i bariery oraz potencjał Gminy, nawiązujący do posiadanych zasobów i lokalnej specyfiki, w tym zróżnicowana terytorialnego. W diagnozie zawarto zarówno elementy retrospektywne, jak i opisujące przyszłość. Ponadto, analizy dokonywane były z uwzględnieniem otoczenia o charakterze lokalnym i ponadlokalnym, w tym zastosowano metodę porównawczą charakteryzowanych zjawisk.

Poza diagnozą sytuacji w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, w tym środowiskowym, dokonano opisu uwarunkowań wynikających z założeń, polityk i dokumentów strategicznych poszczególnych szczebli terytorialnych. Szczegółowo omówiono także wyniki przeprowadzonego badania ankietowego.

Efektem końcowym diagnozy są wnioski, sformułowane w formie analizy SWOT, stanowiące jeden z początkowych rozdziałów zaktualizowanej Strategii Rozwoju Gminy.

¹ Dotyczyło to większości baz danych, w tym w szczególności danych GUS, dane pochodzących z Raportu o stanie Gminy itd.

1 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAŁOŻEŃ, POLITYK I DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH POSZCZEGÓLNYCH SZCZEBLI TERYTORIALNYCH

Stosownie do Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Art. 10e, ust. 2): *Strategia rozwoju gminy jest spójna ze strategią rozwoju województwa oraz strategią rozwoju ponadlokalnego, obejmującą tę gminę.*

Ponadto, cele i działania określone w strategiach rozwoju gmin powinny być skoordynowane z założeniami dokumentów programowo-strategicznych i planistycznych szczebla unijnego, krajowego, regionalnego, ponadlokalnego oraz lokalnego.

W niniejszym rozdziale dokonano syntezy założeń najważniejszych polityk i dokumentów strategicznych opracowanych na poszczególnych szczeblach terytorialnych.

1.1. POLITYKA UNII EUROPEJSKIEJ I JEJ ODZWIERCIEDLENIE NA POZIOMIE KRAJOWYM

Kontekst aktualnej polityki Unii Europejskiej

Unia Europejska liczy obecnie 27 państw² i stanowi jednolity rynek, o ogromnym potencjale. Unia, która na początku była wyłącznie wspólnotą gospodarczą, stopniowo zaczęła obejmować różne obszary polityki: od klimatu, ochrony środowiska i zdrowia, po stosunki zewnętrzne i bezpieczeństwo oraz sprawiedliwość i kwestie migracyjne. Obecnie Unia stanowi unię gospodarczą i polityczną, której Polska jest jej członkiem od 1 maja 2004 r.

Założenia rozwojowe Unii Europejskiej na przestrzeni lat stale ewoluują. Wpływ na politykę UE wywierają nie tylko zmieniające się warunki społeczno-gospodarcze poszczególnych krajów Wspólnoty, ale także dynamiczna sytuacja geopolityczna świata i związane z nią liczne wyzwania, przed jakim staje „stary kontynent”.

Po wyborach do Parlamentu Europejskiego w maju 2019 roku, Rada Europejska określiła **program strategiczny dla UE na lata 2019-2024**, obejmujący cztery obszary priorytetowe³:

- **Ochrona obywateli i swobód** – zapewnienie skutecznej kontroli granic zewnętrznych Unii oraz dalszy rozwój kompleksowej polityki migracyjnej. Zwalczanie terroryzmu i przestępczości transgranicznej i internetowej, zwiększenie odporności UE na klęski żywiołowe i katastrofy spowodowane przez działalność człowieka.
- **Rozwijanie silnej i prężnej bazy gospodarczej** – budowanie odpornej gospodarki poprzez pogłębienie unii gospodarczej i walutowej, aby ukończenie tworzenia unii rynków bankowych i kapitałowych, wzmocnienie międzynarodowej roli wspólnej waluty, inwestowanie w umiejętności i edukację, wspieranie europejskich przedsiębiorstw, uwzględnienie transformacji cyfrowej oraz opracowanie solidnej polityki przemysłowej.
- **Budowanie neutralnej klimatycznie, ekologicznej, sprawiedliwej i socjalnej Europy** – inwestowanie w ekologiczne inicjatywy, które poprawiają jakość powietrza i wody, promują zrównoważone rolnictwo oraz chronią systemy środowiskowe i różnorodność biologiczną. Stworzenie wydajnej gospodarki o obiegu zamkniętym (trwałość produktów, energooszczędność wielokrotność użytku, recykling) oraz dobrze funkcjonującego unijnego rynku energii,

² Po opuszczeniu przez Wielką Brytanię struktur unijnych.

³ Materiał źródłowy: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/eu-priorities_pl

zapewniającego zrównoważoną, bezpieczną i przystępną cenowo energię. Szybsze przejście na odnawialne źródła energii i efektywność energetyczną, przy jednoczesnym ograniczeniu zależności UE od zewnętrznych źródeł energii. Wdrażanie Europejskiego filaru praw socjalnych.

- **Promowanie europejskich interesów i wartości na scenie światowej** – budowa solidnej polityki zagranicznej w ramach ambitnej polityki sąsiedztwa z 16 najbliższymi sąsiadami na wschodzie i południu, a także kompleksowego partnerstwa z Afryką. Propagowanie pokoju, stabilności, demokracji i praw człowieka na świecie. Zapewnienie solidnej polityki handlowej zgodnie z multilateralizmem i światowym międzynarodowym porządkiem opartym na zasadach. Większa odpowiedzialność za bezpieczeństwo i obronę, przy ścisłej współpracy z NATO.

Konsekwentnie, opierając się na strategicznym programie Rady Europejskiej i wynikach dyskusji z grupami politycznymi Parlamentu Europejskiego, w 2019 roku przewodnicząca Komisji Europejskiej (KE) określiła **sześć priorytetów politycznych KE**, do których zaliczono⁴:

- **Europejski Zielony Ład** – przekształcenie UE w nowoczesną, zasobooszczędną i konkurencyjną gospodarkę, przy jednoczesnej ochronie środowiska, przeciwdziałaniu zmianie klimatu oraz zwiększaniu neutralności względem emisji dwutlenku węgla i zasobooszczędności do roku 2050.
- **Europa na miarę ery cyfrowej** – wspieranie transformacji cyfrowej poprzez inwestowanie w przedsiębiorstwa, badania naukowe i innowacje, reformę ochrony danych, wyposażenie obywateli w umiejętności niezbędne do obsługi technologii nowej generacji i opracowanie odpowiednich przepisów.
- **Gospodarka służąca ludziom** – wzmocnienie unijnej gospodarki, a jednocześnie zapewnienie miejsc pracy i zmniejszenie nierówności, wspieranie przedsiębiorstw, pogłębienie unii gospodarczej i walutowej oraz dokończenie budowy unii bankowej i unii rynków kapitałowych.
- **Silniejsza pozycja Europy na świecie** – wzmocnienie UE na arenie międzynarodowej poprzez poprawę jej pozycji jako lidera silnego, otwartego i sprawiedliwego handlu, multilateralizmu i ładu światowego opartego na zasadach. Zacieśnienie stosunków z krajami sąsiadującymi i partnerami, a także zwiększenie zdolności UE do zarządzania kryzysami w oparciu o jej zdolności cywilne i wojskowe.
- **Promowanie naszego europejskiego stylu życia** – poszanowanie praw podstawowych i praworządności jako ości równości, tolerancji i sprawiedliwości społecznej. Uwzględnienie zagrożeń dla bezpieczeństwa, ochrona konsumentów i wzmocnienie ich pozycji, a także opracowanie systemu legalnych i bezpiecznych kanałów migracji przy jednoczesnym skutecznym zarządzaniu zewnętrznymi granicami UE, modernizacji unijnego systemu azylowego oraz ścisłej współpracy z krajami partnerskimi.
- **Nowy impuls dla demokracji europejskiej** – wzmocnienie procesów demokratycznych w Europie poprzez zacieśnienie stosunków z Parlamentem Europejskim i parlamentami krajowymi, ochrona demokracji w UE przed ingerencją z zewnątrz, zapewnienie przejrzystości i integralności całego procesu legislacyjnego, a także szersze zaangażowanie Europejczyków w kształtowanie przyszłości UE.

Zaistniała w 2020 roku pandemia COVID-19 i związane z nią nowe zagrożenia i wyzwania spowodowały konieczność weryfikacji polityki wspólnotowej, w tym fiskalnej. Odpowiedzią Unii Europejskiej na pandemię stał się **Plan odbudowy dla Europy**. Został on oparty na największym długoterminowym budżecie w historii UE oraz na tzw. **Funduszu Odbudowy** (ang.: *Next Generation EU*) o wartości ponad 700 mld euro⁵. Ma na celu on złagodzenie gospodarczych i społecznych skutków pandemii koronawirusa oraz zapewnienie zrównoważonej gospodarki przygotowanej na wyzwania i możliwości związane z transformacją ekologiczną i cyfrową.

⁴ Materiał źródłowy: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/eu-priorities_pl

⁵ Materiał źródłowy: https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_pl

Najważniejsze elementy porozumienia w ramach Funduszu Odbudowy⁶:

- badania naukowe i innowacje z wykorzystaniem programu „Horyzont Europa”,
- sprawiedliwa transformacja klimatyczna i cyfrowa z wykorzystaniem Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i programu „Cyfrowa Europa”,
- gotowość, odbudowa i odporność na kryzysy, finansowane za pomocą Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności, *rescEU* i nowego programu działań w dziedzinie zdrowia – UE dla zdrowia,
- modernizację realizowanych od dawna polityk, takich jak polityka spójności i wspólna polityka rolna, aby zmaksymalizować ich wkład w realizację priorytetów Unii,
- walkę ze zmianą klimatu – 30 proc. środków unijnych, czyli dotychczas największy odsetek na ten cel w europejskim budżecie,
- ochronę różnorodności biologicznej i równouprawnienie płci.

W konsekwencji przyjętego projektu budżetu UE na lata 2021-2027 i Funduszu Odbudowy (*Next Generation EU*), stanowiący Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (*Recovery and Resilience Facility – RRF*), dla Polski przypada ok. 23,9 mld euro dotacji i ok. 11,5 mld euro pożyczek (w cenach bieżących)⁷. Korzystanie z w/w funduszy poszczególnych krajów członkowskich opiera się na tzw. Krajowych Planach Odbudowy, które są przełożeniem wsparcia finansowego na konkretne reformy, programy i inwestycje.

Wydarzenia zapoczątkowane w lutym 2022 r. (pełnoskalowa agresja militarna Federacji Rosyjskiej na Ukrainę), z pewnością doprowadzą do kolejnej rewizji unijnej polityki fiskalnej. W wielu aspektach zmiany mogą być fundamentalne. Prawdopodobnie nowego wymiaru nabierze polityka energetyczna, polityka spójności i współpraca międzynarodowa.

Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności⁸

Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO) został zaakceptowany w czerwcu 2022 roku przez Komisję Europejską i Radę UE, a następnie zmieniony pod koniec 2023 r. (rewizja). W okresie marzec – kwiecień 2024 przeprowadzone zostały konsultacje społeczne rewizji KPO, a następnie została ona przyjęta przez Radę Ministrów. Na początku lipca 2024 r. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej poinformowało, że Komisja Europejska zatwierdziła wniosek Polski w sprawie rewizji KPO.

KPO jest dokumentem programowym określającym cele związane z odbudową i tworzeniem odporności społeczno-gospodarczej Polski po kryzysie wywołanym pandemią COVID-19 oraz służące ich realizacji reformy strukturalne i inwestycje, w horyzoncie czasowym do 2026 r. Dokument stanowi podstawę ubiegania się o wsparcie z europejskiego Funduszu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (*Recovery and Resilience Facility – RRF*).

(KPO) koncentruje się na interwencjach, które przyczyniać się będą do pobudzenia gospodarki, inwestycji, wzrostu gospodarczego oraz zatrudnienia. Zaplanowano realizację reform i inwestycji w tych obszarach, które są najbardziej istotne z punktu widzenia konieczności odbudowy gospodarki, ale także w tych, które tworzą trwałe podwaliny pod budowę gospodarki odpornej na kolejne wstrząsy.

W ujęciu generalnym KPO skupia się na wsparciu pięciu komponentach:

- 1) **Odporność i konkurencyjność gospodarki;**
- 2) **Zielona energia i zmniejszenie energochłonności.**
- 3) **Transformacja cyfrowa.**
- 4) **Efektywność, dostępność i jakość systemu ochrony zdrowia.**

⁶ Materiał źródłowy: https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_pl#najwikszy-w-historii-pakiet-rodkw-na-rzecz-oywienia-gospodarki

⁷ Materiał źródłowy: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility/recovery-and-resilience-plan-poland_pl

⁸ Materiał źródłowy: <https://www.gov.pl/web/planodbudowy/o-kpo>

- 5) **Zielona, inteligentna mobilność.**
- 6) **Poprawa jakości instytucji i warunków realizacji Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności.**

Wokół w/w komponentów koncentruje się wsparcie na rzecz przedsiębiorców, instytucji publicznych oraz innych podmiotów społeczno-gospodarczych. W każdym komponencie ujęto także działania na rzecz spójności terytorialnej – w zależności od zidentyfikowanych problemów – adresowane do obszarów wiejskich, miast, czy też obszarów szczególnie poszkodowanych w wyniku pandemii, gdzie występuje kumulacja problemów społeczno-gospodarczych.

Adresatami proponowanych działań w ramach KPO są: obywatele, przedsiębiorcy i przedsiębiorstwa, samorządy terytorialne, instytucje publiczne oraz podmioty spoza systemu administracji publicznej (np. podmioty społeczne, stowarzyszenia, organizacje pozarządowe).

Krajowy Plan Odbudowy objęty jest **zasadą do no significant harm (DNSH) – niewyrządzenia znaczącej szkody środowisku.**

Zgodnie z rozporządzeniem dotyczącym Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększenia Odporności (*Recovery and Resilience Facility – RRF*) większość środków należy przeznaczyć na działania w obszarze związanym z realizacją **celów klimatycznych** oraz na **transformację cyfrową**. Do KPO mogą być włączone reformy i inwestycje, które rozpoczęły się 1 lutego 2020 r., jednak ich realizacja musi się zakończyć w sierpniu 2026 r. (płatności mogą być dokonywane do końca 2026 r.).

Polityka spójności⁹

Polityka spójności w latach 2021-2027 ma zadanie wdrażanie dwóch celów traktatowych UE: **inwestycje na rzecz zatrudnienia i wzrostu** oraz **Europejską Współpracę Terytorialną** (Interreg). Wyodrębniono także pięć dodatkowych celów polityki spójności:

- 1) **Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa,**
- 2) **Zielona, nisko-emisyjna, zmierzająca w kierunku zero-emisyjności Europa,**
- 3) **Bardziej skomunikowana Europa,**
- 4) **Europa społeczna i włączająca społecznie,**
- 5) **Europa bliska obywatelom.**

Podstawowym dokumentem określającym współpracę UE z Polską, jest Umowa Partnerstwa (UP) – uzgodniona z Komisją Europejską strategia wykorzystania funduszy unijnych.

Polityka spójności na lata 2021-27 obejmuje następujące fundusze:

- **Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego** – służy wzmocnieniu spójności gospodarczej i społecznej Unii Europejskiej. Ma on łagodzić dysproporcje w rozwoju europejskich regionów i zmniejszać braki w zakresie rozwoju regionów znajdujących się w najmniej korzystnej sytuacji.
- **Fundusz Spójności** – służy redukowaniu dysproporcji gospodarczych i społecznych oraz promowaniu zrównoważonego rozwoju. W jego ramach realizowane są strategiczne projekty w obszarach ochrony środowiska i transportu, w tym transeuropejskich sieci transportowych (TEN-T).
- **Europejski Fundusz Społeczny+** – służy zwiększaniu spójności społecznej i gospodarczej, odpowiadaniu na wyzwania rynku pracy i wyzwania społeczne oraz stymulowaniu zrównoważonego rozwoju gospodarczego poprzez inwestowanie w kapitał ludzki. EFS+ będzie obejmować obecnie rozproszone instrumenty: EFS, Inicjatywę na rzecz osób młodych (YEI), Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD) oraz Europejski Program na rzecz Zatrudnienia i Innowacji Społecznych (EaSI).

⁹ Materiał źródłowy: <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-na-lata-2021-2027/dowiedz-sie-wiecej-o-funduszach-europejskich-na-lata-2021-2027/>

- **Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji** – jest częścią Europejskiego Zielonego Ładu i elementem (I filarem) Mechanizmu Sprawiedliwej Transformacji. Celem FST jest łagodzenie skutków społecznych i ekonomicznych transformacji energetycznej.
- **Europejski Fundusz Morski, Rybacki i Akwakultury** - służy unijnej polityce morskiej i rybołówstwa. Celem funduszu jest szeroko rozumiane wsparcie społeczności nadmorskich, w tym m.in. wspieranie rybaków w przechodzeniu na zrównoważone rybołówstwo czy finansowanie projektów przyczyniających się do tworzenia nowych miejsc pracy oraz podnoszenia jakości życia społeczności nadmorskich w Europie.

Do realizacji założeń Umowy Partnerstwa służą **programy krajowe i regionalne**, określające obszary wsparcia i wyznaczają konkretne działania. Podobnie, jak w poprzednich latach (perspektywach: 2007-2013, 2014-2020), tak również w perspektywie 2021-2027 około 60% funduszy z polityki spójności trafi do programów realizowanych na poziomie krajowym. Pozostałe 40% otrzymują programy regionalne.

1.2. STRATEGICZNE ZAŁOŻENIA ROZWOJU KRAJU

Podstawowe (nadrzędne) uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju Polski w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, w horyzoncie czasu dziesięcio-piętnastoletnim oraz podstawowe działania na okres czterech lat, określa średniookresowa strategia rozwoju kraju. Obecnie jest nią, uchwalona przez Radę Ministrów w 2017 roku, Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020, z perspektywą do 2030 r.

Dokument powyższy realizowany jest przez inne strategie odnoszące się do sektorów, dziedzin, regionów lub rozwoju przestrzennego (opisane w tabeli poniżej) oraz przez strategię rozwoju województwa (opisaną w rozdz. 1.3.).

Tab. 1 Główne założenia najważniejszych dokumentów strategicznych szczebla krajowego

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020, z perspektywą do 2030 r. (SOR)	<p>SOR jest obowiązującym, kluczowym dokumentem kraju w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej. Określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym w perspektywie roku 2020 i 2030. Przedstawia model rozwoju Kraju, jako rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony. Jest on oparty o indywidualny potencjał terytorialny, inwestycje, innowacje, rozwój, eksport oraz wysoko przetworzone produkty. Przyjęty model rozwoju zakłada odchodzić od dotychczasowego wspierania wszystkich sektorów/branż na rzecz wspierania sektorów strategicznych, mogących stać się motorami polskiej gospodarki. Celem głównym SOR jest: Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności, w wymiarze społecznym, ekonomicznym środowiskowym i terytorialnym. Wyszczególniono także cele szczegółowe:</p> <ol style="list-style-type: none"> I. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną (obszary: Reindustrializacja, Rozwój innowacyjnych firm, Małe i średnie przedsiębiorstwa, Kapitał dla rozwoju, Ekspansja zagraniczna); II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony (obszary: Spójność społeczna, Rozwój zrównoważony terytorialnie); III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu (obszary: Prawo w służbie obywatelom i gospodarce, Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem, E-państwo, Finanse publiczne, Efektywność wykorzystania środków UE); <p>oraz obszary wpływające na osiągnięcie celów Strategii: Kapitał ludzki i społeczny, Cyfryzacja, Transport, Energia, Środowisko, Bezpieczeństwo Narodowe.</p>

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
<p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030)</p>	<p>KSRR 2030 określa systemowe ramy prowadzenia polityki regionalnej zarówno przez rząd wobec regionów, jak i wewnątrzregionalnej. Odegra on w nadchodzących latach ważną rolę w procesie programowania środków publicznych, w tym funduszy UE. Dokument przedstawia cele polityki regionalnej oraz działania i zadania, jakie do ich osiągnięcia powinien podjąć rząd, samorządy: wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji tej polityki w perspektywie roku 2030.</p> <p>KSSR 2030 r. kładzie nacisk na zrównoważony rozwój całego kraju, czyli zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego różnych obszarów, głównie miejskich i wiejskich.</p> <p>W strategii przewidziano skuteczniejszą identyfikację potrzeb rozwojowych wszystkich obszarów kraju, a także efektywniejsze rozpoznanie zasobów, jakimi dysponują, wskazanie wyzwań i barier rozwojowych. Takie podejście przełoży się na lepsze dopasowanie narzędzi interwencji (np. programów) do możliwości i potencjałów rozwojowych poszczególnych obszarów kraju.</p> <p>Jednym z celów KSRR jest zapewnienie większej spójności rozwojowej Polski przez wsparcie obszarów słabszych gospodarczo. Dlatego w dokumencie wskazano obszary strategicznej interwencji (OSI), które otrzymają szczególne wsparcie (będą to obszary zagrożone trwałą marginalizacją, miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, Śląsk i tereny Polski wschodniej).</p> <p>Strategia wspiera konkurencyjność regionów i zakłada kontynuację działań zmierzających do podniesienia jakości kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności. W związku z tym wspierane będą lokalne przedsiębiorstwa.</p> <p>W strategii istotny nacisk położono na rozwijanie kompetencji administracji publicznej. Chodzi o umiejętności niezbędne do prowadzenia skutecznej polityki rozwoju, w szczególności na terenach o niskim potencjale rozwojowym, a zwłaszcza wspieranie powiązań między lokalnym i regionalnym sektorem publicznym a światem biznesu i nauki.</p> <p>W dokumencie przewidziano zwiększenie roli i odpowiedzialności samorządów lokalnych, jako podmiotów decydujących o polityce rozwoju w skali lokalnej. Strategia tworzy warunki do większego angażowania się samorządów gminnych i powiatowych w realizację wspólnych projektów i we współpracę ponad granicami administracyjnym.</p>
<p>Polityka energetyczna Polski do 2040 r. (PEP 2040)</p>	<p>PEP 2040 wskazuje ramy transformacji energetycznej w Polsce. Zawiera strategiczne przesądzenia w zakresie doboru technologii służących budowie niskoemisyjnego systemu energetycznego. Stanowi wkład w realizację Porozumienia Paryskiego z uwzględnieniem konieczności przeprowadzenia transformacji w sposób sprawiedliwy i solidarny. PEP2040 stanowi krajową kontrybucję w realizację polityki klimatyczno-energetycznej UE. Polityka uwzględnia skalę wyzwań związanych z dostosowaniem krajowej gospodarki do uwarunkowań regulacyjnych UE związanych z celami klimatyczno-energetycznymi na 2030 r., Europejskim Zielonym Ładem, planem odbudowy gospodarczej po pandemii COVID i dążeniem do osiągnięcia neutralności klimatycznej zgodnie z krajowymi możliwościami, jako wkładu w realizację Porozumienia Paryskiego. Niskoemisyjna transformacja energetyczna przewidziana w PEP2040 inicjować będzie szersze zmiany modernizacyjne całej gospodarki, gwarantując bezpieczeństwo energetyczne, dbając o sprawiedliwy podział kosztów i ochronę najbardziej wrażliwych grup społecznych.</p> <p>Zgodnie z PEP 2040 celem polityki energetycznej państwa jest: bezpieczeństwo energetyczne, przy zapewnieniu konkurencyjności gospodarki, efektywności energetycznej i zmniejszenia oddziaływania sektora energii na środowisko, przy optymalnym wykorzystaniu własnych zasobów energetycznych.</p> <p>Cele szczegółowe PEP 2040 to:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Optymalne wykorzystanie własnych surowców energetycznych. 2) Rozbudowa infrastruktury wytwórczej i sieciowej energii elektrycznej. 3) Dywersyfikacja dostaw i rozbudowa infrastruktury sieciowej gazu ziemnego, ropy naftowej oraz paliw ciekłych. 4) Rozwój rynków energii. 5) Wdrożenie energetyki jądrowej. 6) Rozwój odnawialnych źródeł energii. 7) Rozwój ciepłownictwa i kogeneracji. 8) Poprawa efektywności energetycznej gospodarki.

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
<p>Polityka ekologiczna Państwa 2030 (PEP 2030)</p>	<p>Rolą PEP 2030 jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego Polski oraz wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców. PEP2030 ma stanowić podstawę do inwestowania środków europejskich z perspektywy finansowej na lata 2021–2027. Strategia wspiera także realizację celów i zobowiązań Polski na szczeblu międzynarodowym, w tym na poziomie unijnym oraz ONZ, szczególnie w kontekście celów polityki klimatyczno-energetycznej UE do 2030 oraz celów zrównoważonego rozwoju ujętych w Agendzie 2030.</p> <p>Celem głównym PEP 2030 jest: Rozwój potencjału środowiska na rzecz obywateli i przedsiębiorców, który został przeniesiony wprost z obszaru „Środowisko” w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR). PEP 2030 doprecyzowuje zapisy SOR i przedstawia praktyczne rozwiązania dla poszczególnych kierunków interwencji. PEP 2030 wyznacza następujące cele środowiskowe, które są wspierane przez cele horyzontalne:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Cel szczegółowy I: Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego; – Cel szczegółowy II: Środowisko i gospodarka. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska; – Cel szczegółowy III: Środowisko i klimat. Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich oraz zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych; – Cel horyzontalny 1: Środowisko i edukacja. Rozwijanie kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw) ekologicznych społeczeństwa; – Cel horyzontalny 2: Środowisko i administracja. Poprawa efektywności funkcjonowania instrumentów ochrony środowiska.
<p>Strategia Produktivności 2030 (SP 2030)</p>	<p>Głównym celem SP 2030 jest: wzrost produktywności w warunkach gospodarki niskoemisyjnej, o obiegu zamkniętym i opartej na danych. Strategia przewiduje działania w ramach siedmiu obszarów interwencji, wraz z przypisanymi do nich celami szczegółowymi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Obszar I. Zasoby naturalne (ziemia i surowce): (a) Wzrost wydajności surowcowej gospodarki, (b) Wzrost wykorzystania surowców odnawialnych i biomasy w gospodarce; – Obszar II. Praca i kapitał ludzki: (a) Szybki rozwój praktycznego kształcenia przez całe życie, (b) Przygotowanie kompetentnych kadr na potrzeby scyfryzowanej gospodarki; – Obszar III. Inwestycje (kapitał trwały i finansowy): (a) Trwałe zwiększenie stopy inwestycji prywatnych, (b) Automatyzacja, robotyzacja i cyfryzacja przedsiębiorstw; – Obszar IV. Organizacja i instytucje: (a) Podniesienie jakości zarządzania w przedsiębiorstwach i instytucjach publicznych, (b) Stymulowanie mechanizmów współpracy pomiędzy podmiotami gospodarczymi; – Obszar V. Wiedza: Wzrost intensywności wykorzystania wiedzy i nowych technologii w gospodarce; – Obszar VI. Dane: Szybki rozwój algorytmicznej gospodarki opartej na danych; – Obszar VII. Umieędzynarodowienie: (a) Zwiększenie liczby eksporterów, w szczególności na rynki pozaeuropejskie, (b) Zwiększenie eksportu towarów w obszarze wysokich technologii i kanałami e-commerce.
<p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030 (SRKL 2030)</p>	<p>Celem głównym SRKL 2030 jest wzrost kapitału ludzkiego i spójności społecznej w Polsce. Strategia wyznacza ponadto cztery cele szczegółowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Cel szczegółowy 1: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli, w tym cyfrowych; – Cel szczegółowy 2: Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej; – Cel szczegółowy 3: Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy; – Cel szczegółowy 4: Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne.
<p>Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 (SRKS 2030)</p>	<p>Głównym celem SRKS 2030 jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja niniejszego celu jest oparta na trzech celach szczegółowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Cel szczegółowy 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne; – Cel szczegółowy 2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich; – Cel szczegółowy 3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
<p>Strategia Sprawne i Nowoczesne Państwo 2030 (SSiNP 2030)</p>	<p>Celem głównym SSiNP 2030 jest sprawne i nowoczesne państwo służące obywatelom, środowisku oraz gospodarce. Do jego osiągnięcia w perspektywie do 2030 r. przyczynić się będzie 5 celów szczegółowych</p> <ul style="list-style-type: none"> – Cel szczegółowy I: Lepsze prawo. – Cel szczegółowy II: Sprawne instytucje państwa. – Cel szczegółowy III: Podniesienie sprawności realizacji zadań państwa poprzez wykorzystanie technologii cyfrowych i zmianę sposobu działania stosownie do możliwości, jakie stwarza technologia. – Cel szczegółowy IV: Efektywne planowanie i wykorzystanie środków finansowych. – Cel szczegółowy V: Zapewnienie obywatelom bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego.
<p>Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030 (SZRWRiR 2030)</p>	<p>Głównym celem niniejszej Strategii jest rozwój gospodarczy wsi umożliwiający trwały wzrost dochodów jej mieszkańców przy minimalizacji rozwarstwienia ekonomicznego, społecznego i terytorialnego oraz poprawie stanu środowiska naturalnego.</p> <p>W kontekście realizacji celu głównego określone zostały następujące cele szczegółowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> – I: Zwiększenie opłacalności produkcji rolnej i rybackiej; – II: Poprawa jakości życia, infrastruktury i stanu środowiska; – III: Rozwój przedsiębiorczości, pozarolniczych miejsc pracy i aktywnego społeczeństwa. <p>Obszarami wpływającymi na realizację celów strategii to: sprawne zarządzanie rozwojem, stabilne finansowanie rozwoju, trwała zdolność kreacji i uczenia się.</p>
<p>Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku (SRT2030)</p>	<p>Głównym celem Strategii jest zwiększenie dostępności transportowej kraju oraz poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu i efektywności sektora transportowego oraz utworzenie spójnego, zrównoważonego, innowacyjnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego na poziomie krajowym, europejskim i globalnym. Realizacja wyżej opisanego celu jest związana z wdrażaniem 6 kierunków interwencji dla każdej z gałęzi transportu tj.:</p> <ul style="list-style-type: none"> – 1: budowa zintegrowanej, wzajemnie powiązanej sieci transportowej służącej konkurencyjnej gospodarce. – 2: poprawa sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym. – 3: zmiany w indywidualnej i zbiorowej mobilności. – 4: poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu oraz przewożonych towarów. – 5: ograniczenie negatywnego wpływu transportu na środowisko. – 6: poprawa efektywności wykorzystania publicznych środków na przedsięwzięcia transportowe.
<p>Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły</p>	<p>Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły stanowi wypełnienie zobowiązań wynikających z ustaleń Ramowej Dyrektywy Wodnej w zakresie cyklicznej aktualizacji planów gospodarowania wodami, a także umożliwi dopełnienie zobowiązań raportowych do Komisji Europejskiej. Priorytetem Planu gospodarowania wodami jest stworzenie w ekosystemach wodnych i od wód zależnych warunków, określonych w Ramowej Dyrektywie Wodnej, sprzyjających osiągnięciu celów środowiskowych wyznaczonych dla poszczególnych jednolitych części wód oraz dla obszarów chronionych. W dokumencie tym zawarto również wykaz inwestycji koniecznych do osiągnięcia założonych celów środowiskowych (dla wód powierzchniowych, podziemnych i obszarów chronionych).</p> <p>W kontekście opracowania strategii rozwoju gminy Jednorożec istotne są następujące działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Aktualizacja programu ochrony środowiska pod kątem poprawy efektywności dotyczącej ograniczania dopływu zanieczyszczeń do jcwp; – Realizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych; – Realizacja działań wynikających z planów ochrony i planów zadań ochronnych dla obszarów chronionych; – Rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych w zakresie utrzymania naturalnego charakteru koryta; – Działania renaturyzacyjne; – Kontrole dotyczące stosowania programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu przez podmioty prowadzące produkcję rolną i działalność; – Ograniczenie zanieczyszczenia wód związkami biogennymi pochodzącymi z rolnictwa oraz ograniczenie zanieczyszczenia pestycydami;

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
	<ul style="list-style-type: none"> – Rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych zależnych od hydromorfologii; – Budowa przepławki, przywrócenie drożności odcinków rzek w ramach zadania "Remont jazów na rzece Orzyc - 6 sztuk w km 107+960, 109+400, 110+030, 111+300, 112 +100, 113+600"; – Budowa przepławki, przywrócenie drożności odcinków rzek w ramach zadania "Remont jazu na rzece Orzyc w km 130+260"; – Opracowanie wariantowej analizy sposobu udroźnienia budowli piętrzących na cieku wraz ze wskazaniem wariantu do realizacji oraz opracowaniem dokumentacji projektowej. – Realizacja wybranego wariantu udroźnienia cieku - działanie inwestycyjne; – Kontrola przestrzegania warunków stosowania środków ochrony roślin.
<p style="text-align: center;">Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły</p>	<p>Aktualny Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (2022), stanowi aktualizację PZRP dla OD Wisły przyjętego do realizacji w 2016 r. Dokument ten, zgodnie z ustaleniami art. 173 ust. 21 Ustawy Prawo Wodne zawiera:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wszelkie zmiany lub uaktualnienia dotyczące tych planów, wraz z podsumowaniem przeglądów wstępnej oceny ryzyka powodziowego, map zagrożenia powodziowego i map ryzyka powodziowego; – ocenę postępów w realizacji celów zarządzania ryzykiem powodziowym; – opis i wyjaśnienie przyczyn niezrealizowania zaplanowanych działań zmierzających do osiągnięcia celów zarządzania ryzykiem powodziowym; – opis działań podjętych, a niezaplanowanych w tych planach; – możliwy wpływ zmian klimatu na występowanie powodzi. <p>Nadrzędnym i podstawowym celem zarządzania ryzykiem powodziowym jest ograniczenie potencjalnych skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego a także działalności gospodarczej. W ramach wdrażania założeń Planu wskazano następujące cele główne, którym przyporządkowano cele szczegółowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zahamowanie wzrostu ryzyka powodziowego; <ul style="list-style-type: none"> - Zapewnienie warunków ograniczających możliwość występowania powodzi, - Zapewnienie racjonalnego gospodarowania OZP; – Obniżenie istniejącego ryzyka powodziowego; <ul style="list-style-type: none"> - Zapewnienie warunków redukujących możliwość występowania powodzi, - Redukcja obszaru zagrożonego powodzią oraz zapewnienie racjonalnego gospodarowania OZP, - Redukcja wrażliwości społeczności i obiektów na OZP; – Poprawa systemu zarządzania ryzykiem powodziowym; <ul style="list-style-type: none"> - Zwiększenie skuteczności prognozowania i ostrzegania o zagrożeniach meteorologicznych i hydrologicznych, - Zwiększenie skuteczności reagowania ludzi, firm i instytucji publicznych, - Zwiększenie skuteczności odbudowy i powrotu do stanu sprzed powodzi, - Wdrożenie systemu analiz popowodziowych i zwiększanie jego skuteczności, - Wdrożenie instrumentów prawnych i finansowych zwiększających bezpieczeństwo powodziowe, - Zwiększenie świadomości i wiedzy na temat źródeł zagrożenia powodziowego i ryzyka powodziowego.
<p style="text-align: center;">Plan przeciwdziałania skutkom suszy</p>	<p>Dokument ten sporządzony został na okres sześcioletni (2021-2027). Jego opracowanie wynikało z postanowień dyrektyw i wytycznych unijnych oraz przepisów prawa krajowego (art. 183-185 ustawy Prawo wodne). Plan przeciwdziałania skutkom suszy posiada rangę rozporządzenia Ministra właściwego do spraw gospodarki wodne.</p> <p>Zgodnie z art. 184 ustawy Prawo Wodne, Plan przeciwdziałania skutkom suszy obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych; – propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych; – propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji; – działania służące przeciwdziałaniu skutkom suszy.

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
	<p>Zgodnie z planem przeciwdziałania skutkom suszy stwierdza się, że gmina Jednorożec:</p> <ul style="list-style-type: none"> – w stopniu „silnym” i „umiarkowanym” narażona jest na ryzyko wystąpienia suszy atmosferycznej; – w znacznej części w stopniu „ekstremalnym” narażona jest na ryzyko wystąpienia suszy rolniczej. Niższy stopień zagrożenia występuje we fragmentach Gminy, gdzie poziom wód podziemnych znajduje się stosunkowo płytko pod powierzchnią terenu oraz w rejonie zwartych kompleksów leśnych. – w stopniu „umiarkowanym” narażona jest na wystąpienie suszy hydrologicznej; – w stopniu „słabym” i „umiarkowanym” narażona na ryzyko wystąpienia suszy hydrogeologicznej; – w stopniu „silnym”, „umiarkowanym” i „słabym” narażona jest na syntetyczne ryzyko wystąpienia suszy. <p>W zakresie przeciwdziałania skutkom suszy wskazano następujący katalog działań do realizacji na poziomie lokalnym (w tym gminnym):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zwiększenie ilości i czasu retencji wód na gruntach rolnych; – Zwiększenie retencji naturalnej i sztucznej na gruntach leśnych; – Retencja i zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych; – Realizacja przedsięwzięć zmierzających do zwiększania lub odtwarzania naturalnej retencji; – Podpiętrzenie wód jezior dla przeciwdziałania skutkom suszy; – Realizacja działań inwestycyjnych w zakresie kształtowania zasobów wodnych poprzez zwiększanie sztucznej retencji; – Budowa oraz przebudowa urządzeń melioracji wodnych dla zwiększania retencji glebowej; – Wykorzystanie wód z systemów drenarskich do nawożenia i nawadniania upraw polowych; – Budowa lub przebudowa ujęć wód podziemnych do poboru na cele nawodnień rolniczych oraz budowa lub przebudowa wodooszczędnych systemów nawadniania wykorzystujących zasoby wód podziemnych; – Uwzględnienie tematyki suszy hydrologicznej i hydrogeologicznej w ramach planów zarządzania kryzysowego wszystkich szczebli; – Budowa i przebudowa ujęć wód podziemnych oraz budowa lub przebudowa rurociągów wodociągowych magistralnych do przesyłania wody do obszarów zagrożonych suszą hydrologiczną dla potrzeb zbiorowego zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi mieszkańców tych obszarów; – Czasowe ograniczenie zużycia wody z sieci wodociągowej; – Czasowe ograniczenie korzystania z wód; – Zmiana sposobu wykonywania oraz przesunięcie terminów realizacji prac utrzymaniowych na ciekach, z uwagi na wystąpienie suszy hydrologicznej, ujętych w planach utrzymania wód; – Edukacja i kreowanie świadomości rolników w zakresie zwiększania retencji na gruntach rolnych, zwiększania materii organicznej w glebie oraz upowszechniania upraw mniej wrażliwych na suszę. Propagowanie ubezpieczeń rolnych; – Przeprowadzenie weryfikacji zasad gospodarowania wodą w zbiornikach retencyjnych. <p>W Planie wskazano także listę zadań inwestycyjnych związanych z zapewnieniem odpowiedniej przepustowości rzeki Ulatówka. Na terenie gminy Jednorożec wskazano na konieczność realizacji następujących zadań:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Przebudowa koryta rzeki Ulatówka w km 18+600 - 24+130; – Przebudowa przepustów drogowych; – Budowa budowli piętrzących.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie informacji zawartych w poszczególnych dokumentach strategicznych oraz na: <https://www.gov.pl/web/ia/strategie-krajowe>

1.3. STRATEGICZNE ZAŁOŻENIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA

Strategie rozwoju gmin, powinny uwzględniać i być wielowymiarowo spójne z ustaleniami strategii rozwoju województwa, która stanowi punkt odniesienia oraz podstawowy dokument strategiczny określający długofalową wizję rozwoju województwa. Dla województwa mazowieckiego obowiązuje aktualnie Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze, przyjęta Uchwałą nr 72/22 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 24 maja 2022 roku.

Tab. 2 Główne założenia obowiązującej Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA																								
<p>Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze</p>	<p>Wizja określona w projekcie aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa brzmi następująco: Mazowsze z Warszawą, Warszawa ku Europie.</p> <p>Wizja ta możliwa będzie do osiągnięcia poprzez realizację celu głównego, za który przyjęto: Zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez trwałe i zrównoważony przestrzennie rozwój województwa, służący wzrostowi znaczenia regionu w Europie i na świecie, przy poszanowaniu zasobów środowiska.</p> <p>Jego realizacja odbywać się będzie poprzez wdrażanie następujących celów strategicznych, dla których przypisane zostały poszczególne kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Konkurencyjne i innowacyjne Mazowsze; – Dostępne i mobilne Mazowsze; – Zielone, niskoemisyjne Mazowsze; – Mazowsze, zintegrowane społecznie; – Mazowsze bogate kulturowo. <p>Zgodnie z zapisami Strategii, układ celów strategii został podporządkowany długookresowym priorytetom rozwoju regionalnego. Przy realizacji celów należy uwzględnić możliwość wystąpienia zmian uwarunkowań rozwoju przewidzianych i opisanych w poszczególnych scenariuszach rozwoju. Struktura celów rozwojowych zawartych w Strategii przedstawia się następująco (str. 44 Strategii Rozwoju Województwa):</p> <div style="text-align: center;"> <p>WIZJA</p> <p>Mazowsze z Warszawą, Warszawa ku Europie</p> <p>CEL GŁÓWNY</p> <p>Zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez trwałe i zrównoważony przestrzennie rozwój województwa, służący wzrostowi znaczenia regionu w Europie i na świecie, przy poszanowaniu zasobów środowiska</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>obszar</th> <th>GOSPODARKA</th> <th>DOSTĘPNOŚĆ</th> <th>ŚRODOWISKO I ENERGETYKA</th> <th>SPOŁECZEŃSTWO</th> <th>KULTURA I DZIEDZICTWO</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>nazwa celu</td> <td>Konkurencyjne i innowacyjne Mazowsze</td> <td>Dostępne i mobilne Mazowsze</td> <td>Zielone, niskoemisyjne Mazowsze</td> <td>Mazowsze zintegrowane społecznie</td> <td>Mazowsze bogate kulturowo</td> </tr> <tr> <td>opis celu</td> <td>Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii</td> <td>Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu przy ograniczeniu presji na przestrzeń i środowisko, kształtowanie ładu przestrzennego</td> <td>Poprawa stanu środowiska poprzez racjonalne gospodarowanie zasobami przyrody</td> <td>Poprawa jakości i dostępności do usług społecznych oraz wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w ramach nowoczesnej gospodarki</td> <td>Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju województwa i poprawy jakości życia</td> </tr> <tr> <td>wymiar terytorialny</td> <td colspan="5" style="text-align: center;">OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI</td> </tr> </tbody> </table> <p>MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO</p> </div> <p>W projekcie Strategii zidentyfikowano także dwa typy obszarów strategicznej interwencji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – problemowe – podregiony NUTS 3, – bieguny wzrostu – miejskie obszary funkcjonalne. <p>Obszar gminy Jednorożec położony jest w granicach ostrołęckiego obszaru problemowego, jednocześnie znajduje się poza miejskimi obszarami funkcjonalnymi (biegunami wzrostu) - ryc. 10 Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+.</p> <p>Ponadto obszar gminy Jednorożec uznano, za zagrożony trwałą marginalizacją, z uwagi na kumulację problemów społeczno-ekonomicznych (Rys. 11 Strategii).</p>	obszar	GOSPODARKA	DOSTĘPNOŚĆ	ŚRODOWISKO I ENERGETYKA	SPOŁECZEŃSTWO	KULTURA I DZIEDZICTWO	nazwa celu	Konkurencyjne i innowacyjne Mazowsze	Dostępne i mobilne Mazowsze	Zielone, niskoemisyjne Mazowsze	Mazowsze zintegrowane społecznie	Mazowsze bogate kulturowo	opis celu	Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii	Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu przy ograniczeniu presji na przestrzeń i środowisko, kształtowanie ładu przestrzennego	Poprawa stanu środowiska poprzez racjonalne gospodarowanie zasobami przyrody	Poprawa jakości i dostępności do usług społecznych oraz wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w ramach nowoczesnej gospodarki	Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju województwa i poprawy jakości życia	wymiar terytorialny	OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI				
obszar	GOSPODARKA	DOSTĘPNOŚĆ	ŚRODOWISKO I ENERGETYKA	SPOŁECZEŃSTWO	KULTURA I DZIEDZICTWO																				
nazwa celu	Konkurencyjne i innowacyjne Mazowsze	Dostępne i mobilne Mazowsze	Zielone, niskoemisyjne Mazowsze	Mazowsze zintegrowane społecznie	Mazowsze bogate kulturowo																				
opis celu	Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii	Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu przy ograniczeniu presji na przestrzeń i środowisko, kształtowanie ładu przestrzennego	Poprawa stanu środowiska poprzez racjonalne gospodarowanie zasobami przyrody	Poprawa jakości i dostępności do usług społecznych oraz wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w ramach nowoczesnej gospodarki	Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju województwa i poprawy jakości życia																				
wymiar terytorialny	OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI																								

	<p>W odniesieniu do Ostrołęckiego OSI w Strategii zapisano (str. 82, Strategii Rozwoju Województwa):</p> <p><i>Interwencja w OSI ostrołęckim zorientowana będzie na poprawę warunków prowadzenia działalności gospodarczej i zwiększenie zdolności absorpcyjnych podregionu, z wykorzystaniem wewnętrznych potencjałów obszaru, w tym miast Ostrołęki i Ostrowi Mazowieckiej. Kluczowe w tym zakresie są działania na rzecz poprawy skomunikowania podregionu z resztą województwa, zwłaszcza poprzez rozwój sieci kolejowej oraz powiązanej z nią komunikacji autobusowej. Oprócz systemu transportowego, dla poprawy jakości życia mieszkańców i stanu środowiska obszaru istotne jest zwiększenie dostępności do sieciowej infrastruktury komunalnej, w szczególności gazowej i kanalizacyjnej. Warunki przyrodnicze obszaru, jak również duże znaczenie sektora rolnego dla gospodarki podregionu, tworzą potencjał dla rozwoju rolnictwa ekologicznego w ramach rodzinnych gospodarstw rolnych. Z uwagi na wysokie walory przyrodnicze i kulturowe, zasadne jest także wspieranie rozwoju infrastruktury turystycznej w celu bardziej efektywnego wykorzystania potencjału turystycznego dla rozwoju gospodarki podregionu.</i></p> <p>Działania w OSI ostrołęckim skoncentrowane będą na wskazanych obszarach:</p> <p>1. <i>Poprawa dostępności obszaru poprzez:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>rozwój transportu kolejowego z wykorzystaniem nowych i zmodernizowanych linii kolejowych, uzupełnienie sieci przystankowej oraz zwiększenie liczby połączeń,</i> – <i>rozwój zintegrowanego, niskoemisyjnego transportu zbiorowego poprawiającego dostępność przystanków kolejowych i centrów lokalnych,</i> <p>2. <i>Ochrona oraz wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego poprzez:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>rozwój rolnictwa ekologicznego,</i> – <i>wykorzystanie potencjału przyrodniczego, w tym obszarów nadrzecznych i leśnych, na potrzeby rekreacyjno-wypoczynkowe, np. agroturystyki,</i> – <i>modernizację istniejącej infrastruktury turystycznej oraz budowę nowych szlaków turystyki aktywnej,</i> – <i>rozbudowę i modernizację systemów kanalizacyjnych, gazowych i ciepłowniczych.</i>
--	--

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie informacji zawartych w dokumencie.

Poza Strategią Rozwoju Województwa, do istotnych dokumentów regionalnych, kierunkujących ogólne założenia rozwojowe województwa i gmin należą m.in.:

Tab. 3 Główne założenia pozostałych dokumentów szczebla regionalnego

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego	<p>Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego jest głównym dokumentem polityki rozwoju przestrzennego województwa. Ustala on podstawowe elementy układu przestrzennego województwa, ich zróżnicowanie oraz wzajemne relacje. Plan przyjmuje zasadę zrównoważonego rozwoju województwa mazowieckiego oraz zawiera kierunki zagospodarowania, a wśród nich poszczególne kierunki polityki przestrzennej, które wskazują sposoby realizacji wizji przestrzennego zagospodarowania województwa.</p> <p>Zgodnie z ustaleniami Planu, gmina Jednorożec położona jest w podregionie ostrołęckim, w obrębie obszarów o najniższym poziomie dostępu do usług publicznych wyznaczonych w KSRR (Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie). Do głównych zasad zagospodarowania tych obszarów zaliczamy:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>działania ukierunkowane na ożywienie gospodarcze obszaru;</i> – <i>poprawę warunków życia mieszkańców;</i> – <i>zahamowanie nadmiernej migracji ludzi wykształconych i przedsiębiorczych;</i> – <i>podniesienie mobilności mieszkańców;</i> – <i>zmniejszenie poziomu bezrobocia.</i> <p>Ponadto gmina Jednorożec położona jest w obrębie wiejskich obszarów funkcjonalnych uczestniczących w procesach rozwojowych. Dla terenów tych obowiązują następujące zasady zagospodarowania przestrzennego:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>ochrona terenów otwartych przed rozpraszaniem zabudowy;</i> – <i>przeciwdziałanie negatywnym skutkom suburbanizacji w aspekcie ochrony środowiska;</i> – <i>ochrona krajobrazu przed chaosem inwestycyjnym i kształtowanie ładu przestrzennego;</i> – <i>ochrona gruntów rolnych klas I-III oraz gruntów leśnych przed ich nieuzasadnionym przeznaczaniem na cele nierolnicze i nieleśne;</i>

	<ul style="list-style-type: none"> – wspieranie działalności gospodarczej towarzyszącej produkcji rolnej, a także dążenie do zrównoważonego rozwoju funkcji pozarolniczych. <p>W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa miejscowość Jednorożec wskazana została jako jedna z najbardziej wartościowych układów ruralistycznych województwa proponowane do objęcia prawną ochroną.</p> <p>Ponadto linia kolejowa nr 35 wskazana została do modernizacji na odcinku Ostrołęka – Chorzele. Przedsięwzięcie to zostało zrealizowane w 2023 r., natomiast stacje kolejowe w Parciakach oraz Olszewce ponownie zostały otwarte dla ruchu pasażerskiego.</p>
<p>Strategia Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2020-2030</p>	<p>Strategia Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego Województwa Mazowieckiego określa, że misją Strategii jest: Zapewnienie dostępu do wiedzy, danych i usług oraz wsparcie ich wykorzystania z użyciem technologii informacyjno-komunikacyjnych w celu zaspokojenia potrzeb społecznych, gospodarczych i edukacyjnych. Wizja sformułowana została jako: Mazowsze jako region łączący rozwój technologiczny z wrażliwością społeczną, wspierający równy, powszechny i sprawiedliwy dostęp do wiedzy i technologii, a także zapewniający wysoki komfort życia i warunki do rozwoju gospodarczego, stabilizacji ekonomicznej oraz wyrównywania szans rozwojowych. Celem głównym Strategii jest: Rozwój społeczeństwa informacyjnego na Mazowszu poprzez wsparcie tworzenia, wykorzystywania i rozwoju powszechnych i przyjaznych technologii informacyjno-komunikacyjnych podnoszących jakość życia mieszkańców oraz wspierających rozwój gospodarczy regionu i stały wzrost jego konkurencyjności. Na podstawie analizy przeprowadzonej diagnozy potrzeb określono następujące cele strategiczne wraz z kierunkami działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Cel strategiczny 1: Wzrost kompetencji cyfrowych i zaufania do ICT; – Cel strategiczny 2: Elektroniczne systemy i usługi dla mieszkańców Mazowsza; – Cel strategiczny 3: Internet dla Mazowsza; – Cel strategiczny 4: ICT dla nauki i biznesu.
<p>Program Ochrony Środowiska dla Województwa Mazowieckiego do 2030 roku</p>	<p>Program wskazuje cele w zakresie ochrony środowiska województwa mazowieckiego. Określono obszary (dziedziny) interwencji, dla których przyjęto zadania w ramach poniższych kierunków interwencji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ochrona klimatu i jakości powietrza (OP): Poprawa efektywności energetycznej i dostosowanie sektora energetycznego do zmian klimatu, Ograniczenie emisji powierzchniowej, Ograniczenie emisji zanieczyszczeń ze źródeł komunikacyjnych, Ograniczenie emisji zanieczyszczeń ze źródeł przemysłowych, Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz zapewnienie magazynowania wytworzonej energii, Zarządzanie jakością powietrza w jednostkach samorządu terytorialnego województwa, Zmniejszenie emisji prekursorów ozonu; – Zagrożenia hałasem (KA): Poprawa klimatu akustycznego; – Pola elektromagnetyczne (PEM): Ochrona przed polami elektromagnetycznymi; – Gospodarowanie wodami (ZW): Poprawa jakości jednolitych części wód powierzchniowych, Ochrona zasobów i zmniejszenie antropopresji na wody podziemne, Zmniejszenie zagrożenia powodziowego, Ograniczenie skutków następstw suszy i zwiększenie możliwości gromadzenia wody; – Gospodarka wodno-ściekowa (GW): Sprawny i funkcjonalny system wodociągowy, Minimalizacja presji na środowisko poprzez porządkowanie gospodarki ściekowej; – Zasoby geologiczne (ZG): Kontrola i monitoring eksploatacji kopalni; – Gleby (GL): Zachowanie funkcji środowiskowych i gospodarczych gleb, Rekultywacja gruntów zdegradowanych i zdewastowanych, Ochrona przed osuwiskami; – Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów (GO): Prawidłowe funkcjonowanie systemu gospodarowania odpadami, Wdrażanie gospodarki o obiegu zamkniętym; – Zasoby przyrodnicze (ZP): Zarządzanie zasobami przyrody i krajobrazem, Zachowanie lub przywrócenie właściwego stanu siedlisk i gatunków, Ochrona i rozwój zieleni na terenach zurbanizowanych, Działania z zakresu pogłębiania i udostępniania wiedzy o zasobach przyrodniczych, walorach krajobrazowych województwa oraz ich znaczeniu dla człowieka, zwłaszcza w kontekście zmian klimatycznych, Racjonalne użytkowanie zasobów leśnych, Wsparcie działań edukacyjnych oraz infrastruktury turystycznej w lasach, Zwiększenie lesistości; – Zagrożenie poważnymi awariami przemysłowymi (PAP): Zmniejszenie zagrożenia oraz minimalizacja skutków w przypadku wystąpienia awarii.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie informacji zawartych w poszczególnych dokumentach.

1.4. STRATEGICZNE ZAŁOŻENIA ROZWOJU POWIATU LUB PONADLOKALNYCH OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH

Strategie rozwoju gmin, powinny uwzględniać i być wielowymiarowo spójne z ustaleniami założeń dokumentów szczebla powiatowego oraz w odniesieniu do dokumentów strategicznych utworzonych w ramach partnerstw jednostek samorządu terytorialnego.

Na poziomie powiatu przasnyskiego kierunki strategicznego rozwoju określa Strategia Rozwoju Powiatu Przasnyskiego na lata 2023-2027, przyjęty uchwałą Nr LXVII/443/2022 Rady Powiatu Przasnyskiego z dnia 28 grudnia 2022 roku.

Tab. 4 Główne założenia obowiązującej Strategii Rozwoju Powiatu Mińskiego na lata 2021-2030

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
<p>Strategia Rozwoju Powiatu Przasnyskiego na lata 2023-2027</p>	<p>Dokument sporządzony został w celu właściwego ukierunkowania polityki powiatu przasnyskiego w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego na lata 2023-2027. Na potrzeby Planu przyjęta została Misja, która zwięźle precyzuje istotę działań oraz podstawowe funkcje do spełnienia na rzecz zaspokojenia potrzeb mieszkańców Powiatu:</p> <p><i>Powiat Przasnyski w 2027 roku to atrakcyjne i bezpieczne miejsce zamieszkania – pracy, edukacji, inwestowania i wypoczynku w czystym środowisku naturalnym.</i></p> <p>Strategia określa wizję Powiatu Przasnyskiego następująco:</p> <p><i>Powiat Przasnyski jest Powiatem:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – przyjaznym, oferującym mieszkańcom wysoką jakość życia z dobrze zorganizowaną ofertą publiczną i terenami zieleni; – spójnym społecznie, ekonomicznie i przestrzennie, troszczącym się o zachowanie dziedzictwa kulturowego i cennych przyrodniczo obszarów, – silnym, posiadającym mocną pozycję w regionie i wykorzystującym swój potencjał, konkurencyjnym, przyjaznym przedsiębiorcom, atrakcyjnym do lokowania i prowadzenia innowacyjnego biznesu opartego na gospodarce niskoemisyjnej, – sprawnie zarządzanym poprzez skuteczne zintegrowane działania oddziałujące na cały jego obszar i aktywną współpracę z gminami oraz mieszkańcami. <p>W ramach wdrażania założeń w/w wizji i misji wyznaczono 4 cele strategiczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Sprawne Funkcjonowanie gospodarki oraz lokalnego rynku pracy; – Aktywne społeczeństwo oraz wyższa jakość mieszkańców powiatu; – Czyste środowisko naturalne oraz uporządkowana przestrzeń do życia; – Sprawna i otwarta na współpracę administracja publiczna. <p>Powyższe cele rozwinięte zostały następnie na 18 celów operacyjnych, których realizacja wychodzi poza zakres ustawy powiatu i opiera się na współpracy z innymi szczeblami samorządu terytorialnego. Ponadto w ramach wskazanych celów operacyjnych wyznaczono przykładowe kierunki działań, które przyczynić się mają na rozwój społeczno-gospodarczy całego Powiatu.</p>

Material źródłowy: Opracowanie własne na podstawie informacji zawartych w opisywanym dokumencie.

Dla gminy Jednorożec nie opracowano dokumentu w ramach strategii ponadlokalnej (stan na czerwiec 2024 r.).

2 POŁOŻENIE, DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA I MOBILNOŚĆ

2.1. POŁOŻENIE

Gmina Jednorożec zajmuje powierzchnię ok. 235 km² i położona jest **w powiecie przasnyskim, w północnej części województwa mazowieckiego**. W jej skład wchodzi 19 sołectw: Budy Rządowe (m. Budy Rządowe, Budziska, Nakieł), Drądzewo Nowe, Dynak, Jednorożec, Kobyłaki-Czarzaste (m. Kobyłaki-Konopki, Kobyłaki-Czarzaste), Kobyłaki-Korysze, Kobyłaki-Wólka, Lipa, Małowidz, Obórki (m. Obórki, Przejmy), Olszewka, Parciaki (m. Parciaki, Parciaki-Stacja), Połoń, Stegna, Ulatowo-Dąbrówka, Ulatowo-Pogorzelski, Ulatowo-Słabogóra, Żelazna Prywatna, Żelazna Rządowa (m. Żelazna Rządowa, Żelazna Rządowa-Gutocha).

Gmina sąsiaduje:

- od wschodu z gminą Baranowo (pow. ostrołęcki, woj. mazowieckie),
- od południa z gminą Krasnosielc i fragmentarycznie z gminą Płoniawy-Bramura (pow. makowski, woj. mazowieckie) oraz z gminą Przasnysz (pow. przasnyski, woj. mazowieckie),
- od zachodu z gminą Krzynowłoga Mała (pow. przasnyski, woj. mazowieckie),
- od północy z gminą Chorzele (pow. przasnyski, woj. mazowieckie).

Wschodnia granica Gminy wyznacza jednocześnie granicę między powiatem przasnyskim, w którym znajduje się gmina Jednorożec, a powiatem ostrołęckim. Południowo-wschodnia granica Gminy jest jednocześnie granicą powiatu przasnyskiego i makowskiego.

Obszar Gminy położony jest w zasięgu **trzech mezoregionów fizycznogeograficznych**¹⁰:

- Równina Kurpiowska – zajmuje większą część Gminy, położoną na północny-wschód od rzeki Orzyc,
- Wzniesienia Mławskie – tereny na zachód i południowy zachód od doliny rzeki Orzyc,
- Wysoczyzna Ciechanowska – południowe fragmenty Gminy.

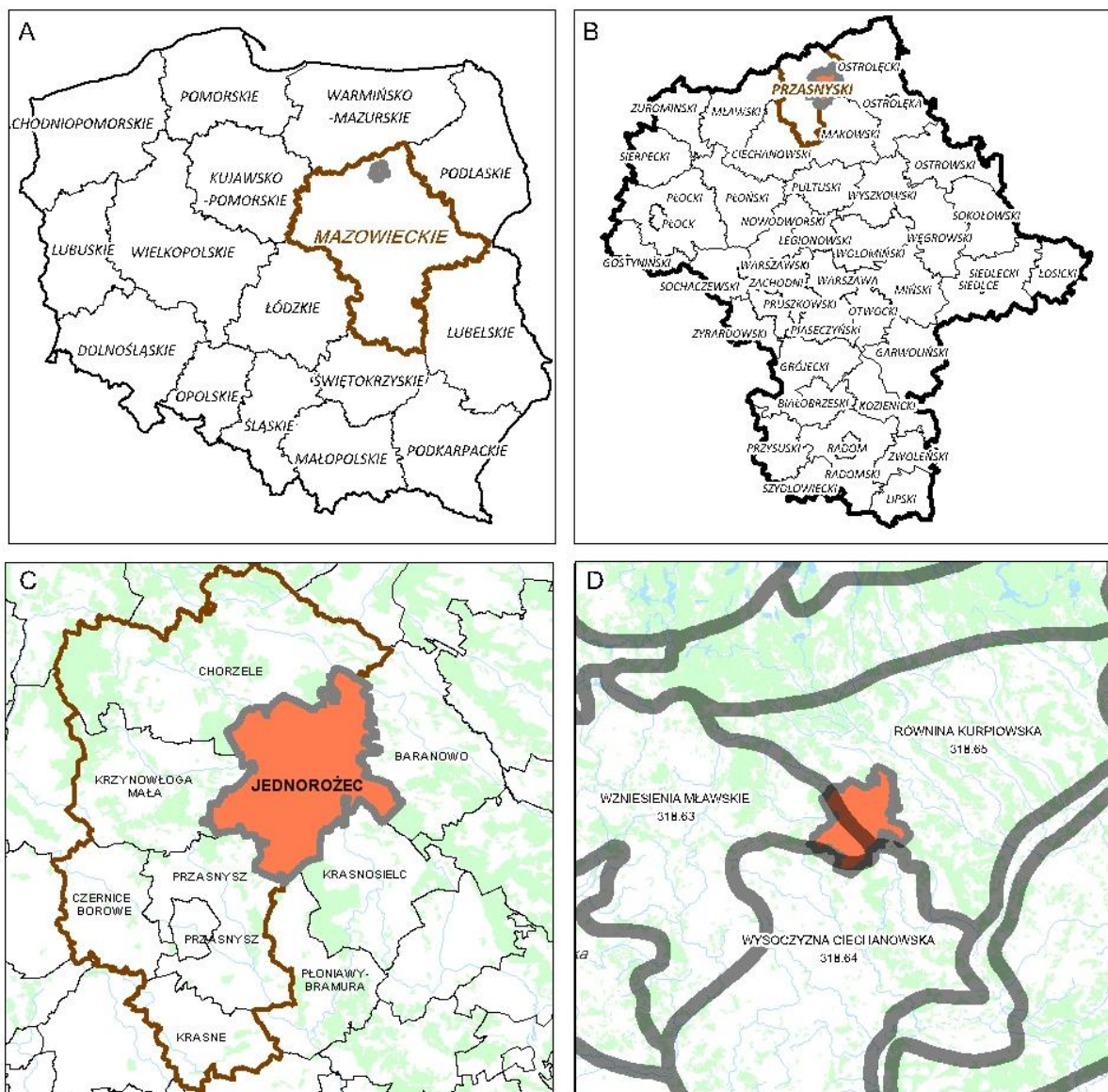
Mezoregion Równina Kurpiowska (318.65) zajmuje południową część sandru mazurskiego i jest zbudowana z piasków, które na działach międzydolinnych tworzą wydmy (dochodzące do 20 m wysokości względnej). Wzdłuż biegu dopływów Narwi, tj. wzdłuż Orzyca (w granicach Gminy), Omulwi, Rozogi, Szkwy i Pisy, rozciągają się podmokłe tarasy zalewowe będące w użytkowaniu łąkowo-pastwiskowym. Miejscami, spod pokrywy piasków wystają kępy zbudowane z glin morenowych i żwirów zlodowacenia warciańskiego.

Mezoregion Wzniesienia Mławskie (318.63) jest morenową wysoczyzną z wysokościami do 235 m n.p.m. o bezzeiornej powierzchni, przeciętej wałami pochodzenia kemowego bądź morenowego. Wzniesienia Mławskie są wzgórzami powiązanymi z zasięgiem najmłodszego stadiu zlodowacenia środkowopolskiego. W obrębie wzniesień przeważają obszary rolnicze, a peryferyjnie występują kompleksy leśne.

Mezoregion Wysoczyzna Ciechanowska (318.64) stanowi falistą równinę urozmaiconą ostańcami wzgórz morenowych i kemów, o wysokościach dochodzących do 157 m. Rozcięta jest dopływami Narwi i Wkry. Jest to region typowo rolniczy.¹¹

¹⁰ Według regionalizacji fizycznogeograficznej J. Kondrackiego.

¹¹ Charakterystyka mezoregionów wg: Kondracki J., 1998, *Geografia regionalna Polski*, wyd. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Ryc. 1 Położenie administracyjne (A, B, C) i fizycznogeograficzne (D) obszaru gminy Jednoróżec

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie podziału fizycznogeograficznego J. Kondrackiego.

2.2. WENĘTRZNA I ZEWNĘTRZNA DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA

2.2.1. INFRASTRUKTURA DROGOWA

Układ komunikacji drogowej na terenie gminy Jednoróżec stanowi¹²:

układ podstawowy:

– drogi powiatowe:

- 2514W relacji Myszyniec – Żelazna Rządowa – Parciaki – Parciaki Stacja – Budziska – Jednoróżec – Przasnysz – Bartniki o długości 23,23 km;
- 2580W relacji Orzeł – stacja kolejowa Parciaki o długości 0,4 km;
- 3212W relacji Małowidz – Olszewka – Parciaki o długości 9,83 km;
- 3223W relacji Skierowizna – Jednoróżec o długości 8,47 km;
- 3213W relacji Przasnysz – Kobyłaki – Brzeski Kołaki o długości 2,33 km;

¹² Materiał źródłowy: Dane Urzędu Gminy w Jednoróżcu.

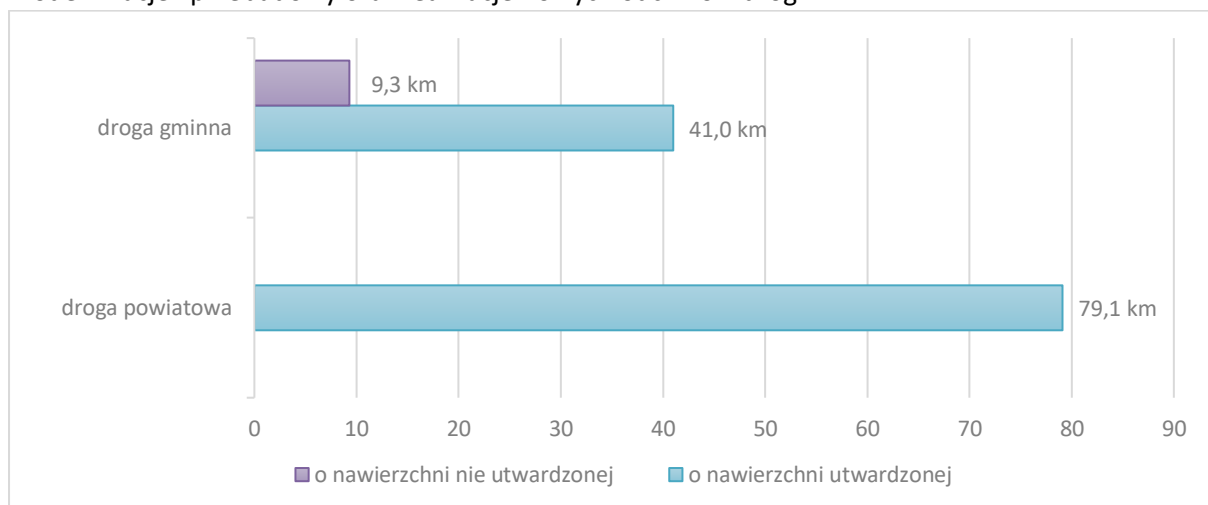
- 3226W relacji Budziska – Budy Rządowe – Nakieł – do drogi Przasnysz – Baranowo o długości 5,15 km;
- 3234W relacji Stara Wieś – Chorzele – Krasnosielc o długości 15,48 km;
- 3236W relacji Jednorożec – Kuchny – Płoniawy Bramura o długości 9,07 km;
- 3237W relacji Lipa – Karwacz o długości 3,87 km;
- 3239W relacji Baranowo – Rycica – Ramiona – Dynak – Parciaki o długości 3,80 km.

układ uzupełniający:

– drogi gminne:

- 320355W Jednorożec, ulica Polna o długości 0,95 km;
 - 320330W Jednorożec, ulica Jasna o długości 1,006 km;
 - 320329W Jednorożec, ulica Osiedlowa o długości 0,693 km;
 - 320324W Jednorożec, ulica Piłsudskiego o długości 0,388 km;
 - 320325W Jednorożec, ulica Sikorskiego o długości 0,102 km
 - 320323W Jednorożec, ulica Grabskiego o długości 0,358 km;
 - 320336W Jednorożec, ulica Leśna o długości 0,439 km;
 - 320331W Jednorożec, ulica Hallera o długości 0,613 km;
 - 320328W Jednorożec, ulica Narutowicza o długości 0,133 km;
 - 320327W Jednorożec, ulica Paderewskiego o długości 0,181 km;
 - 320337W Jednorożec, ulica Klubowa o długości 0,442 km;
 - 320326W Jednorożec, ulica Rataja o długości 0,114 km;
 - 320322W Jednorożec, ulica Księżycowa o długości 0,164 km;
 - 320332W Jednorożec, ulica Gwiazdzista o długości 0,131 km;
 - 320333W Jednorożec, ulica Słoneczna o długości 0,128 km;
 - 320321W Jednorożec, ulica Mikołajczyka o długości 0,137 km;
 - 320339W Stegna, ul. Wolności o długości 0,769 km;
 - 320340W Stegna, ul. Zdrojowa o długości 0,214 km;
 - 320338W Stegna, ul. Krótka o długości 0,233 km;
 - 320302W relacji Żelazna - Pruskołęka – Chorzele o długości 1,561 km;
 - 320303W relacji Olszewka – Raszujka o długości 2,227 km;
 - 320305W relacji Ulatowo Pogorzal - Ulatowo Słabogóra - Małowidz - Ulatowo Dąbrówka o długości 6,89 km;
 - 320307W relacji Lipa - Obórki – Szła o długości 6,08 km;
 - 320312W relacji Stegna - Drądzewo Nowe o długości 3,804 km;
 - 320313W relacji Połoń - Droga powiatowa numer 3234W o długości 2,377 km;
 - 320314W relacji Parciaki – Gątarka o długości 3,557 km;
 - 320315W relacji Żelazna - Rycica – Baranowo o długości 3,053 km;
 - 320316W relacji Żelazna Rządowa – Rzodkiewnica o długości 3,393 km;
 - 320318W relacji Olszewka – Poścień o długości 1,982 km;
 - 320319W relacji Kobylaki Korysze - Kobylaki Wólka o długości 6,738 km;
 - 320320W Szczepanki o długości 0,46 km;
 - 320341W Ulatowo Pogorzal (działka numer 200) o długości 0,233 km;
 - 320342W Ulatowo Pogorzal (działka numer 283) o długości 0,548 km;
 - 320343W Ulatowo Pogorzal (działka numer 190) o długości 0,19 km;
- pozostałe drogi, niebędące drogami publicznymi, w tym wewnętrzne i dojazdowe.

W odniesieniu do dróg gminnych, większość posiada nawierzchnię utwardzoną¹³ (ok. 82%), nie mniej stan niektórych odcinków dróg utwardzonych wymaga poprawy. Pomimo poczynionych w ostatnich latach inwestycji w infrastrukturę komunikacyjną konieczne są dalsze, sukcesywne modernizacje i przebudowy oraz realizacje nowych odcinków dróg.

Ryc. 2 Długość dróg na terenie Gminy w podziale na drogi o nawierzchni utwardzonej i nieutwardzonej

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych BDOT10k oraz Urzędu Gminy w Jednorozcu.

2.2.2. INFRASTRUKTURA KOLEJOWA

Przez teren gminy Jednoróżec przebiega linia kolejowa nr 35 relacji Szczytno – Ostrołęka. W latach 2019–2023 przeprowadzona została gruntowna modernizacja linii, natomiast od 2023 roku stacje kolejowe w miejscowości Olszewka oraz Parciaki zostały ponownie otwarte dla ruchu pasażerskiego. Z terenu Gminy możliwe są bezpośrednie połączenia kolejowe z takimi miastami jak Chorzele, Ostrołęka, Szczytno.

2.2.3. INFRASTRUKTURA ROWEROWA

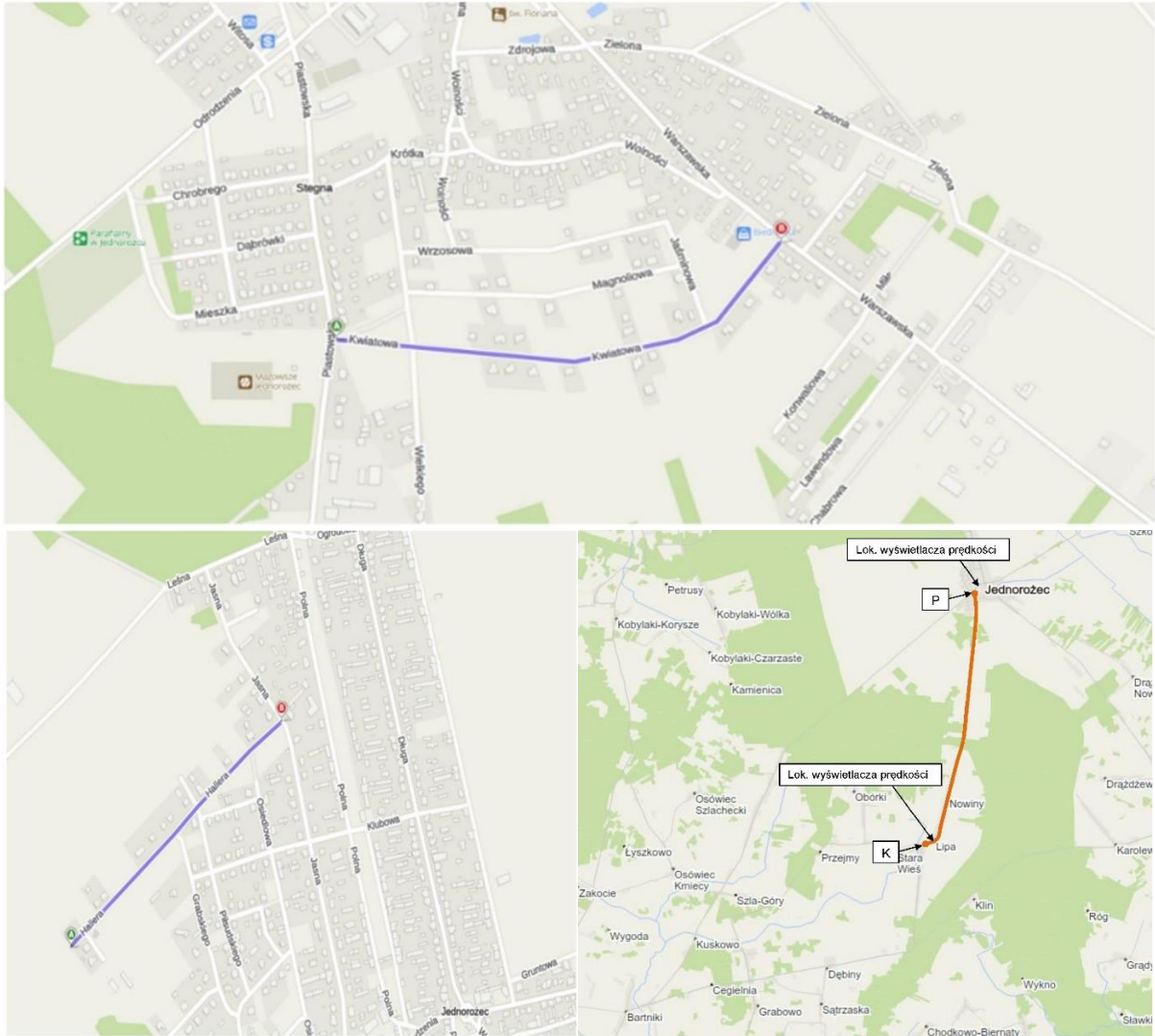
Na terenie gminy Jednoróżec zlokalizowane są drogi rowerowe o łącznej długości 10,9 km i są pod zarządem starostwa powiatowego w Przasnyszu¹⁴. Konkretyzując przebiegają tutaj następujące ścieżki rowerowe¹⁵:

- ścieżka rowerowa przy drodze powiatowej nr 3226W w km 0+022÷0+814 strona lewa i prawa, 0+814÷6+590 strona lewa, ul. Piastowska od Jednorozca do Lipy;
- ścieżka pieszo-rowerowa przy drodze gminnej, od ul. Piastowskiej do ul. Warszawskiej przez całą długość ul. Kwiatowej w miejscowości Stegna;
- ścieżka pieszo-rowerowa przy drodze gminnej nr 320331W wzdłuż ul. gen. Józefa Hallera w kierunku do ul. Jasnej w miejscowości Jednoróżec.

¹³ Zgodnie z ustawą z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym: droga twarda to droga z jezdnią o nawierzchni bitumicznej, betonowej, kostkowej, klinkierowej lub brukowcowej oraz z płyt betonowych lub kamienno-betonowych, jeżeli długość nawierzchni przekracza 20 m.

¹⁴ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2022 r.

¹⁵ Materiał źródłowy: Urząd Gminy w Jednorozcu.

– ścieżka pieszo-rowerowa przy drodze gminnej nr 320331W wzdłuż ul. gen. Józefa Hallera w kierunku do ul. Jasnej w miejscowości Jednoróżec, o długości 640 m.

– ścieżka pieszo-rowerowa przy drodze gminnej, od ul. Piastowskiej do ul. Warszawskiej przez całą długość ul. Kwiatowej, m. Stegna, o długości 800 m.

A – początek ścieżki pieszo-rowerowej

B – koniec ścieżki pieszo-rowerowej

Ryc. 3 Przebieg ścieżek rowerowych na terenie gminy Jednoróżec

Materiał źródłowy: Urząd Gminy w Jednoróżcu.

W związku z czym należy uznać, iż infrastruktura rowerowa w dalszym ciągu nie jest wystarczająco rozwinięta, a transport rowerowy odbywa się głównie poboczem, drogami publicznymi lub drogami leśnymi.¹⁶

¹⁶ Droga rowerowa określana jest jako droga lub jej część, przeznaczona dla ruchu rowerów, odpowiednio oznakowana, służąca głównie do celom komunikacyjnym, a nie turystycznym (w statystyce dróg rowerowych nie ujmuje się tzw. szlaków rowerowych, np. położonych w lesie).

Zważywszy na powszechne użytkowanie rowerów jako środków transportu lokalnego, pożądany byłby rozwój infrastruktury rowerowej, zwłaszcza realizowanej w formie ciągów rowerowych, zwiększających bezpieczeństwo użytkowników (odseparowanie ruchu pojazdów silnikowych od rowerowego i pieszo-rowerowego). W miejscach o utrudnionych warunkach realizacji ciągów wskazane jest wyznaczenie i oznakowanie ścieżek w formie pasów lub kontrapasów. Natomiast na terenach o niskiej intensywności zabudowy lub terenach otwartych warto wprowadzić oznakowanie. Ukształtowana sieć powiązań rowerowych stanowiłaby zachętę do korzystania z alternatywnych środków transportu, jakim są pojazdy rowerowe.

2.2.4. TRANSPORT ZBIOROWY

Transport zbiorowy opiera się zarówno na transporcie autobusowym jak i kolejowym. Na terenie Gminy nie znajduje się żaden dworzec autobusowy, natomiast występuje 40 przystanków autobusowych¹⁷, które zlokalizowane są przede wszystkim wzdłuż dróg powiatowych.

Komunikacja zbiorowa na terenie gminy Jednorożec jest mocno ograniczona. Dojazd do takich ośrodków miejskich jak m.in. Przasnysz, Ostrołęka, Chorzele możliwy jest przede wszystkim poprzez przesiadki z innych miejscowości zlokalizowanych poza granicami Gminy. Co prawda do Warszawy i Makowa Mazowieckiego realizowane są bezpośrednie połączenia autobusowe, nie mniej kursy ograniczają się zazwyczaj do 2 przejazdów dziennie (w godzinach porannych i popołudniowych).¹⁸ Ponadto funkcjonują połączenia lokalne w zakresie dowozu uczniów do szkoły.

Usługi transportu zbiorowego świadczą autobusy PKS oraz prywatne linie autobusowe.

Funkcjonują tutaj także dwie czynne stacje kolejowe w miejscowości Olszewka oraz Parciaki, obsługujące linię kolejową nr 35 relacji Szczytno – Ostrołęka, która łączy wieś z okolicznymi miastami takimi jak Ostrołęka, Szczytno, Chorzele.

Biorąc pod uwagę czynniki ekonomiczne, powierzchnię i zaludnienie Gminy, charakter występującej zabudowy, a także powszechny dostęp do prywatnych środków transportu, należy uznać, że na jej obszarze nie ma przesłanek do stworzenia nowych publicznych, lokalnych połączeń autobusowych (nie licząc dowozów do szkoły).

2.2.5. POŁOŻENIE WZGLĘDEM WIĘKSZYCH OŚRODKÓW MIEJSKICH

Gmina Jednorożec położona jest około 125 km od Warszawy – siedziby stolicy Polski i władz województwa, 45 km od Ostrołęki – delegatury urzędu wojewódzkiego i niemal 20 km od Przasnysza – siedziby powiatu.

Połączenia komunikacyjne z wyżej wymienionymi miejscowościami stanowią:

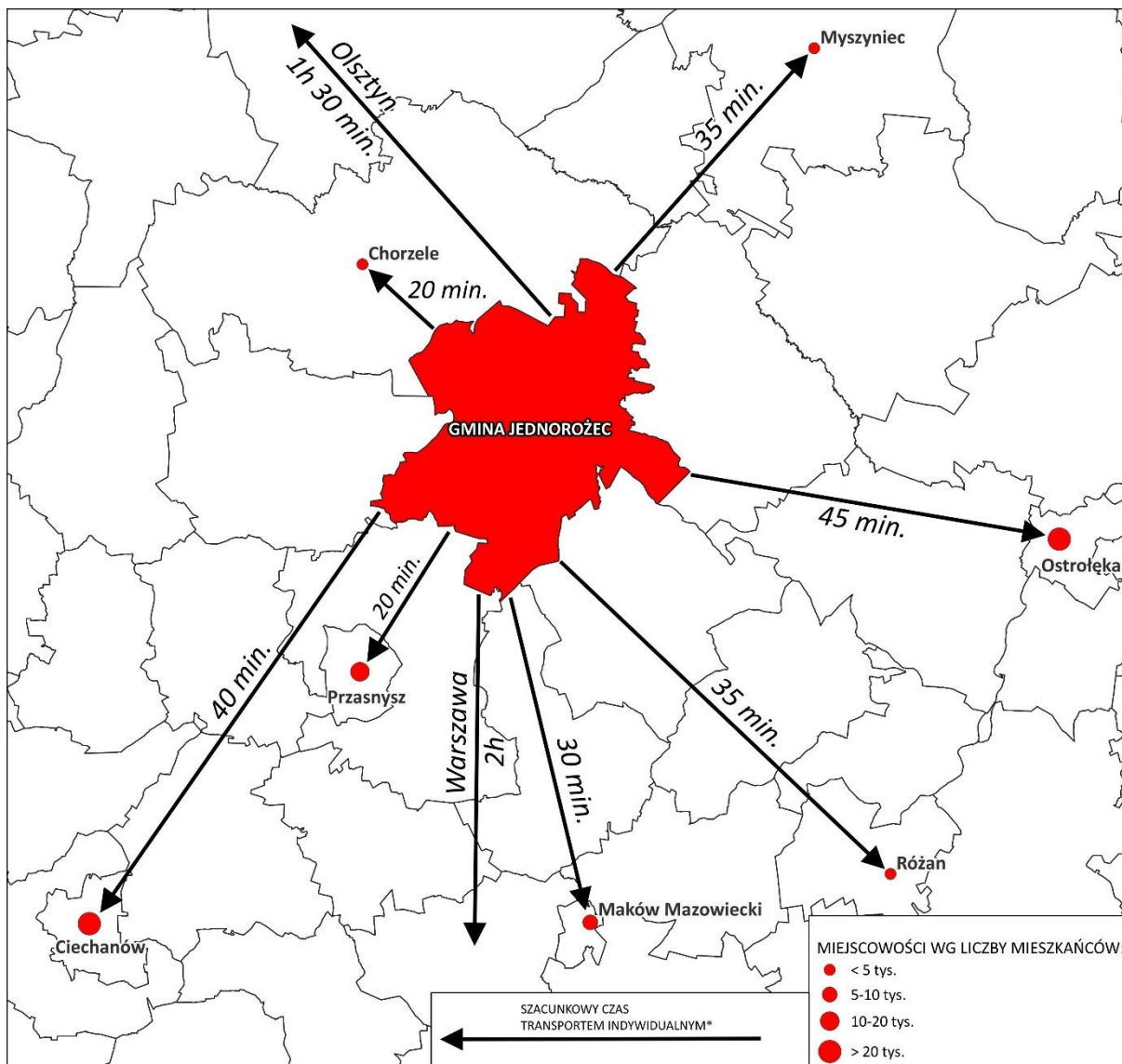
- z Warszawą:
 - droga powiatowa nr 2514W na odcinku Jednorożec – Przasnysz,
 - droga krajowa nr 57 na odcinku Przasnysz – Kleszewo,
 - droga krajowa nr 61 na odcinku Kleszewo – Warszawa;
- z Ostrołęką:
 - drogi powiatowe na odcinku Jednorożec – Krasnosielt – Szwendrowy Most,
 - droga krajowa nr 53 na odcinku Szwendrowy Most – Ostrołęka;
- z Przasnyszem:
 - droga powiatowa nr 2514W na odcinku Jednorożec – Przasnysz.

¹⁷ Materiał źródłowy: Dane GUS – transport i łączność: komunikacja miejska, stan na 29.08.2022 r.

¹⁸ Materiał źródłowy: <https://www.e-podroznik.pl/>

Czas dojazdu transportem indywidualnym do Przasnysza to ok. 20 min, do Ostrołęki 45 min., a do Warszawy ponad 2h. Inne, ważne ośrodki miejskie z perspektywy gminy Jednorożec to również Chorzele odległe o ok. 20 km (20 min), Maków Mazowiecki oddalony o 35 km (30 min.), czy Ciechanów zlokalizowany w odległości ok. 45 km (40 min.).

Zarówno odległość, jak i stan infrastruktury komunikacyjnej przekłada się na czas dojazdu, potrzebny na dotarcie do poszczególnych miast (transport indywidualny), co zobrazowano poniżej:

Ryc. 4 Lokalizacja Gminy w stosunku do ośrodków miejskich oraz szacunkowy czas podróży transportem indywidualnym

* szacunkowy czas liczony z miejscowości Jednorożec do centrów poszczególnych miejscowości

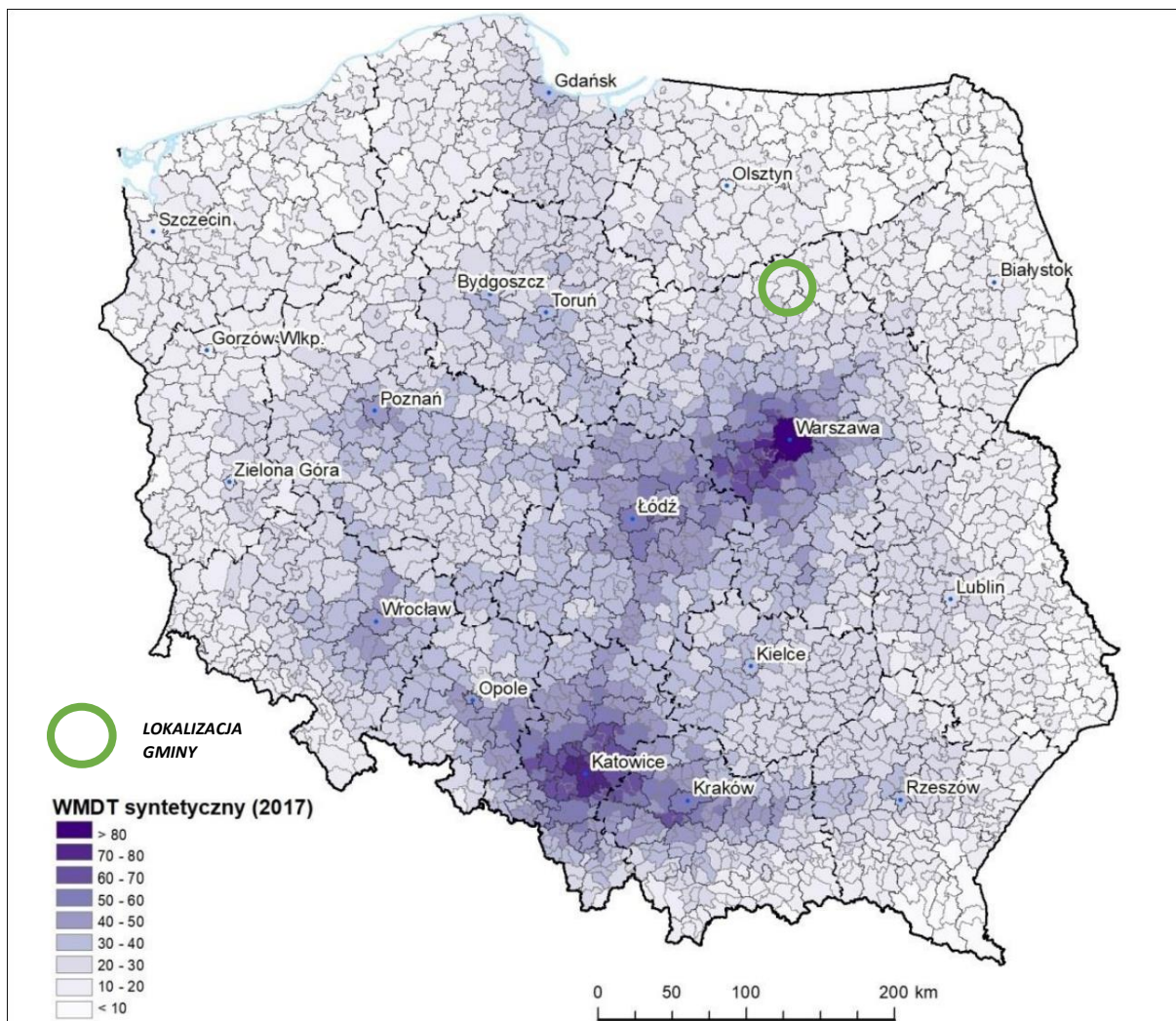
Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych BDOT10k.

2.2.6. DOSTĘPNOŚĆ TRANSPORTOWA GMINY W UJĘCIU KRAJOWYM

Dostępność transportową poszczególnych rejonów Polski można zobrazować za pomocą wskaźnika dostępności potencjałowej, czyli wskaźnika międzygałęziowej dostępności transportowej (WMDT), będącego wypadkową sytuacji w różnych gałęziach transportu.¹⁹

¹⁹ Wskaźnik stanowi syntetyczną miarę jakościowej wzajemnej potencjalnej dostępności czasowej najważniejszych krajowych ośrodków osadniczych oraz węzłów transportowych (wewnętrznych i granicznych) uwzględniając wszystkie podstawowe rodzaje transportu (w proporcji do ich udziału w pracy przewozowej) oraz ważoną poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego (definicja według GUS). Dane gromadzone są nieregularnie, w zależności od przeprowadzonego badania. Źródłem danych są: Polska Akademia Nauk / Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej.

Jak wynika z poniższej ryciny gmina Jednorożec odznaczała się jednym z niższych wskaźników dostępności transportowej (WMDT: 10-20). Jest to charakterystyczne dla gmin z tego rejonu kraju, które cechuje zbliżona lub niższa dostępność transportowa. Powyższy wynik spowodowany jest oddaleniem od głównych korytarzy transportowych Polski, w tym zwłaszcza sieci autostrad i dróg ekspresowych oraz czynnych linii kolejowych (na czas badania) realizujących połączenia regionalne i krajowe. Warto przy tym nadmienić, że powyższe dane obrazują stan z 2017 roku.

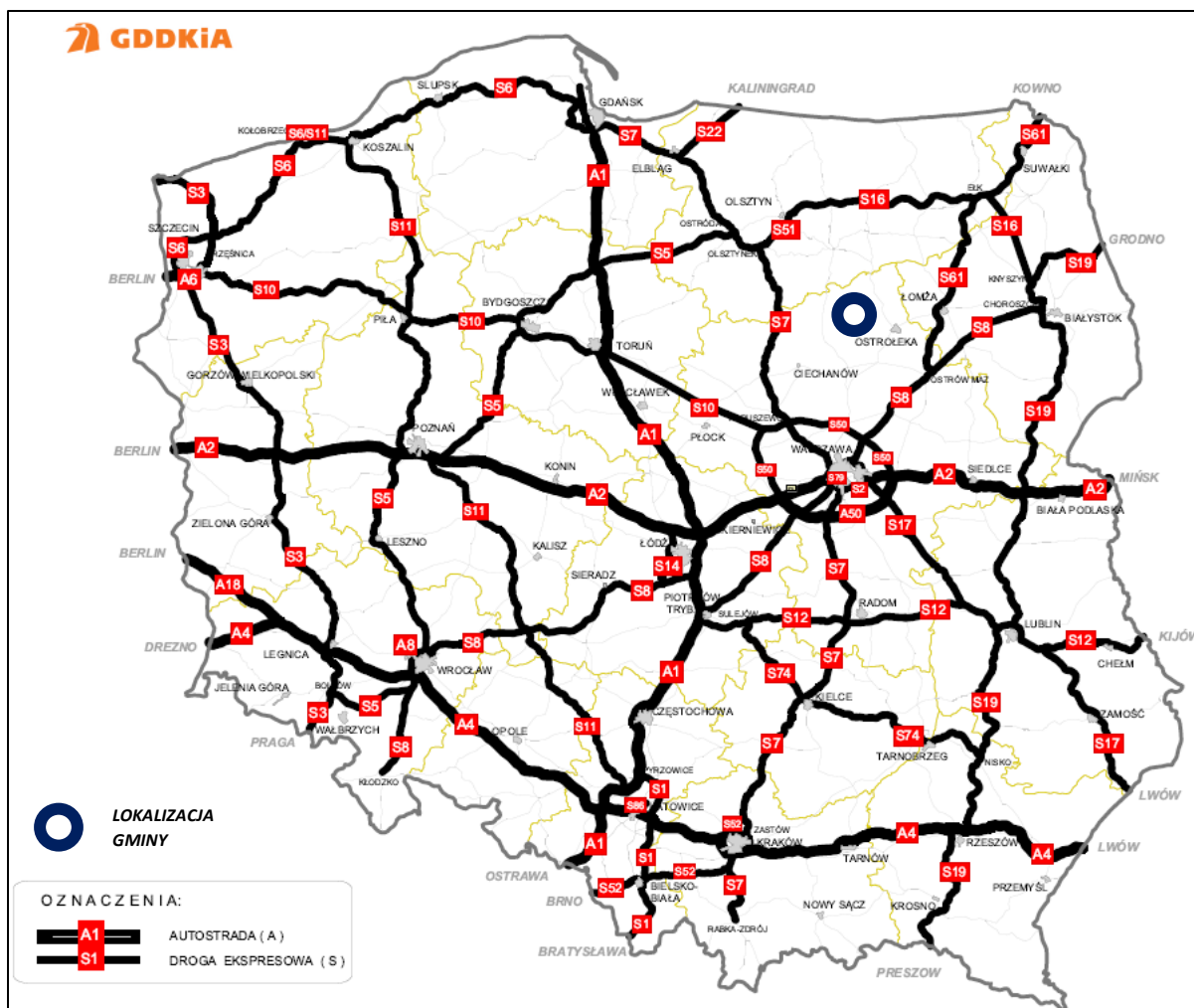
Ryc. 5 Wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej w odniesieniu do gmin w Polsce, stan na 2017 r.

Materiał źródłowy: Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku (za: Oszacowanie oczekiwanych rezultatów interwencji za pomocą miar dostępności transportowej dostosowanych do potrzeb dokumentów strategicznych i operacyjnych dot. perspektywy finansowej 2014-2020 (aktualizacja). 2017, Komornicki i in. IGIPIZ PAN Warszawa).

Uwzględniając przyszłościowy, docelowy układ sieci dróg ekspresowych i autostrad²⁰ gmina Jednorożec w dalszym ciągu odznaczać się będzie stosunkowo niskim poziomem dostępności transportowej w ujęciu krajowym. Najbliższymi, kluczowymi szlakami komunikacji drogowej są/będą:

- droga ekspresowa S7 relacji docelowej Gdańsk – Warszawa – Kraków – Rabka Zdrój – odległa o ok. 50 km;
- droga ekspresowa S8 relacji docelowej Białystok – Warszawa – Wrocław – odległa o ok. 75 km;
- droga ekspresowa S61 (fragment trasy *Via Baltica*) relacji docelowej Ostrów Mazowiecka – Suwałki – gr. Państwa – odległa o ok. 75 km.

²⁰ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych.

Ryc. 6 Docelowy przebieg sieci dróg ekspresowych i autostrad w Polsce

Materiał źródłowy: Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych.

2.2.7. PLANY INWESTYCYJNE W ODNIESIENIU DO SIECI TRANSPORTOWEJ

Zgodnie z ustaleniami dokumentów strategicznych szczebla wojewódzkiego i powiatowego nie przewidziano inwestycji w odniesieniu do ponadlokalnej sieci transportowej.

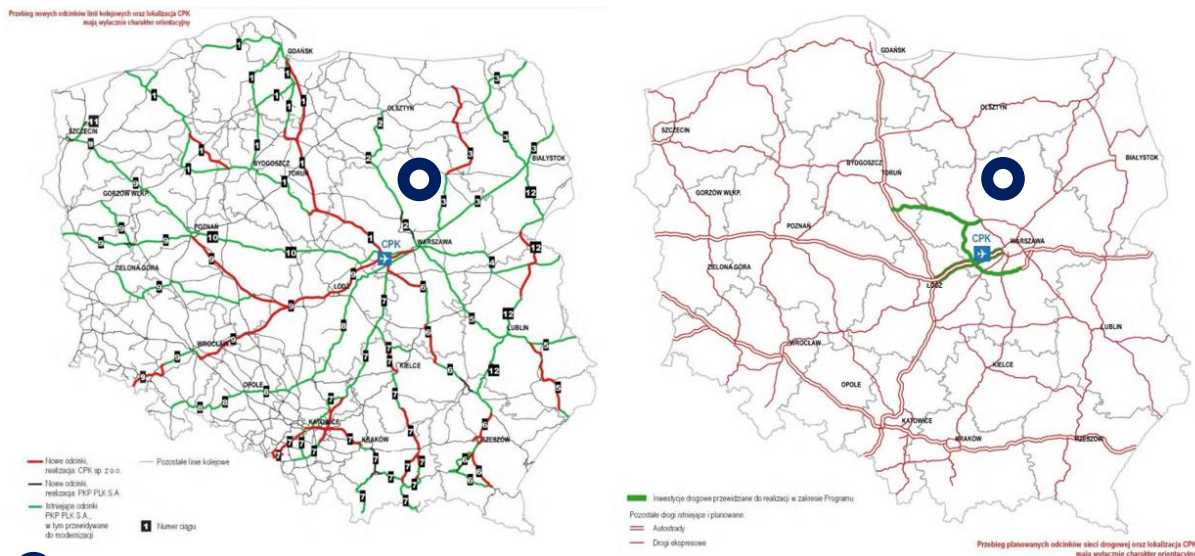
Jednocześnie w planach rozwojowych i modernizacyjnych Polskich Linii Kolejowych nie przewidziano działań obejmujących realizację połączeń kolejowych przebiegających przez Gminę. W latach ubiegłych (2019-2023) przeprowadzono modernizację linii kolejowej nr 35 na odcinku Ostrołęka – Chorzele, natomiast aktualnie (stan na maj 2024 r.) linia obsługuje ruch pasażerski.

2.2.8. PLANY INWESTYCYJNE ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ CENTRALNEGO PORTU KOMUNIKACYJNEGO

Centralny Port Komunikacyjny stanowi szereg inwestycji infrastrukturalnych i otoczenia biznesu, które zintegrują transport lotniczy, kolejowy oraz drogowy na terenie całego kraju. Zgodnie z Koncepcją CPK realizacja przedsięwzięć składających się na komponent lotniskowy jest przewidziana do końca 2027 r. Realizacja przedsięwzięć inwestycyjnych składających się na komponent kolejowy ma nastąpić do końca 2034 r., obejmując dwie perspektywy finansowe UE. Ze względu na unikalny stopień skomplikowania przedsięwzięć zawartych w programie inwestycyjnym CPK, jego realizacja jest podzielona na etapy.

Obecny, pierwszy etap obejmuje działania przygotowawcze, w szczególności związane z planowaniem i opracowaniem założeń projektowych, a także wykupem gruntów pod realizację inwestycji. Zasadniczym celem obecnego etapu jest szczegółowe zdefiniowanie zakresu i skali inwestycji, przyjęcie optymalnych rozwiązań odnośnie do możliwych wariantów realizacji przedsięwzięcia, określenie optymalnego planu jego realizacji, szczegółowych harmonogramów, jak i budżetów poszczególnych projektów, a także określenie sposobu ich finansowania, w tym ze środków publicznych. W ramach etapu pierwszego opracowywane będą kolejne fazy dokumentacji projektowej oraz uzyskiwane będą decyzje administracyjne niezbędne do wejścia w etap realizacji poszczególnych zamierzeń budowlanych. Jako główny cel etapu należy uznać ukończenie prac przygotowawczych umożliwiających rozpoczęcie budowy inwestycji CPK i inwestycji towarzyszących.

Aktualnie obowiązuje Uchwała nr 201 Rady Ministrów z dnia 24 października 2023 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego - "Program inwestycyjny Centralny Port Komunikacyjny. Etap II. 2024-2030" (M.P. 2023 poz. 1258), która szczegółowo definiuje przyszłe założenia strategiczne i organizacyjne. Zgodnie z w/w Uchwałą cel główny Programu CPK polega na stworzeniu uniwersalnego systemu transportu pasażerskiego przez wybudowanie i eksploatację rentownego innowacyjnego węzła transportowego, który uzyska miejsce w pierwszej dziesiątce najlepszych portów lotniczych świata, a ponadto doprowadzi do przebudowy krajowego systemu transportu kolejowego jako atrakcyjnej alternatywy dla transportu drogowego i obejmującego wszystkie obszary Polski, zapewniając jednocześnie rozwój i trwałą integrację aglomeracji warszawskiej i łódzkiej.

LOKALIZACJA GMINY

Ryc. 7 Inwestycje towarzyszące CPK – przebudowa, rozbudowa albo budowa linii kolejowych oraz rozbudowa lub budowa dróg publicznych

Materiał źródłowy: Uchwała nr 201 Rady Ministrów z dnia 24 października 2023 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego - "Program inwestycyjny Centralny Port Komunikacyjny. Etap II. 2024-2030" (M.P. 2023 poz. 1258)

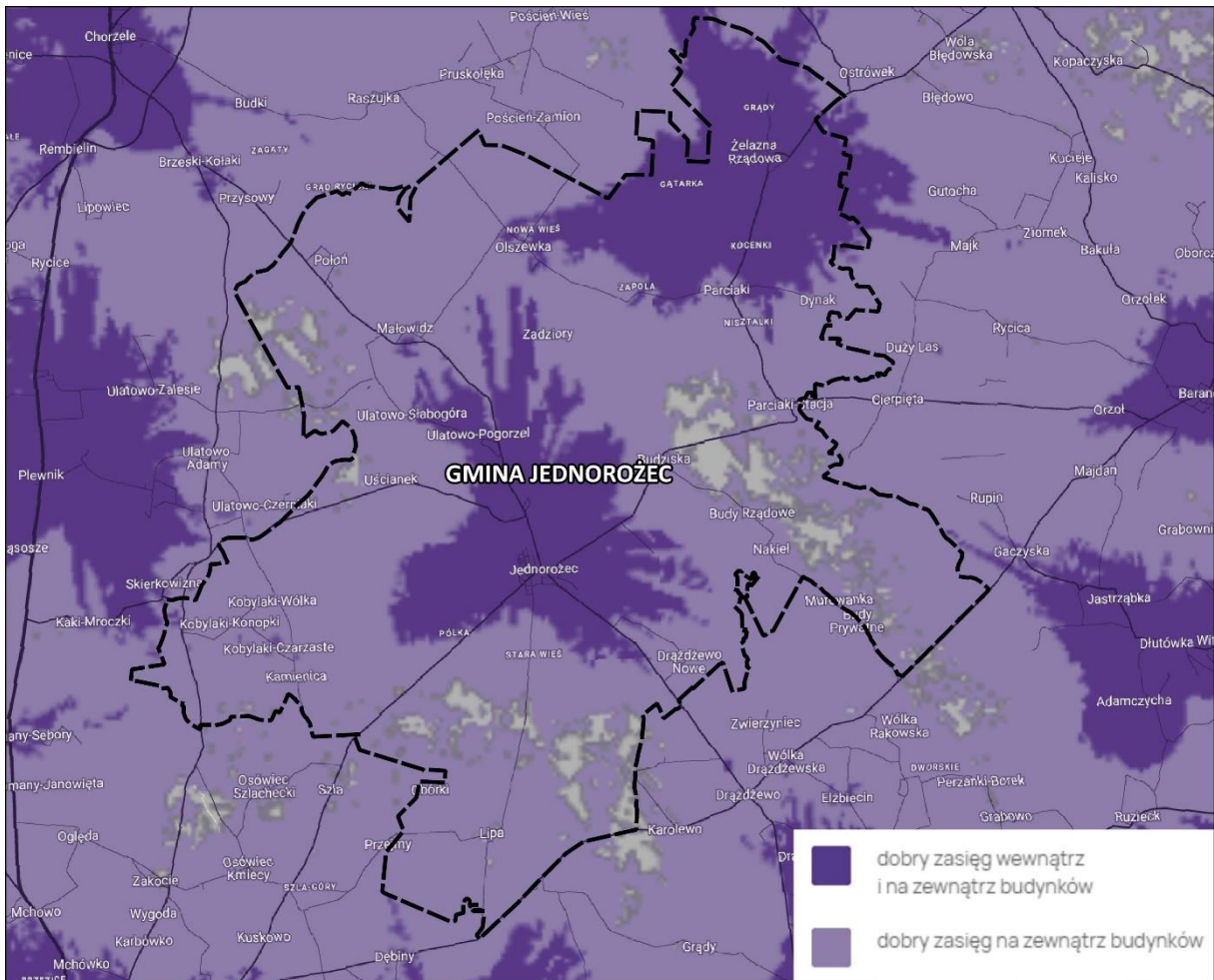
Nie przewiduje się na terenie gminy Jednorożec inwestycji związanych z realizacją Centralnego Portu Komunikacyjnego.

2.3. TELEKOMUNIKACJA I INTERNET

Na terenie gminy Jednorożec znajduje się sieć telekomunikacyjna (zarówno bezprzewodowa, jak i przewodowa). Sieć telekomunikacyjna składa się z łączy telekomunikacyjnych i radiowych.

W granicach Gminy znajduje się kilka stacji bazowych telefonii komórkowej (GSM). Zasięg działania mobilnych sieci komórkowych jest w większości dobry lub bardzo dobry. Problemy

z dostępnością sieci występują lokalnie, głównie na terenach wiejskich, zwłaszcza w zabudowie rozproszonej. Przykład zasięgu jednej z sieci komercyjnej przedstawia poniższa rycina:

Ryc. 8 Mapa zasięgu sieci telefonii komórkowej (na przykładzie jednego z operatorów) w maju 2024 r.

Materiał źródłowy: Dane jednego z operatorów sieci.

Dostępność Internetu na terenie Gminy zapewniają podmioty zewnętrzne (operatorzy sieci). Wybrane miejscowości mogą korzystać z tzw. Internetu stacjonarnego, a dostęp do technologii ruchomych sieci telekomunikacyjnych 3G lub 4G (LTE) jest możliwy z niemal każdego miejsca w Gminie, przy czym zróżnicowana jest jakość tego dostępu.²¹

W ramach realizacji Programu Operacyjnego „Polska Cyfrowa” rozpoczęła się rozbudowa sieci szybkiego Internetu – sieci światłowodowej. W granicach Gminy siecią objęte zostały miejscowości Jednorożec, część Stegny, Drąždzewo Nowe, Lipa, Żelazna Rządowa, Żelazna Prywatna, Parciaki, Olszewka i Ulatowo – Pogorzół.²²

Dzięki infrastrukturze światłowodowej mieszkańcy mogą korzystać z usług internetowych i telewizyjnych oferowanych przez ogólnopolskich i lokalnych dostawców. Infrastruktura zrealizowana została w technologii, która opiera się na kablach światłowodowych doprowadzanych bezpośrednio do domostw, gwarantujących szybkość i niezawodność usług cyfrowych.

W przyszłości alternatywą dla sieci światłowodowej mogą okazać się inne technologie, zapewniające dostępność i właściwą jakość połączeń internetowych, jak np. satelitarny system telekomunikacyjny. System satelitarny mający docelowo składać się z ok. 12 000 satelitów

²¹ Materiał źródłowy: Materiały informacyjne publikowane na stronach internetowych poszczególnych operatorów sieci.

²² Materiał źródłowy: <https://capap.gugik.gov.pl/mapa/cppc/%20CPPC-internet/Urząd Gminy w Jednorożcu>.

umieszczonych na niskiej orbicie okołoziemskiej (na wysokościach: 340 km, 550 km oraz 1150 km nad Ziemią), aktualnie jest w fazie tworzenia. Jego idea jest globalne zapewnienie dostępu do Internetu. Ponadto niewykluczone są, kolejne generacje ruchomych sieci telekomunikacyjnych (5G i więcej).

2.4. WNIOSKI

- ! Równinne ukształtowanie terenu, w większości sprzyjające rozwojowi zabudowy i zagospodarowania.
- ! Brak układów komunikacyjnych poziomu krajowego i regionalnego (przebiegają jedynie drogi o znaczeniu powiatowym i gminnym).
- ! W dalszym ciągu niezadowalający stan techniczny niektórych odcinków dróg lokalnych i ponadlokalnych.
- ! W dalszym ciągu niewystarczająco rozwinięta infrastruktura rowerowa.
- ! Niska, ogólna dostępność transportowa Gminy w ujęciu krajowym.
- ! Potencjał do rozwoju infrastruktury kolejowej.
- ! Relatywnie niska dostępność komunikacji zbiorowej (brak dworca autobusowego, ograniczony dostęp do kursów autobusowych).
- ! Znaczne oddalenie od dużych ośrodków miejskich.
- ! W większości dobry zasięg działania mobilnych sieci komórkowych, w tym na terenach wiejskich o rozproszonej zabudowie.
- ! Istniejąca sieć światłowodowa w wielu miejscowościach.

3 LUDNOŚĆ I PROCESY DEMOGRAFICZNE

3.1. STAN LUDNOŚCI

3.1.1. LICZBA LUDNOŚCI I GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA

Gminę Jednorożec zamieszkuje ogółem ok. 6,9 tys. osób, co stanowi ok. 14,0% ludności powiatu przasnyskiego. Największy odsetek zamieszkuje Jednorożec oraz w dalszej kolejności sołectwa Stegna, Parciaki i Olszewka.²³

Tab. 5 Liczba ludności na terenie Gminy w 2022 roku

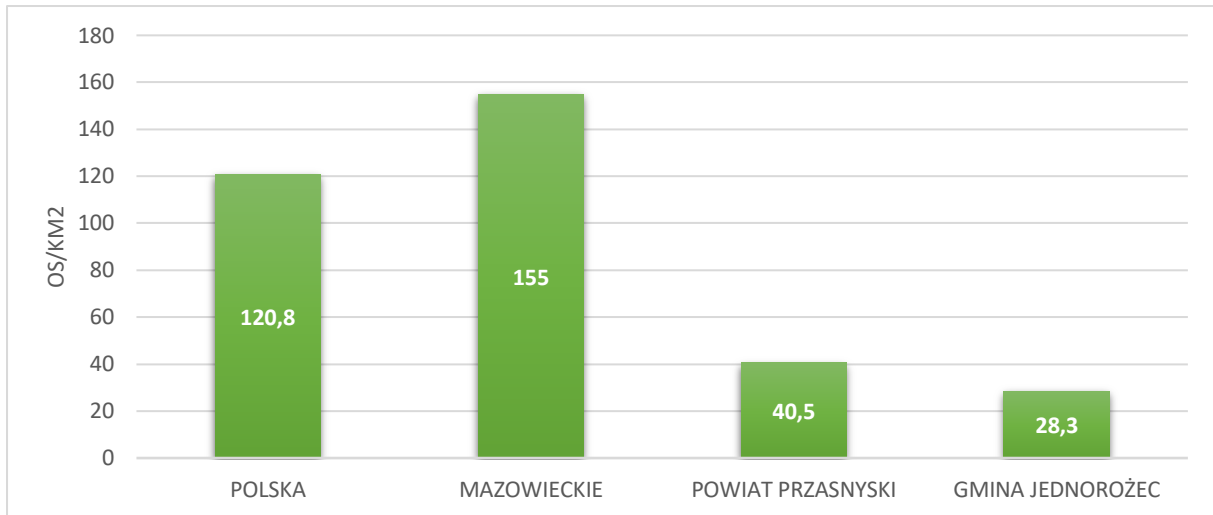
SOŁECTWO	LICZBA MIESZKAŃCÓW W GMINIE	
	OSOBY	UDZIAŁ %
Budy Rządowe	168	2,43
Drażdżewo Nowe	394	5,70
Dynak	123	1,78
Jednorożec	1972	28,54
Stegna	625	9,05
Kobylaki Czarzaste	106	1,53
Kobylaki Korysze	55	0,80
Kobylaki Wólka	90	1,30
Lipa	468	6,77
Obórki	126	1,82
Małowidz	267	3,86
Olszewka	531	7,69
Parciaki	593	8,58
Połoń	307	4,44
Ulatowo Dąbrówka	32	0,46
Ulatowo Pogorzelski	480	6,95
Ulatowo Słabogóra	63	0,91
Żelazna Prywatna	127	1,84
Żelazna Rządowa	382	5,53

Materiał źródłowy: Dane Urzędu Gminy w Jednorożcu.

- Gęstość zaludnienia gminy Jednorożec wynosi 28,3 os/km² i jest²⁴:
- nieznacznie niższa niż średnia dla powiatu przasnyskiego (40,5 os/km²),
 - wyraźnie niższa niż średnia dla województwa mazowieckiego (155,0 os/km²),
 - wyraźnie niższa niż średnia dla Polski (120,8 os/km²).

²³ Materiał źródłowy: Urząd Gminy w Jednorożcu.

²⁴ Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności: gęstość zaludnienia, stan na 31.12.2022 r.

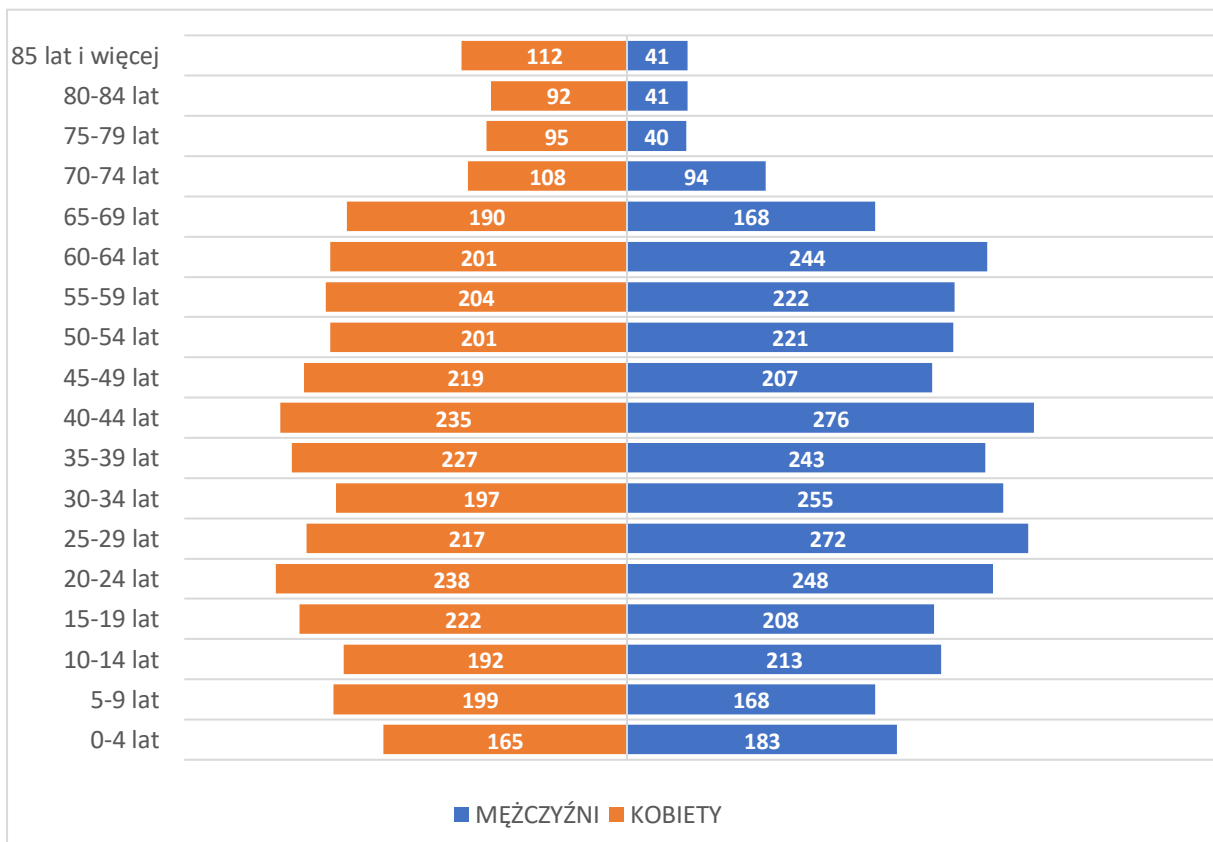

Ryc. 9 Gęstość zaludnienia Gminy na tle powiatu, województwa i kraju

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2022 r.

3.1.2. STRUKTURA PŁCI

W strukturze płci gminy Jednoróżec zaznacza się nieznaczna przewaga mężczyzn, których liczba wynosi 3 344, w stosunku do liczby 3 314 kobiet.²⁵ Współczynnik feminizacji (tj. liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn) wynosi zatem 99, co jest wartością zbliżoną w stosunku do średniej dla całego powiatu przasnyskiego (100) oraz niższą w porównaniu do średniej dla Polski (107) i województwa mazowieckiego (109).²⁶

Ryc. 10 Piramida wieku i płci w gminie Jednoróżec

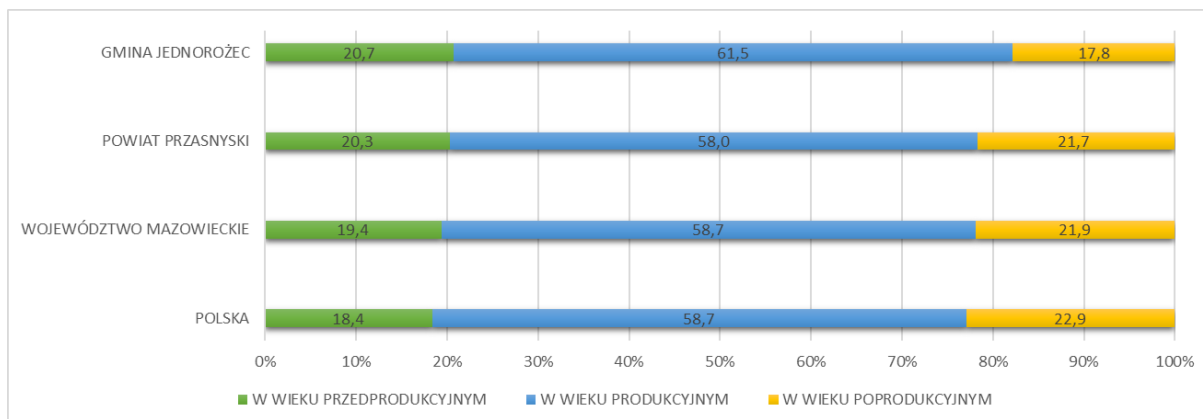
Materiał źródłowy: Dane GUS - stan ludności: ludność wg grup wieku i płci, stan na 31.12.2022 r.

²⁵ Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności: ludność wg grup wieku i płci, stan na 31.12.2022 r.

²⁶ Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności: współczynnik feminizacji, stan na 31.12.2022 r.

3.1.3. STRUKTURA WIEKOWA LUDNOŚCI

W podziale na ekonomiczne grupy wieku, w gminie Jednorożec dominuje ludność w wieku produkcyjnym, która stanowi 61,5% ogółu mieszkańców. Drugą grupę stanowi ludność w wieku przedprodukcyjnym, obejmująca 20,7%. Najmniej liczną grupę stanowi ludność w wieku poprodukcyjnym, której udział wynosi 17,8%. W porównaniu ze wskaźnikami dla Polski, województwa i powiatu, zaznacza się wyższy odsetek ludności w wieku produkcyjnym oraz niski udział ludności w wieku poprodukcyjnym.²⁷

Ryc. 11 Udział ekonomicznych grup wieku w Gminie na tle powiatu, województwa i kraju

Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności: ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci, stan na 2022 r.

3.2. PROCESY DEMOGRAFICZNE

3.2.1. RUCH NATURALNY LUDNOŚCI

Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat wskaźnik przyrostu naturalnego osiągał w większości ujemne wartości i wahał się od -46 os. w 2021 r. do +30 os. w 2017 r. Średni przyrost naturalny na przestrzeni analizowanych lat wyniósł -11,6 os/rok, a zatem w analizowanym okresie liczba zgonów przewyższała liczbę urodzeń.

Należy nadmienić, iż w 2021 roku wskaźnik wyraźnie spadł – zmarło o 46 osób więcej niż się urodziło, co było spowodowane rekordową liczbą zgonów. Z pewnym prawdopodobieństwem można uznać, że był to efekt pandemii COVID-19, a co za tym idzie dane za ostatni badany rok nie są reprezentatywne.

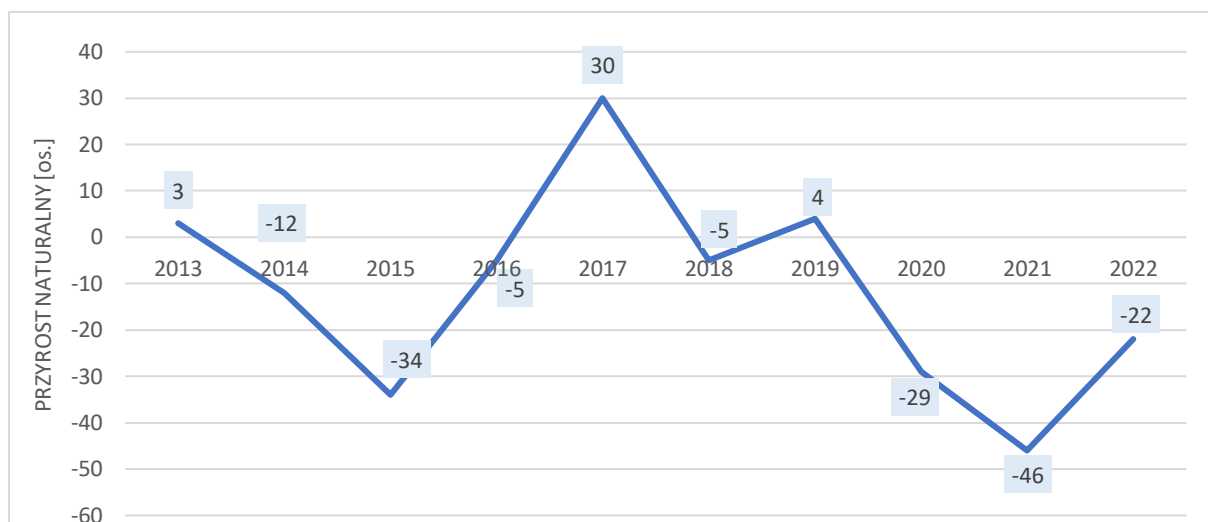
Tab. 6 Ruch naturalny ludności w Gminie w latach 2013-2022

RUCH NATURALNY WEDŁUG PŁCI											
ROK	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	ŚREDNIOROCZNIE W LATACH 2013-2022
URODZENIA ŻYWE [os.]											
Ogółem	82	68	72	74	88	74	81	70	68	65	74,2
Mężczyźni	36	34	32	41	44	40	49	37	37	33	38,3
Kobiety	46	34	40	33	44	34	32	33	31	32	35,9
ZGONY OGÓŁEM [os.]											
Ogółem	79	80	106	79	58	79	77	99	114	87	85,8
Mężczyźni	42	40	65	48	25	46	51	52	64	42	47,5
Kobiety	37	40	41	31	33	33	26	47	50	45	38,3

²⁷ Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności: ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci, stan na 31.12.2022 r.

PRZYROST NATURALNY [os.]											
Ogółem	3	-12	-34	-5	30	-5	4	-29	-46	-22	-11,6
Mężczyźni	-6	-6	-33	-7	19	-6	-2	-15	-27	-9	-9,2
Kobiety	9	-6	-1	2	11	1	6	-14	-19	-13	-2,4

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2022 r.

Ryc. 12 Przyrost naturalny w Gminie w latach 2013-2022

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2022 r.

3.2.2. MIGRACJE

W gminie Jednorożec na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia obserwuje się w większości ujemne saldo migracji. Napływ ludności zanotowano jedynie w 2022 r., kiedy to zameldowały się o 2 osoby więcej osób niż wymeldowały. Najmniej korzystnie sytuacja kształtowała się w 2019 r., wówczas wskaźnik ten wyniósł -75 os.

Średnie saldo migracji w analizowanych latach wyniosło -34,0 os./rok²⁸, natomiast łącznie w analizowanych latach 2013-2022²⁹ dokonano 426 zameldowań i 730 wymeldowań, a zatem saldo migracji wyniosło łącznie -304 os.

Tab. 7 Migracje w Gminie w latach 2013-2022

MIGRACJE WEDŁUG KIERUNKÓW											
ROK	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	ŚREDNIOROCZNIE W LATACH 2013-2022
ZAMELDOWANIA											
Ogółem	51	43	0*	54	44	56	35	39	41	63	47,3
Z miast	19	17	13	13	21	31	13	16	21	25	18,9
Ze wsi	31	25	25	41	20	21	21	22	18	38	26,2
WYMELDOWANIA											
Ogółem	69	62	0*	113	79	78	110	87	71	61	81,1
Do miast	41	42	36	60	47	50	69	43	44	24	45,6
Na wieś	28	18	26	53	32	28	41	43	27	36	33,2

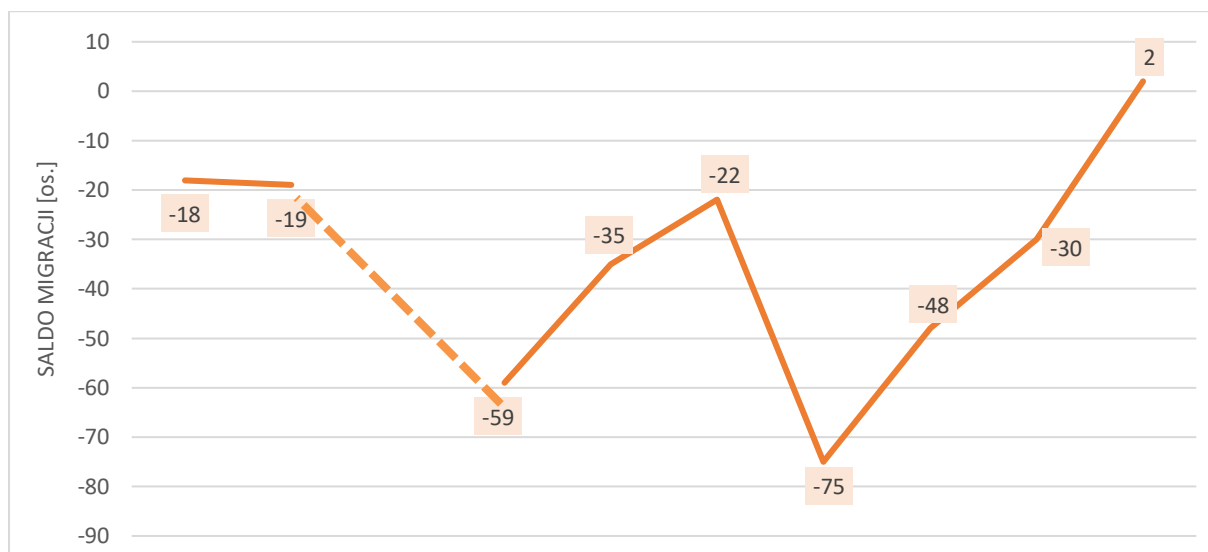
²⁸ Materiał źródłowy: Dane GUS – migracje wewnętrzne i zagraniczne: migracje na pobyt stały gminne wg płci migrantów i kierunku (miasto, wieś), stan na 31.12.2022 r. (obliczenia bez uwzględnienia 2015 r.).

²⁹ Bez 2015 roku – brak danych.

SALDO MIGRACJI											
Ogółem	-18	-19	0*	-59	-35	-22	-75	-48	-30	2	-34,0

*bd – brak danych, zgodnie z informacją GUS: wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe (w tym ze względu na wysoki błąd losowy próby w badaniach reprezentacyjnych, np. BAEL albo brak informacji porównywalnych).

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2022 r.

Ryc. 13 Saldo migracji w Gminie w latach 2013-2022

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2022 r.

Z szansą zahamowania ujemnego salda migracji może być podjęcie działań mających na celu zwiększenie atrakcyjności gminy Jednorożec jako miejsca do zamieszkania poprzez m.in. polepszenie warunków życia i promocję Gminy jako miejsca atrakcyjnego osiedleńczo, a także stymulowanie rozwoju lokalnego rynku pracy.

3.2.3. RUCH RZECZYWISTY LUDNOŚCI

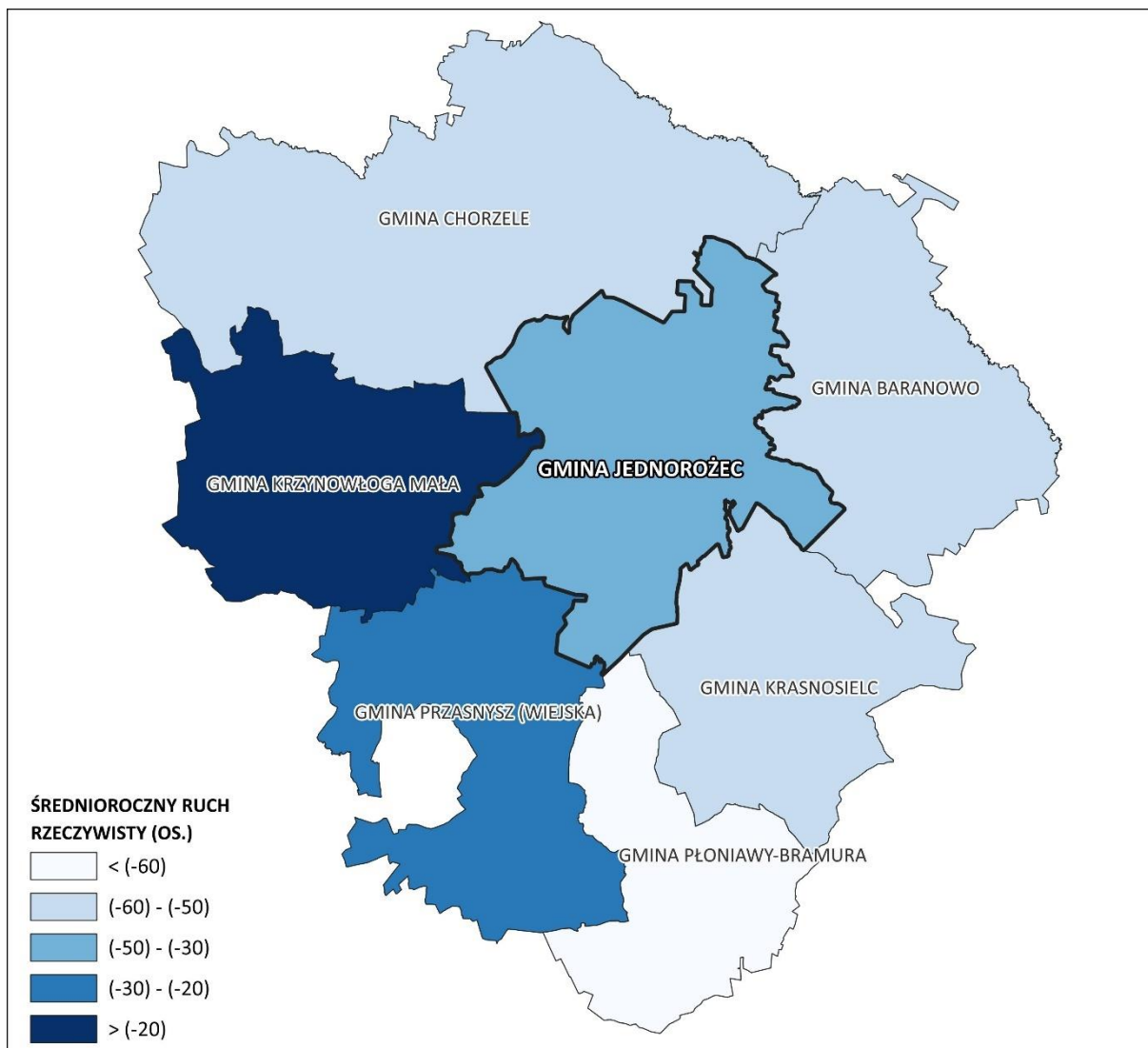
Przyrost rzeczywisty to zestawienie przyrost naturalnego z saldem migracji, za pomocą którego można zobrazować rzeczywiste zmiany liczby ludności na terenie badanej jednostki. Z analizy współczynnika przyrostu rzeczywistego gminy Jednorożec i gmin sąsiednich, dokonanej dla okresu dziesięcioletniego (zestawienie roku 2013 z rokiem 2022) wynika, że w każdej jednostce terytorialnej zmalała liczba mieszkańców.

Tab. 8 Wskaźnik przyrostu rzeczywistego w gminie Jednorożec oraz gminach sąsiednich w latach 2013-2022

PRZYROST RZECZYWISTY											
ROK	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	ŚREDNIOROCZNIE W LATACH 2013-2022
BARANOWO	-41	-53	-19	-34	-51	-77	-36	-49	-90	-58	-51
KRASNOSIELC	-41	-64	-31	-17	-41	-39	-71	-63	-72	-57	-50
CHORZELE	-90	-25	19	-33	-37	-52	-23	-87	-151	-76	-56
KRZYNOWŁOGA MAŁA	8	-39	1	-27	-20	-8	-30	-28	-6	-41	-19
PŁONIAWY-BRAMURA	-62	-43	-29	-54	-86	-82	-44	-86	-82	-70	-64
PRZASNYSZ (WIEJSKA)	-25	1	6	-30	-5	-14	-64	-34	-37	-65	-27
JEDNOROŻEC	-15	-31	-34	-64	-5	-27	-71	-77	-76	-20	-42

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2022 r.

Spadek liczby ludności w gminie Jednorożec wynosił średnio w analizowanych latach -42 os./rok, co w porównaniu do gmin ościennych było jednym z korzystniejszych wyników (zaraz po gminie Krzynowłoga Mała i Przasnysz). Najwyższy ubytek ludności nastąpił natomiast w gminie Płoniawy-Bramura (-37 os./rok).

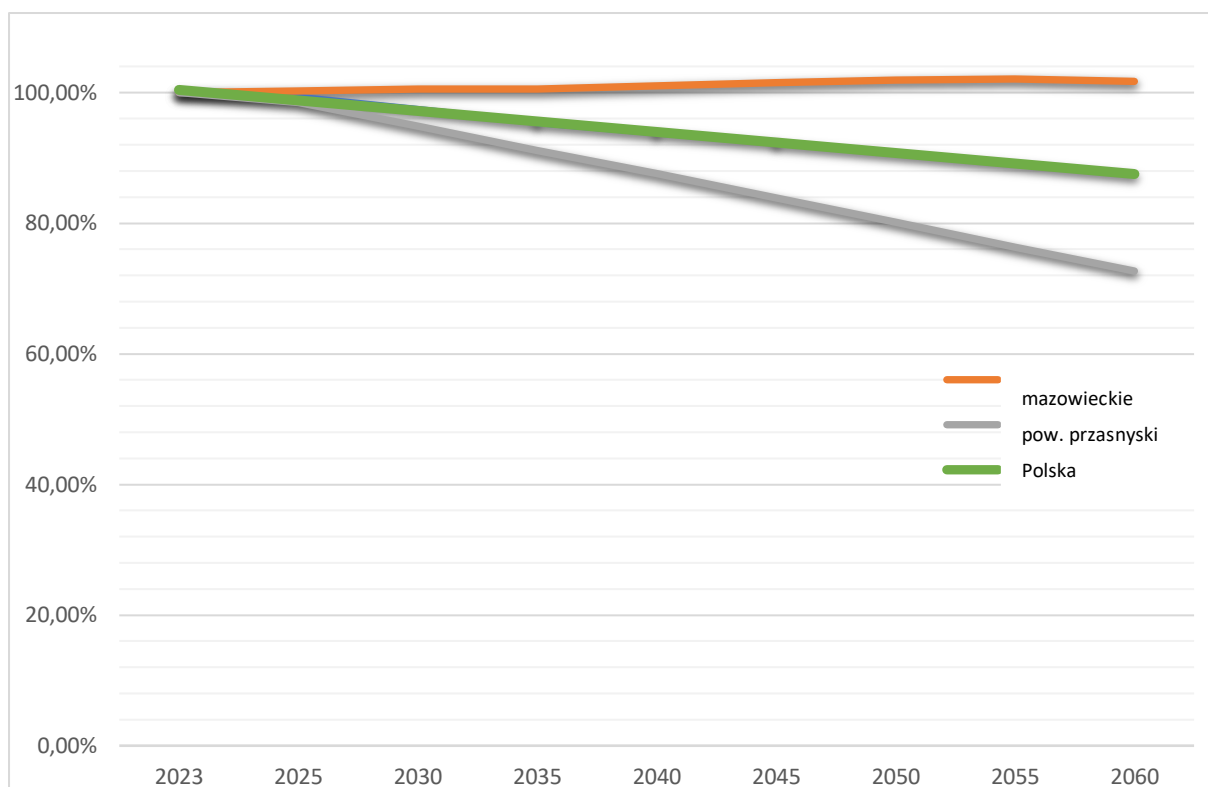

Ryc. 14 Ruch rzeczywisty w gminie Jednorożec i w gminach sąsiednich w latach 2013-2022

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

3.2.4. PROGNOZA DEMOGRAFICZNA

Zachodzące aktualnie w Polsce i Unii Europejskiej procesy ludnościowe określane są mianem „drugiego przejścia demograficznego” i charakteryzują się m.in. spadkiem liczby urodzeń i zgonów, przesuwaniem średniego wieku rodzenia i tworzenia związków, wzrostem liczby rozwodów oraz niską płodnością. W najbliższych kilkudziesięciu latach przewiduje się dalszy, stopniowy ubytek liczby ludności w Polsce oraz znaczące zmiany struktury wiekowej²⁹. Prognozę w tendencji zmian liczby ludności do 2060 r., w stosunku do 2023 r. (2023=100%) dla kraju, województwa i powiatu zaprezentowano na poniższym wykresie.

Ryc. 15 Prognoza tendencji zmian liczby ludności do 2060 r., w stosunku do 2023 r. (2013=100%) dla Polski, województwa mazowieckiego i powiatu przasnyskiego

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W perspektywie 2060 r. szacuje się, że ubytek liczby ludności wyniesie w Polsce ok. 12,5%, w województwie mazowieckim spodziewany jest natomiast wzrost ludności średnio ok. 1,7%, natomiast w przypadku powiatu przasnyskiego prognozowany jest ubytek ludności na poziomie ok. 27,5%.

Uwzględniając tendencje zmian ludnościowych obserwowane w ostatnich latach na terenie gminy Jednorożec oraz prognozy ludnościowe dla Polski, przewiduje się dalszy spadek liczby ludności w Gminie. Początkowy wzrost liczby ludności w województwie mazowieckim można interpretować jako znaczący wpływ Warszawy i jej strefy podmiejskiej, jako miasta docelowego większości krajowych migracji.

Przewidywanie zmian w liczbie ludności zawsze obarczone jest dużą niepewnością i zależne jest od postępujących procesów globalizacyjnych oraz stale zmieniających się postaw światopoglądowych ludności. Szacowanie zaludnienia nabiera szczególnej trudności w kontekście wydarzeń w naszej części Europy (konfliktu militarnego na Ukrainie). Sytuacja z jaką mamy do czynienia od lutego 2022 r. pokazuje, jak dynamiczne mogą być zmiany zachodzące w Polsce i na świecie, w tym zmiany demograficzne. W związku z powyższym, celem strategicznego rozwoju gminy Jednorożec powinno być przede wszystkim zapewnienie warunków w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym do podnoszenia atrakcyjności Gminy jako miejsca do życia i prowadzenia aktywności gospodarczej, co powinno przełożyć się na sukcesywny wzrost liczby ludności.

3.3. WNIOSKI

- ! Relatywnie korzystna struktura demograficzna. Wyższy udział ludności w wieku produkcyjnym na tle powiatu, województwa i kraju, a jednocześnie najniższy odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym.
- ! Przeważnie ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego.
- ! W większości ujemne saldo migracji.
- ! Stały, sukcesywny spadek liczby ludności.
- ! Niższe tempo ubytku ludności w stosunku do większości gmin ościennych.
- ! Niska gęstość zaludnienia, sprzyjająca pobytowi ludzi.

4 ROLNICTWO, GOSPODARKA I RYNEK PRACY

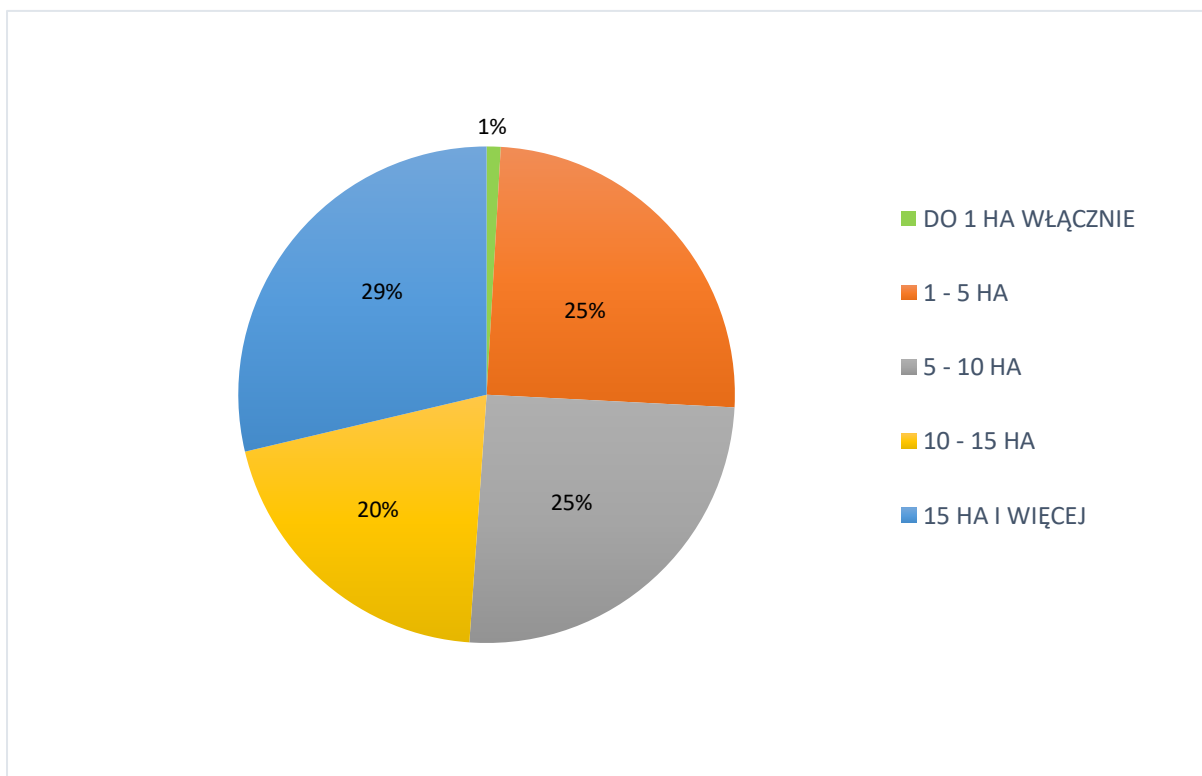
4.1. ROLNICTWO

Rolnictwo stanowi jedno z głównych aktywności i źródeł utrzymania lokalnej ludności. Przestrzenie rolnicze nie licząc gruntów leśnych, przeważają w strukturze użytkowania terenu gminy Jednorożec, stanowiąc ok. 48% jej całkowitej powierzchni tj. ok. 11,3 tys. ha, z czego: grunty orne obejmują ok. 4,9 tys. ha, łąki trwałe ok. 3,4 tys. ha, natomiast pastwiska trwałe ok. 2,6 tys. ha.

Głównym kierunkiem produkcji rolnej jest produkcja roślinna poprzez uprawy zbożowe, determinowane warunkami środowiska naturalnego oraz strukturą użytkowania gruntów (znaczny udział gruntów orných). W produkcji zwierzęcej przeważa natomiast hodowla bydła, i drobiu. Rolniczą przestrzeń produkcyjną tworzą w znacznym stopniu gleby oznaczające się niskimi lub bardzo niskimi wartościami dla produkcji rolniczej (znaczny udział gleb V i VI klasy bonitacyjnej).

Na podstawie danych PSR 2020 w gminie Jednorożec znajduje się 767 gospodarstw rolnych, z czego 766 szt. to gospodarstwa indywidualne, a ich ogólna powierzchnia wynosi ok. 11,9 tys. ha. W gospodarstwach rolnych pracuje 1 461 osób, w tym 866 mężczyzn i 595 kobiet. Ponadto na terenie Gminy 583 gospodarstwa prowadzą sprzedaż własnych produktów rolnych (ok. 76%).

Struktura gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych wskazuje, iż największy udział mają gospodarstwa o powierzchni powyżej 15 ha, natomiast znikoma jest liczba gospodarstw o powierzchni do 1 ha.³⁰

Ryc. 16 Udział gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2020 – dane wg siedziby gospodarstwa.

³⁰ Materiał źródłowy: Powszechny Spis Rolny 2020 – dane wg siedziby gospodarstwa.

Na przestrzeni lat 2010-2020 nie zaobserwowano spadku znaczenia rolnictwa jako wiodącego sektora gospodarki na terenie gminy Jednorożec. Wprost przeciwnie, zanotowano wzrost jego znaczenia w niektórych obszarach. Co prawda liczba gospodarstw rolnych w ciągu analizowanych lat spadła o 68 szt., natomiast wzrosła jednocześnie powierzchnia zasiewów upraw oraz średnia wielkość gospodarstwa rolnego. Różnice zauważalne są również w pogłowie zwierząt gospodarczych. Nastąpił wzrost liczby bydła oraz pogłowia drobiu.

Szczegółowe wartości dotyczące gospodarki rolnej przedstawiono w poniższej tabeli.

Tab. 9 Gospodarka rolna na terenie Gminy - porównanie 2020 r. z 2010 r.

WARTOŚĆ		MIARA	2010	2020
GOSPODARSTWA ROLNE		szt.	835	767
POWIERZCHNIA GOSPODARSTW ROLNYCH WG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH		ha	11 951,76	11 946,46
GOSPODARSTWA ROLNE WG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH	DO 1 HA WŁĄCZNIE	szt.	38	7
	1 - 5 HA	szt.	208	191
	5 - 10 HA	szt.	202	194
	10 - 15 HA	szt.	164	155
	15 HA I WIĘCEJ	szt.	223	220
POGŁOWIE ZWIERZĄT GOSPODARSKICH	BYDŁO OGÓŁEM	szt.	9 905	10 431
	DRÓB OGÓŁEM	szt.	3 187	3 329
POWIERZCHNIA ZASIEWÓW UPRAW		ha	2 361,76	2 718,74
ŚREDNIA WIELKOŚĆ GOSPODARSTWA ROLNEGO	GRUNTY OGÓŁEM	ha	14,31	15,58
	UŻYTKI ROLNE OGÓŁEM	ha	11,37	12,38

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2020, 2010 – dane wg siedziby gospodarstwa.

4.2. PODMIOTY GOSPODARCZE

4.2.1. LICZEBNOŚĆ

Za podmiot gospodarczy uznaje się podmiot prowadzący działalność gospodarczą opartą na tzw. wpisie do ewidencji działalności gospodarczej, czyli zgłoszeniu rodzaju prowadzonej działalności, miejsca jej prowadzenia i danych osoby prowadzącej w urzędzie gminy. Może nim być osoba fizyczna, osoba prawna, a także jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, utworzona zgodnie z przepisami prawa, jeżeli jej przedmiot działania obejmuje prowadzenie działalności gospodarczej.

Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia liczba podmiotów gospodarczych wykazywała tendencję wzrostową. W 2014 r. funkcjonowały 342 podmioty, a w 2023 r. ich liczba wzrosła do poziomu 457. Wyraźnie przeważają osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (356 w 2023 r., tj. ok 78% wszystkich podmiotów gospodarczych w Gminie).

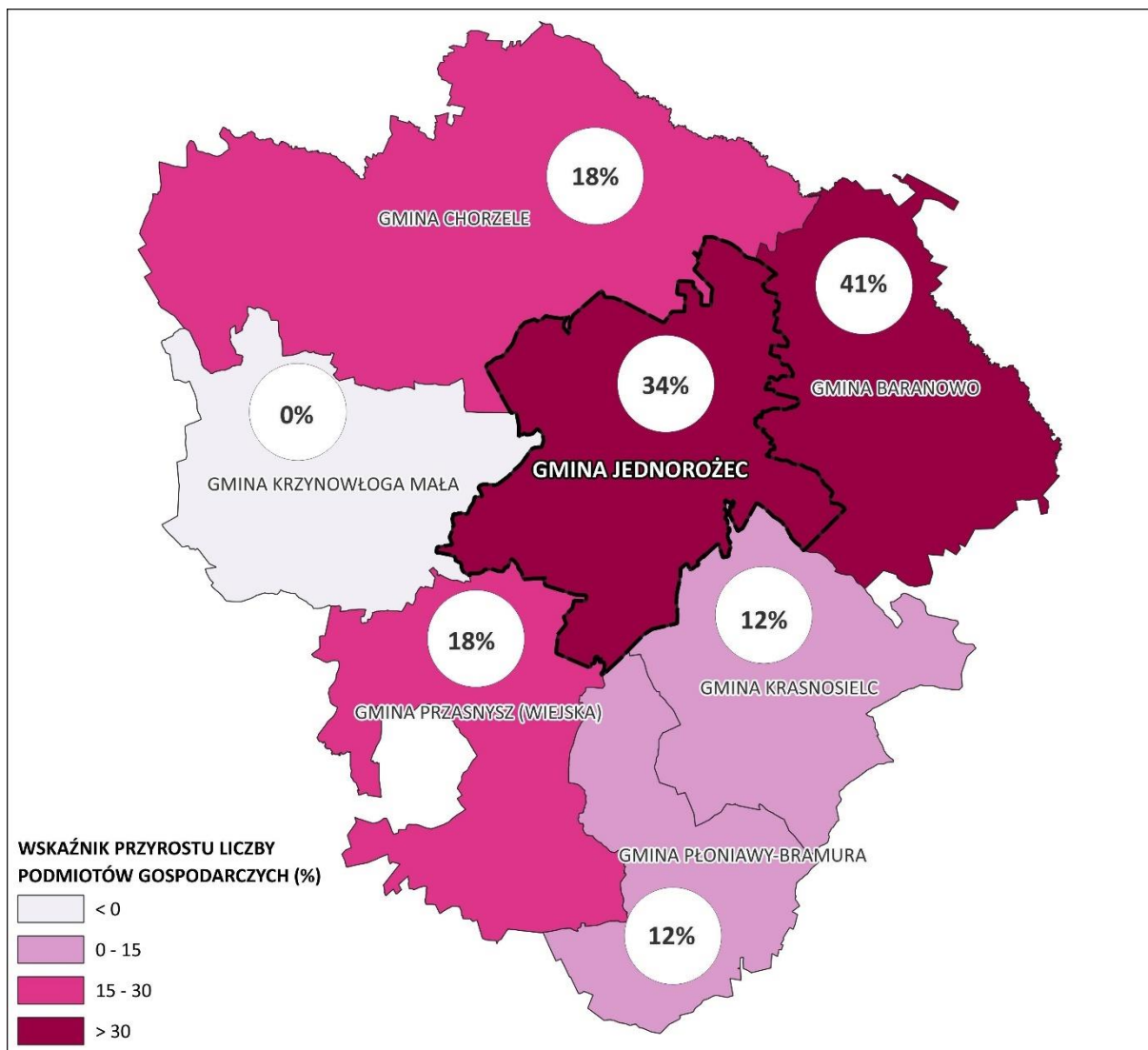
Tab. 10 Podmioty gospodarcze zarejestrowane na terenie Gminy w latach 2014-2023

ROK	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Sektor publiczny	19	19	19	19	20	21	21	19	19	19
Sektor prywatny	323	333	322	316	336	362	378	401	423	432
w tym: osoby fiz. prowadzące dz. gosp.	266	277	265	255	275	298	313	333	354	356
Ogółem podmioty gospodarcze	342	352	342	336	357	384	400	423	446	457

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

Analizując wzrost liczby podmiotów gospodarczych w gminach sąsiednich (zestawienie roku 2014 z rokiem 2023) można zauważyć, że gmina Jednorożec odznaczała się drugim najwyższym poziomem wzrostu przedsiębiorczości. Wyższe wartości zanotowano jedynie w gminie Baranowo, natomiast zdecydowanie najmniej korzystnie kształtowała się sytuacja w gminie Krzynowłoga Mała, w której liczba podmiotów gospodarczych minimalnie spadła.

Należy przy tym mieć na względzie, że analizowane zjawisko dotyczy nie tyle samego poziomu przedsiębiorczości w gminach, co jego wzrostu na przestrzeni lat, którego wielkość jest wprost zależna od sytuacji wyjściowej roku bazowego).

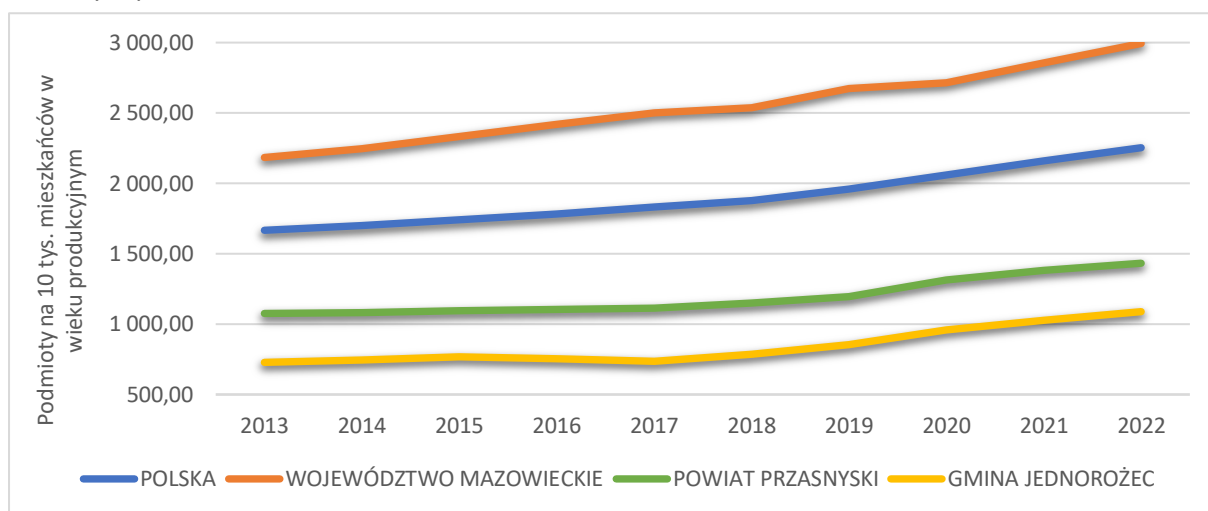
Ryc. 17 Procentowy wzrost liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w gminie Jednorożec i w gminach sąsiednich w latach 2014-2023

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Bazując na wartościach wskaźnikowych (przeliczając liczbę podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym), można dokonać analizy porównawczej zjawiska z jednostkami administracyjnymi poszczególnych poziomów terytorialnych. Dane za 2022 r. wskazują, że na terenie gminy Jednorożec funkcjonuje 1 088,6 podmiotów gospodarczych w przeliczeniu 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym, podczas gdy średnio w:

- kraju jest to 2 253,1 podmiotów/10 tys. os. w wieku produkcyjnym;
- województwie mazowieckim jest to 2 993,8 podmiotów/10 tys. os. w wieku produkcyjnym;
- powiecie przasnyskim jest to 1 432,7 podmiotów/10 tys. os. w wieku produkcyjnym.

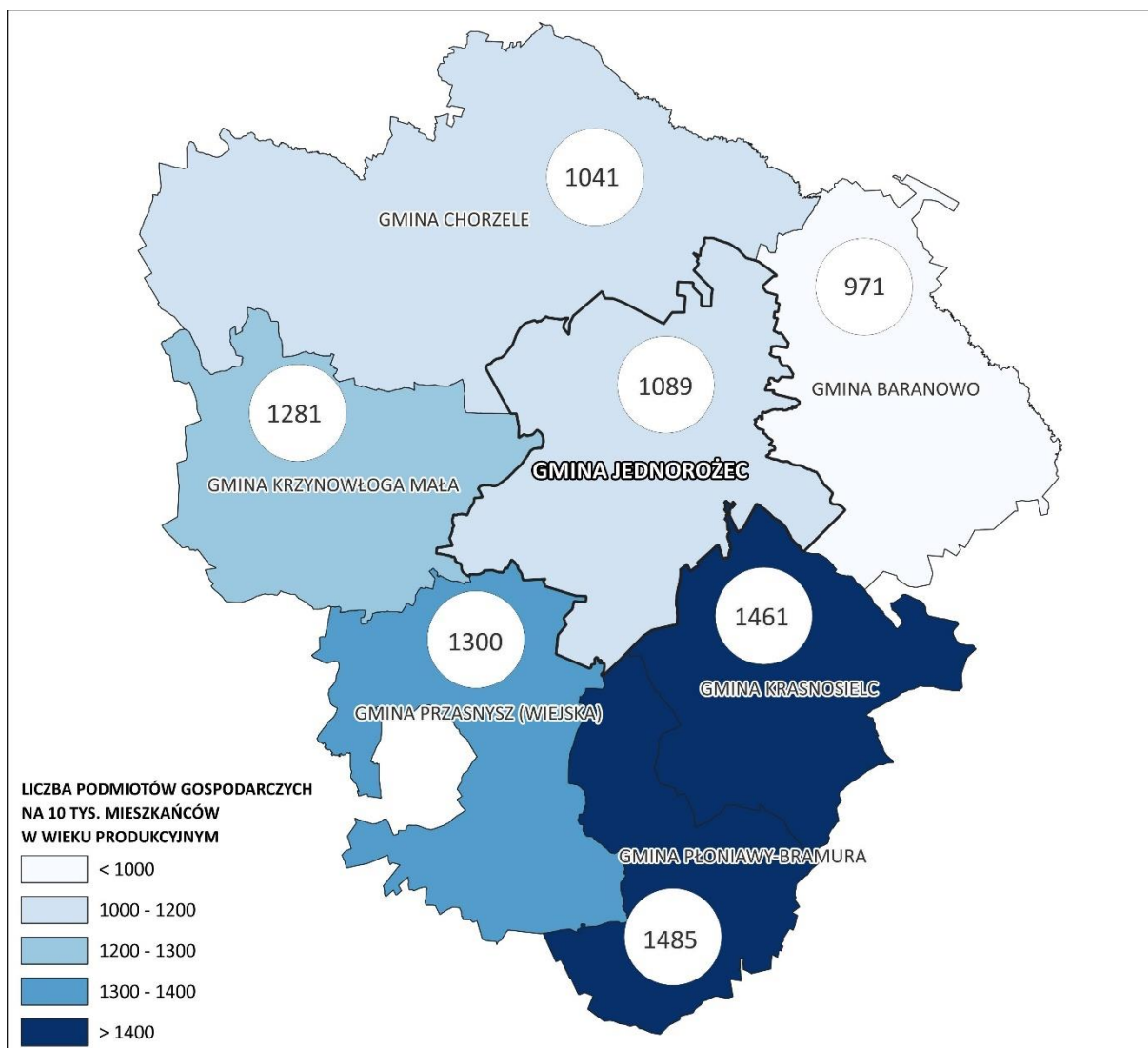
Należy zatem uznać, że poziom przedsiębiorczości w Gminie jest zauważalnie niższy od średniej dla powiatu, województwa i kraju. Na przestrzeni ostatnich lat dysproporcja ta utrzymywała się na zbliżonym poziomie:

Ryc. 18 Podmioty gospodarcze w przeliczeniu 10 tys. osób w wieku produkcyjnym w Gminie na tle powiatu, województwa i kraju w latach 2013-2022

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2022 r.

Analizując opisywany wskaźnik w odniesieniu do gmin ościennych (dane za 2022 r.), uwidacznia się poziom przedsiębiorczości w poszczególnych jednostkach.

Ryc. 19 Liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. os. w wieku produkcyjnym w gminie Jednoróżec i w gminach sąsiednich w 2022 r.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analizując liczbę podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym na tle gmin ościennych wynika, iż sytuacja w Gminie kształtuje się mało korzystnie. Niższy wskaźnik zanotowano jedynie w gminie Baranowo i Chorzele, natomiast w zestawieniu tym przoduje gmina Płoniawy-Bramura.

4.2.2. WIELKOŚĆ

Spośród funkcjonujących 457 podmiotów gospodarczych, aż 445 stanowiły podmioty zatrudniające 0-9 os., 11 podmiotów zatrudniających 10-49 os. oraz 1 podmiot zatrudniający 50-249 os.

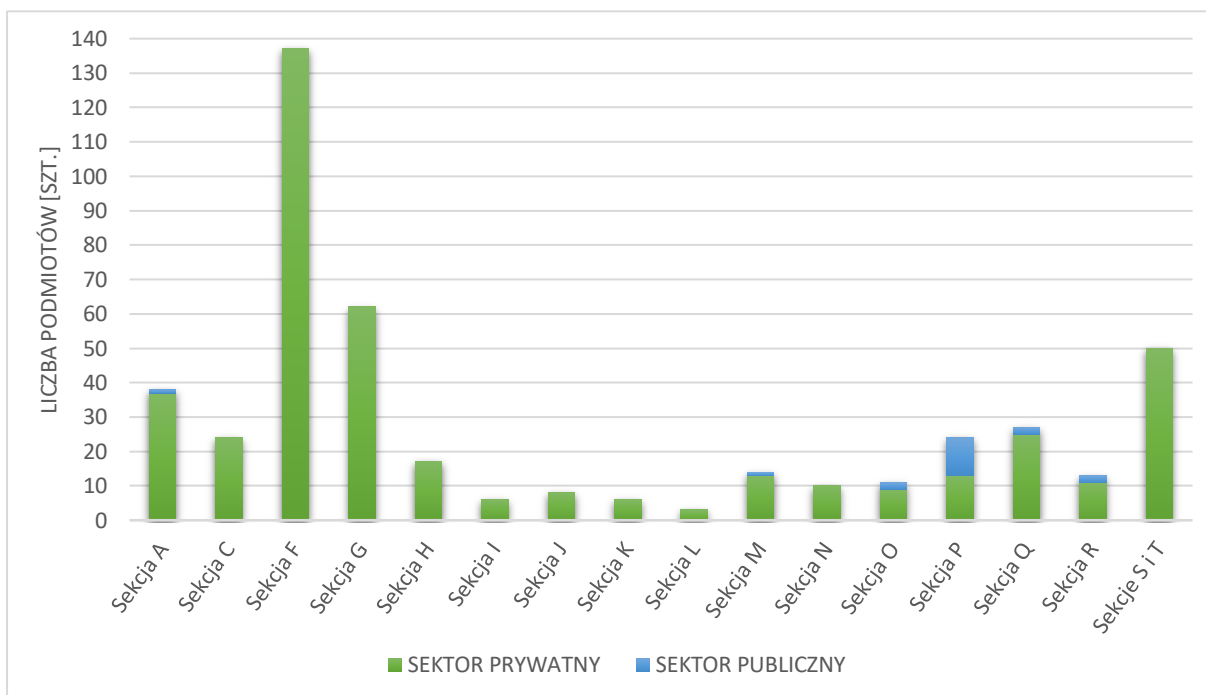
W związku z powyższym na terenie Gminy znajdują się zakłady z rodzaju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Dominują podmioty mające charakter mikroprzedsiębiorstw, zaś udział małych i średnich przedsiębiorstw jest znikomy. Nie występują tutaj duże przedsiębiorstwa (dane za 2023 r.).³¹

³¹ Mikroprzedsiębiorstwa – zatrudniają do 9 pracowników, osiągają roczny obrót nieprzekraczający 2 milionów euro lub sumy aktywów bilansu na koniec jednego z dwóch ostatnich lat obrotowych nie przekroczyły równowartości tej kwoty;
- Małe przedsiębiorstwa – zatrudniają od 10 do 49 pracowników, a roczny obrót lub sumy aktywów bilansu na koniec jednego z dwóch ostatnich lat obrotowych nie przekraczają równowartości 10 milionów euro;

4.2.3. RODZAJ

W sektorze publicznym zarejestrowanych jest łącznie 19 podmiotów gospodarczych, które dotyczą: sektora edukacji (11), administracji publicznej i obrony narodowej oraz obowiązkowych zabezpieczeń społecznych (2), opieki zdrowotnej i opieki społecznej (2), działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (1), działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją (2), a także rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa (1).

Sektor prywatny charakteryzuje się natomiast wysoką liczbą podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w sekcji F (budownictwo – 137 podmiotów) oraz sekcji G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych – 62 podmioty).

Ryc. 20 Podmioty gospodarcze wg sekcji działań PKD 2007 zarejestrowane na terenie Gminy w 2023 roku

Objaśnienia:

Sekcja A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo

Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe

Sekcja F – Budownictwo

Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle

Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa

Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi

Sekcja J – Informacja i komunikacja

Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa

Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości

Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna

Sekcja N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca

Sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne

Sekcja P – Edukacja

Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna

Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją

Sekcja S – Pozostała działalność usługowa

Sekcja T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

Średnie przedsiębiorstwa – zatrudniają od 50 do 249 pracowników, natomiast roczne obroty nie przekraczają równowartości 50 milionów euro, sumy aktywów bilansu na koniec jednego z dwóch ostatnich lat obrotowych nie mogą przekroczyć równowartości 43 milionów euro;

Duże przedsiębiorstwa – pozostałe przedsiębiorstwa, które przekraczają limity dla wyżej wymienionych firm.

- Do najważniejszych przedsiębiorstw prowadzących działalność na terenie Gminy zalicza się:³²
- P.H.U. "PROFIL" Pawelczyk Michał (produkcja mebli i sprzedaż akcesoriów meblowych) - Jednorożec,
 - MAR-BUD Kłoskowski Marcin Karol (produkcja styropianu) - Parciaki,
 - Mag – Serwis Jacek Wódkiewicz (zakład mechaniczny naprawy samochodów) - Stegna,
 - BUDMAR Mariusz Budny (usługi budowlane) – Jednorożec,
 - Hurtownia MIX Jolanta Gąska (hurtownia alkoholi i napojów) – Jednorożec,
 - DREWSTAN Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowe Stanisław Błędek – Parciaki,
 - MILIMETR Meble na Wymiar Wojciech Tabaka – Jednorożec,
 - M&W Dom Bankietowy Kantor – Drądzewo Nowe,
 - Sala Bankietowa Doris – Olszewka,
 - Zajazd Lidia Sobolewska – Stegna,
 - Stacja Benzynowa – Mariusz Mikulak – Stegna,
 - Moto – Tab Paweł Tabaka (zakład mechaniczny naprawy pojazdów) – Jednorożec,
 - Dom Pogrzebowy Calwaria i Kwaciarnia – Jednorożec,
 - Firma Handlowo – Usługowa Kazimierz Sito (usługi tartaczne) – Stegna,
 - Sala Bankietowa Ranczo – Kobylaki – Konopki.

4.3. RYNEK PRACY

4.3.1. PRACUJĄCY

Na terenie gminy Jednorożec liczba pracujących wynosi 405 os., z czego większość stanowią kobiety – 255, wobec 150 mężczyzn. Obserwowana jest ogólna tendencja wzrostowa pracujących ogółem, a także w podziale na płeć.

Tab. 11 Struktura osób pracujących na terenie Gminy w latach 2012-2021

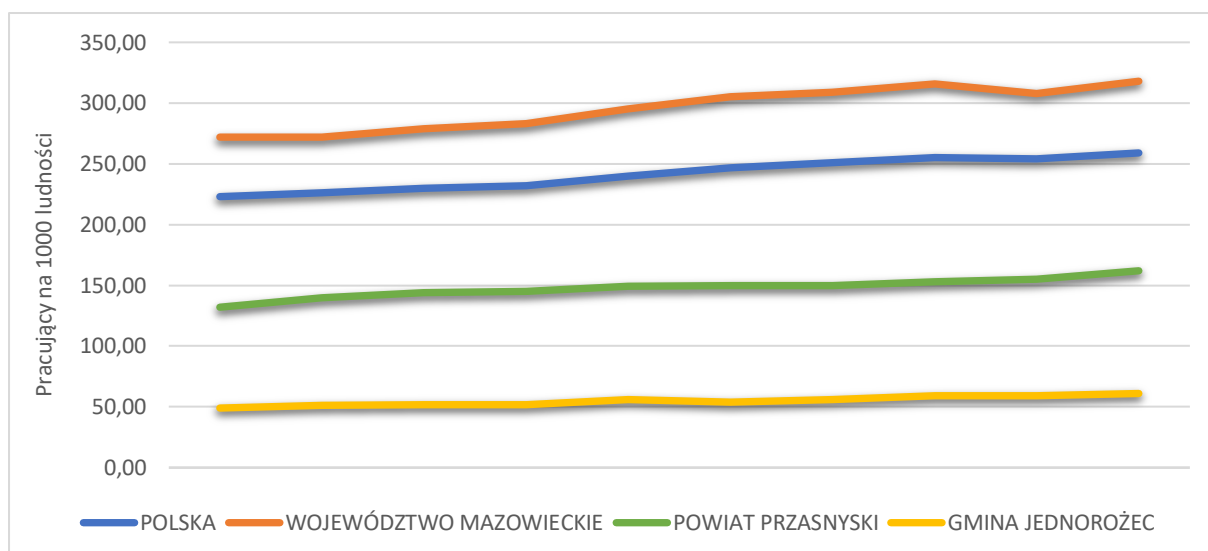
PŁEĆ/ROK	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Mężczyźni	139	133	147	138	140	130	150	161	150	150
Kobiety	222	241	234	240	258	261	251	255	252	255
Ogółem	361	374	381	378	398	391	401	416	402	405

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2021 r. (brak nowszych danych).

Jednocześnie wzrasta wskaźnik liczby osób pracujących przypadających na 1000 mieszkańców. W 2012 r. było to 49 os./1000 mieszk., podczas gdy w 2021 r. wartość ta wzrosła do poziomu 61 os./1000 mieszk.

Średnia liczba osób pracujących przypadających na 1000 mieszkańców jest znacznie niższa w stosunku do średniej dla powiatu przasnyskiego (162 os.), województwa mazowieckiego (318 os.) oraz kraju (259 os.).

³² Materiał źródłowy: Urząd Gminy w Jednorożcu.

Ryc. 21 Pracujący na 1000 mieszkańców w Gminie na tle powiatu, województwa i kraju w latach 2012-2021

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2021 r.

4.3.2. BEZROBOCIE

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na terenie gminy Jednorożec wynosi 7,4%, przy czym bezrobocie wśród mężczyzn wynosi 6,3%, a wśród kobiet 8,8%. W 2023 r. zarejestrowanych bezrobotnych były w sumie 342 os., z czego 175 os. stanowiły kobiety, wobec 167 mężczyzn.³³

Tab. 12 Liczba bezrobotnych na terenie Gminy w latach 2014-2023

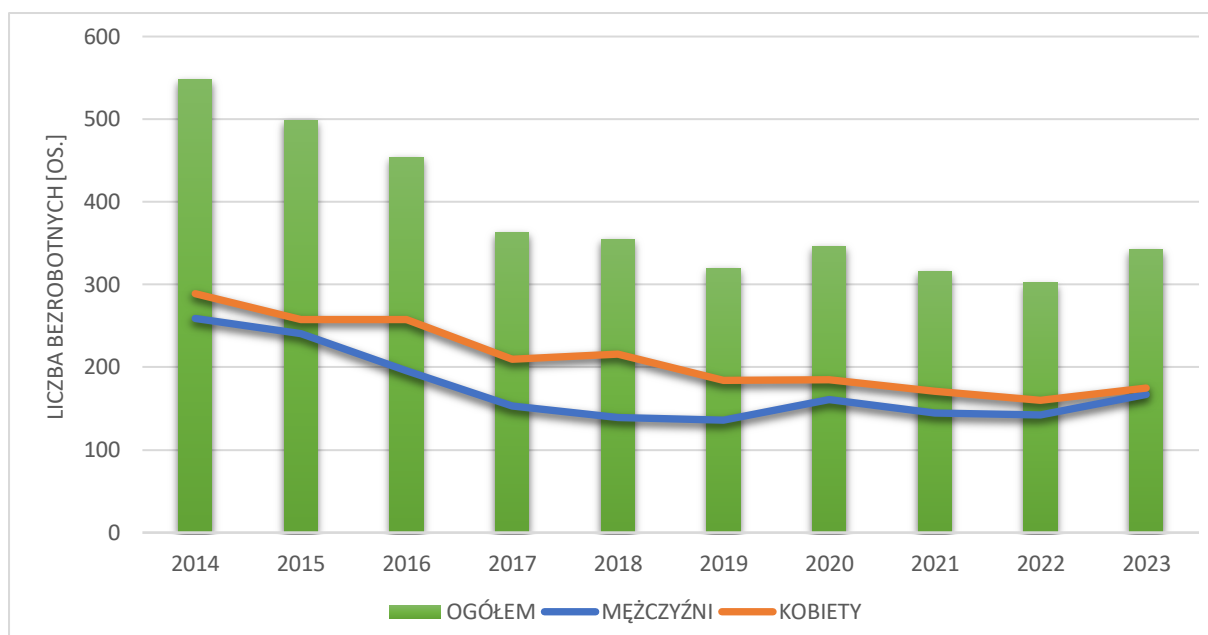
PŁEĆ/ROK	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Mężczyźni	259	241	196	153	139	136	161	145	142	167
Kobiety	289	258	258	210	216	184	185	171	160	175
Ogółem	548	499	454	363	355	320	346	316	302	342

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia obserwuje się zauważalny spadek bezrobocia w gminie Jednorożec. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych spadła w okresie 2014-2023 o 206 osób, czyli o ok. 38%. Najwyższą liczbę bezrobotnych zarejestrowano w 2014 r. – 548 osób, zaś najniższą w 2022 r. – 302 osoby.³⁴

³³ Materiał źródłowy: Dane GUS – rynek pracy: bezrobocie rejestrowane: bezrobotni zarejestrowani wg płci w gminach oraz udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci, stan na 31.12.2023 r.

³⁴ Materiał źródłowy: Dane GUS – rynek pracy: bezrobocie rejestrowane: bezrobotni zarejestrowani wg płci w gminach oraz udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci, stan na 31.12.2023 r.

Ryc. 22 Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie w latach 2014-2023

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

Do nieznacznego wzrostu wskaźnika bezrobocia w 2020 r. mogła przyczynić się pandemia COVID-19, która spowodowała załamanie gospodarcze i trudną sytuację na rynku. Sytuacja pandemiczna jaka wówczas miała miejsce była niezależna od działań wewnętrznych w Gminie.

4.4. TERENY INWESTYCYJNE

Gmina Jednorożec nie posiada kompleksowo uzbrojonych terenów inwestycyjnych.

4.5. WNIOSKI

- ! Korzystne warunki rozwoju zwierzęcej gospodarki rolnej w części obszaru Gminy.
- ! Niskiej klasy gleby gruntów ornych, a tym samym utrudniona produkcja roślinna.
- ! Niewielkie rozdrobnienie gospodarstw rolnych, w tym przeważający udział gospodarstw o powierzchni powyżej 15 ha.
- ! Stosunkowo wysoki w stosunku do gmin ościennych poziom przedsiębiorczości.
- ! W dalszym stopniu wyraźnie niższy od średniej w powiecie, województwie i kraju poziom przedsiębiorczości.
- ! Brak dużych przedsiębiorstw.
- ! Malejący poziom bezrobocia, przy jednoczesnym wzroście aktywności gospodarczej.
- ! W dalszym stopniu zbyt niski wskaźnik zatrudnienia.
- ! Brak uzbrojonych terenów inwestycyjnych.

5 ŚRODOWISKO I INFRASTRUKTURA

5.1. UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKOWE

5.1.1. UKSZTAŁTOWANIE TERENU

W obrębie gminy Jednorożec wyróżnia się następujące formy geomorfologiczne:

- równina sandrowa: zajmuje północno-wschodnią i wschodnią części gminy. Stanowi rozległą, bezzeziorną powierzchnię sandrów położonych na wysokości od ok. 115 m n.p.m. w rejonie dolin rzek Orzyc i dopływów rzeki Płodownica (przy północno-wschodniej granicy gminy) do ok. 140 m n.p.m. w rejonie południowo-wschodniej, leśnej części gminy. Najwyższe wzniesienie w tej części osiąga 142,65 m n.p.m. – Kozłowa Góra. Na obszarach między dolinnych występują zwarte zespoły wydm utrwalonych, które porośnięte są lasami (południowo-wschodnia część Gminy). W podłożu, lokalnie na wydmach występują piaski eoliczne oraz piaski i żwiry sandrowe;
- doliny rzeczne:
 - Orzyca i Ulatówki – tworzy wraz z systemem rowów melioracyjnych rozległą płaskodenną formę przestrzenną w centralnej części gminy. W północnej części gminy szerokość doliny dochodzi do ponad 2 km. W jej dnie przeważa użytkowanie łąkowo-pastwiskowe. Dolina znajduje się na wysokości od ok. 115 do 110 m n.p.m. Jest to płaska powierzchnia o nachyleniach w zakresie 0-1%. W podłożu występują torfy i mady. Tereny te nie są wskazane do zabudowy ze względu na słabą nośność gruntu.
 - Dopływów rzeki Płodownicy – głównie dopływu spod Zręb, dopływu spod Parciak i dopływu spod miejscowości Dynak. Tworzą powierzchnie równinne w północno-wschodniej części gminy, w rejonie miejscowości Żelazna-Rządowa, Żelazna-Prywatna, Kawaty, Gontarka, Parciaki, Kocenki i Dynak. W dnach dolin przeważa użytkowanie łąkowo-pastwiskowe. Występują na wysokości poniżej 117 m n.p.m. (obniżenie w rejonie dopływu z Dynak na wysokości poniżej 115 m n.p.m.) Są to powierzchnie praktycznie płaskie o nachyleniach w zakresie 0-1%. W podłożu występują torfy i mady.
 - Dopływu z Kobylaków – występuje w zachodniej części gminy. Połączony systemem rowów melioracyjnych tworzy powierzchnię równinną na wysokości poniżej 125 m n.p.m. Jest to obniżenie w okolicach wsi Kobylaki – Korysze, Kobylaki – Konopki, Kobylaki Czarzaste i Kobylaki – Wólka. W dnie doliny przeważa użytkowanie łąkowo-pastwiskowe. Jest to płaska powierzchnia o nachyleniach w zakresie 0-1%. W podłożu występują torfy i mady.
 - Dopływu z Lipy – występuje w południowo-zachodniej części gminy, w otoczeniu miejscowości Przejmy, Obórki i Lipa. Połączony systemem rowów melioracyjnych tworzy powierzchnię równinną na wysokości poniżej 120 m n.p.m. W dnie doliny przeważa użytkowanie łąkowo-pastwiskowe. Jest to płaska powierzchnia o nachyleniach w zakresie 0-1%. W podłożu występują torfy i mady.
- wysoczyzna morenowa - zajmuje centralną i zachodnią część gminy oraz fragment na północy, w rejonie miejscowości Ulatowo – Osieczna. Występuje na wysokości od ok. 116 m n.p.m. w rejonie doliny rzeki Orzyc do ok. 130 m n.p.m. w części zachodniej. W obrębie wysoczyzny występują pagórki wzgórz morenowych m.in. Góra Partyzancka (150 m n.p.m.), Barania Góra (138,75 m n.p.m.). Najwyższe wzniesienie występuje w południowo-zachodniej części, tuż przy granicy z gminą, w okolicach Kolonia-Kobylaki-Korysze i osiąga 166,4 m n.p.m. Jest to teren rolniczo-leśny. W podłożu występują piaski luźne, piaski słabo gliniaste i piaski gliniaste lekkie.

Obszar gminy Jednorożec odznacza się generalnie równinnym ukształtowaniem terenu co związane jest z położeniem północno-wschodniej części gminy w obrębie Równiny Sandrowej, zbudowanej z piasków eolicznych oraz piasków i żwirów sandrowych. Część centralna i zachodnia stanowi fragment wysoczyzny morenowej zbudowanej z piasków luźnych, słabo gliniastych i piasków gliniastych lekkich. Urozmaicenia rzeźby terenu stanowią pagórki wzgórz morenowych oraz zwarte zespoły wydmy utrwalonych, które porośnięte są lasami. Spadki terenowe są niewielkie osiągają przeważnie do 2%. Sporadycznie w strefie wysoczyznowej spadki przekraczają wartości 5%. Nie występują obszary zagrożone ruchami masowymi ziemi. Rzeźba terenu w większości nie stwarza istotnych ograniczeń w rozwoju zagospodarowania przestrzennego.

5.1.2. LITOSFERA I GLEBY

W przeważającej części gminy Jednorożec występują przeciętne warunki podłoża budowlanego, co związane jest z obecnością piasków i żwirów w podłożu. Stanowią one grunty mineralne słabospoiste (kamieniste, gruboziarniste – żwiry, piaski o zawartości frakcji ilowej <2% lub >30%). Wykazują stosunkowo małą spójność międzycząsteczkową, znaczną przepuszczalność wody i stosunkowo małą nasiąkliwość.

Do obszarów o niekorzystnych warunkach dla budownictwa zalicza się tereny, gdzie występują grunty słabonośne, antropogeniczne, a przede wszystkim organiczne, o niejednorodnym wykształceniu litologicznym, tereny podmokłe i zabagnione z występowaniem wody gruntowej na głębokości mniejszej niż 2 m. Są to doliny rzeki Orzyc i jej dopływów oraz rzeki Płodownica w północno-wschodniej części Gminy.

Na terenie gminy Jednorożec dominują gleby brunatne wyługowane, rozwinięte na piaskach luźnych i słabo gliniastych. Zajmują one w gminie ok. 22,5 % wśród typów genetycznych gleb. Dominuje w nich kompleks 6 i 7 (żytni słaby). Największy kompleks zajmują w centralnej części gminy, na zachód od miejscowości Jednorożec. Ponadto występują w południowo-zachodniej (okolice miejscowości Lipa, Obórki), zachodniej (okolice miejscowości Kobylaki Wólka i Kobylaki Konopki) i północno-zachodniej części (na południowy-zachód od miejscowości Połoń). Niewielki odsetek stanowią w części północno-wschodniej. Gleby brunatne wyługowane powstają ze skał uboższych w krzemionkę, a bogatszych w glinokrzemiany zasobne w wapń, a więc z glin zwałowych zasobnych w węglany, piasków gliniastych w strefie wysoczyzny morenowej. Gleby brunatne kwaśne wykazują morfologię jak właściwe, różnią się natomiast kwaśnym lub silnie kwaśnym odczynem i brakiem węglanów w całym profilu. Gleby te tworzą się ze skał kwaśnych.

Znaczny udział w strukturze typów genetycznych gleb gminy Jednorożec mają gleby hydrogeniczne, do których należą gleby murszowo-mineralne i murszowate (gleby podbagienne). Zajmują one ponad 20% wśród typów genetycznych gleb występujących na terenie gminy. Dominują w nich kompleksy 3z (użytki zielone słabe i bardzo słabe) i 2z (użytki zielone średnie). Są to gleby powstałe z odwodnionych torfów na terenach bagiennych w warunkach zmiennej wilgotności i zmiennego przewietrzenia. Są zasobne w substancję organiczną. Istotną cechą gleb murszowych jest występowanie rozwijającego się procesu murszowego, powodującego zmiany struktury masy organicznej. Dominują w dolinach rzek: Orzyc – przepływającej przez centralną część Gminy oraz dopływów rzeki Płodownica – na północnym-wschodzie, a także dopływu z Kobylaków – w części zachodniej, i dopływu z Lipy – w części południowo-zachodniej.

Ponadto na terenie Gminy znaczny udział mają gleby torfowe, należące do gleb bagiennych, wykształconych na torfach niskich. Stanowią one ok. 11,5% wśród typów genetycznych gleb na terenie gminy. Gleby torfowe wraz z glebami mułowo-torfowymi powstają ze szczątków roślinności bagiennej w warunkach beztlenowych, spowodowanych silnym nawilgotnieniem gleby. Wymagają melioracji

i intensywnego nawożenia. W obrębie Gminy występują głównie w dolinie rzeki Orzyc w centralnej części Gminy oraz w północno-wschodniej części, w rejonie dopływów rzeki Płodownicy.

W strukturze użytków rolnych przeważają gleby o bardzo niskiej wartości użytkowej V-VI klasy gruntów ornych. Są to gleby o składzie mechanicznym piasków luźnych i słabogliniastych, bez struktury lub słabo strukturalne bardzo łatwe do uprawy mechanicznej. Załedwie 3,6% powierzchni gruntów ornych zajmują gleby IIIb-IV klasy bonitacyjnej. Niewielki obszar gruntów klasy IIIb występuje w miejscowości Lipa Obórki, gleby klasy IVa występują w miejscowościach: Lipa, Lipa Obórki, Żelazna Prywatna, zaś gleby klasy IVb w miejscowościach: Jednorożec, Kobylaki-Czarzaste, Kobylaki-Korysze, Kobylaki-Wólka, Lipa, Lipa Obórki, Olszewka, Stegna, Ulatowo-Dąbrówka, Ulatowo-Pogorzal, Ulatowo-Słabogóra i Żelazna Prywatna.

5.1.3. WODY

Gmina Jednorożec położona jest w dorzeczu Wisły, w zlewni jej prawostronnego dopływu – rzeki Narwi. Przez obszar Gminy przebiega dział wodny III rzędu, wyznaczający zlewnie rzek: Omulew na wschodzie i Orzyc, w której znajduje się centralna i zachodnia część Gminy (ok. 78% jej powierzchni).

Rzeka Orzyc, która stanowi prawy dopływ Narwi i przepływa przez centralną część Gminy. Rzeka Orzyc w granicach Gminy przybiera kierunek z północnego zachodu na południowy wschód. Całkowita długość rzeki wynosi ok. 142,1 km, a powierzchnia jej dorzecza wynosi ponad 2 077 km² (w Gminie rzeka przepływa na odcinku ok. 16,5 km). Źródła rzeki znajdują się u podnóży Wzniesień Mławskich w pobliżu miejscowości Kurdejewo. W bezpośrednim sąsiedztwie koryta rzeki znajduje się charakterystycznie ukształtowany taras zalewowy. Znaczą część w zlewni zajmują mokradła i łąki na torfach, częściowo zmeliorowane. W dnie doliny wykształciły się torfy oraz mady. Rzeka Orzyc stanowi granicę dwóch mezoregionów fizycznogeograficznych: Równiny Kurpiowskiej na północny-wschód od koryta rzeki i Wzniesień Mławskich na zachodzie. Dolina rzeki Orzyc wraz z dolinami kilku dopływów tworzy sieć korytarzy ekologicznych o ponadlokalnym znaczeniu.

Rzeka Ulatówka, stanowi prawy dopływ rzeki Orzyc, o całkowitej długości ok. 24 km. Wypływa w okolicach wsi Grabowo-Skorupki. Do rzeki Orzyc wpada pomiędzy miejscowościami Ulatowo Pogorzal i Małowidz. Przepływa przez północno-zachodnią część Gminy, na odcinku ok. 6,5 km. Wraz z systemem rowów melioracyjnych tworzy rozległą dolinę. W dnie doliny wykształciły się mady.

Rzeka Płodownica, stanowi prawy dopływ rzeki Omulew. Jej całkowita długość wynosi 39,6 km. Źródła znajdują się w okolicy wsi Zręby, a ujście w okolicy wsi Wyszal. Przepływa fragmentarycznie przez północno-wschodnią część Gminy, na odcinku 240 m. Rzeka przepływa przez rozległe zmeliorowane bagna, posiada kilka połączeń rowami melioracyjnymi z sąsiednimi dorzeczami. Koryto rzeki jest całkowicie uregulowane.

Dopływy rzeki Płodownica, znajdują się w północno-wschodniej części Gminy. Największe z nich to dopływ spod Parciak oraz dopływ spod Zaręb. Powiązane są systemem rowów melioracyjnych. W podłożu występują torfy oraz mady. W tej części (poza granicami Gminy) znajdują się stawy rybne tzw. „stawy Gutocha” w gminie Baranowo, o łącznej powierzchni ok. 152 ha.

System rowów i kanałów melioracyjnych, którego koncentracja ma miejsce w centralnej części Gminy w rejonie doliny rzeki Orzyc i jej dopływu Ulatówki, oraz w części północno-wschodniej w rejonie doliny rzeki Płodownica. Ponadto system rowów melioracyjnych występuje w rejonie dopływu z Kobylaków w części zachodniej i dopływu z Lipy, w części południowo-zachodniej. Są to tereny, które zostały zmeliorowane w celu poprawy warunków produkcji rolniczej.

Drobne zbiorniki wodne (oczka, stawy) – występują nielicznie, zlokalizowane są głównie w dolinie rzeki Orzyc. Nie występują jeziora i większe zbiorniki wodne. Na terenie Gminy planowana jest budowa zbiornika retencyjnego w sołectwie Jednorożec, w dolinie rzeki Orzyc.

Na terenie gminy Jednorożec wody podziemne występują w utworach czwartorzędowych. Wody podziemne występują w pierwszym poziomie wodonośnym podzielonym na dwie strefy. Są to wody gruntowe zalegające w utworach o dużej przepuszczalności i dobrych warunkach infiltracyjnych. Strefa ta obejmuje zbiornik wód w utworach budujących dna dolin i obniżeń, obszar równiny sandrowej i przeważająca część wysoczyzny morenowej. Głębokość występowania tej warstwy wodonośnej waha się w różnych miejscach od 1-4 m ppt. Wody tego poziomu nie bardzo nadają się do zaopatrzenia mieszkańców. Strefa druga wód gruntowych występuje tam, gdzie na powierzchni lub tuż pod powierzchnią znajdują się gliny i ropy. Te wody nie mają stałego poziomu. Głębsze poziomy wodonośne stwierdzono 20-30 m i głębiej pod powierzchnią terenu. Łącznie w utworach czwartorzędowych występują dwa poziomy wodonośne wód podziemnych (poza gruntowymi). Studnie wiercone na terenie Gminy czerpią wodę z głębszych poziomów wodonośnych. Wydajność tego poziomu wodonośnego sięga 50 m³/h.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 4 listopada 2022 roku w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz. U. 2023 poz. 300) Gmina znajduje się w zasięgu następujących jednolitych części wód:

Tab. 13 Charakterystyka jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych na terenie Gminy

NAZWA I KOD JCWP	STATUS	POWIERZCHNIA (km2)	OCENA STANU OGÓLNEGO
Omulew od Wałpuszy do ujścia (RW200016265499)	Naturalna	234,9	Zły
Orzyc od Tamki do ujścia (RW200011265899)	Naturalna	525,16	Zły
Dopływ spod Bagienic-Folwarku (RW20001026587369)	Naturalna	34,99	Brak danych
Jastrząbka (RW2000102654929)	Silnie zmieniona część wód	64,99	Zły
Morawka (RW2000102658889)	Naturalna	171,13	Zły
Dopływ spod Bobina Wielkiego (RW200010265874)	Naturalna	33,46	Zły
Kanał spod Księżej Górki (RW2000102658729)	Silnie zmieniona część wód	34,05	Dobry
Ulatówka (RW200010265869)	Naturalna	219,35	Zły
Płodownica (RW2000162654899)	Silnie zmieniona część wód	199,11	Zły
Dopływ z bagna Szeroka Biel (RW2000102658594)	Silnie zmieniona część wód	24,58	Zły
Dopływ z Opaleńca (RW20001026585929)	Naturalna	25,15	Zły
KOD JCWPd	MONITORING	POWIERZCHNIA (km2)	OCENA STANU
PLGW200050	Tak	6246,13	Dobry

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie <http://karty.apgw.gov.pl/>

Gmina Jednorożec położona jest w zasięgu GZWP nr 215 „Subniecka Warszawska”. Jest to zbiornik pochodzenia trzeciorzędowego (Tr) o łącznej powierzchni 51 000 km², szacunkowych zasobach dyspozycyjnych 250 tys. m³/dobę oraz średniej głębokości ujęć 160 m. GZWP nr 215 „Subniecka Warszawska” nie posiada opracowanej dokumentacji hydrogeologicznej, w związku z czym jego rozpoznanie jest słabe. Dla GZWP nr 215 nie wyznaczono obszaru ochronnego.

Nie występują główne zbiorniki wód podziemnych udokumentowane.

5.1.4. ZASOBY KOPALIN

W granicach gminy Jednorożec występują udokumentowane złoża kopalin (piasków oraz żwirów), aktualnie są to:

Tab. 14 Wykaz złóż występujących na terenie gminy Jednorożec

KOD	NAZWA ZŁOŻA	FORMA ZŁOŻA	STAN ZAGOSPODAROWANIA	POW. [HA]	PODSTAWOWE DANE KOPALINY		
					ŚREDNIA GRUBOŚĆ NAKŁADU [M]	ŚREDNIA MIĄŻSZOŚĆ [M]	ŚREDNIA GRUBOŚĆ SPĄGU
KN13580	Jednorożec	pokładowa	złoże rozpoznane szczegółowo	1,99	1,49	20,51	22,00
KN14538	Jednorożec 1	pokładowa	złoże eksploatowane okresowo	2,68	1,60	12,40	14,00
KN17609	Jednorożec II	pokładowa	złoże rozpoznane szczegółowo	1,99	1,40	17,90	19,30
KN15388	Kobylaki	pokładowa	złoże rozpoznane szczegółowo	5,21	0,60	14,40	15,00
KN16989	Małowidz	pokładowa	Złoże eksploatowane okresowo	5,0	1,40	17,10	17,60

Materiał źródłowy: Bilans Kopalin PiG, regionalny system ewidencji zasobów złóż „MIDAS”.

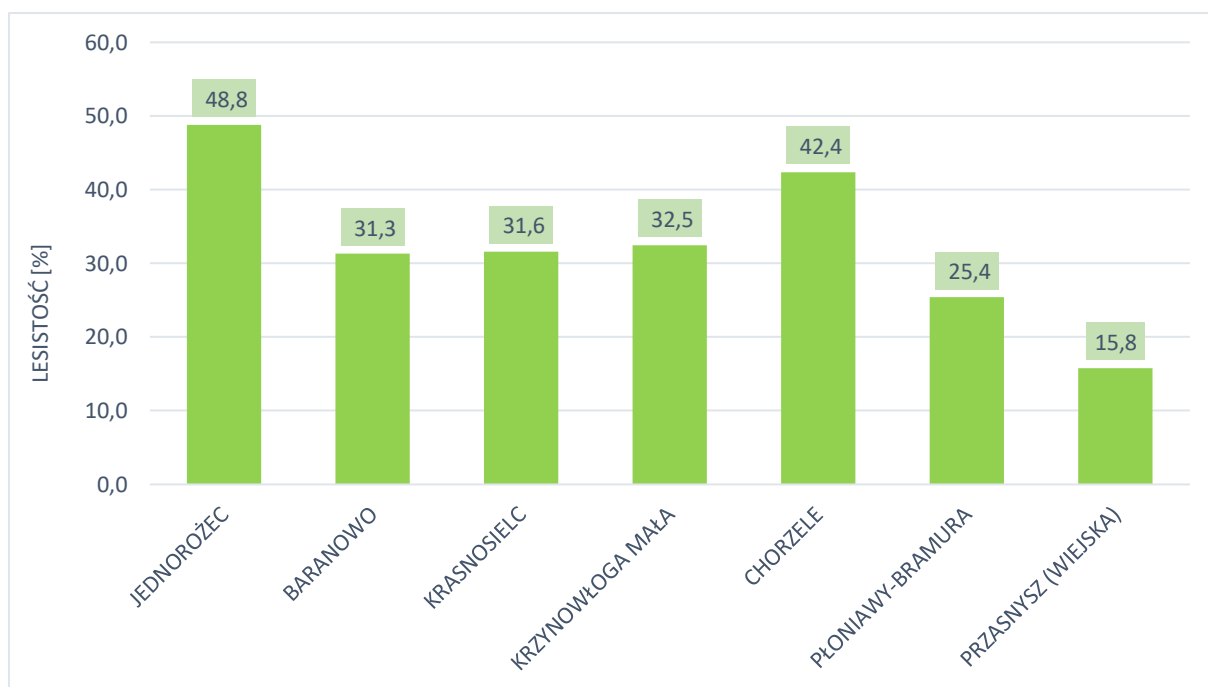
Dla części złóż wyznaczone zostały tereny i obszary górnicze, dla których uzyskana została koncesja na wydobywanie – dotyczy to złóż Małowidz i Jednorożec 1.

5.1.5. ZASOBY LEŚNE

Powierzchnia gruntów leśnych w gminie Jednorożec wynosi 11 654,64 ha, z czego zdecydowana większość stanowią grunty publiczne należące do nadleśnictwa Parciaki i Przasnysz (ok. 74%), natomiast pozostałe z nich to grunty prywatne.

Lesistość w Gminie (48,8%) jest wyraźnie wyższa w stosunku do średniej dla powiatu (30,8%), województwa mazowieckiego (23,4%) oraz kraju (29,7%).³⁵ Na tle gmin sąsiednich lesistość natomiast przyjmuje następujące wartości:

³⁵ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2022 rok.

Ryc. 23 Lesistość gminy Jednoróżec na tle gmin sąsiednich

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2022 r.

Gmina Jednoróżec w stosunku do gmin ościennych oznacza się najwyższym wskaźnikiem lesistości w stosunku do pozostałych gmin ościennych. W niniejszym zestawieniu najmniej korzystnie sytuacja kształtuje się w gm. wiejskiej Przasnysz (15,8%).

Lasy publiczne należą do dwóch Nadleśnictw: Parciaki – na Wschodzie oraz Przasnysz – na zachodzie, podlegające Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie. Granicę między nadleśnictwami wyznacza rzeka Orzyc, przepływająca przez centralną część gminy. Lasy występują zarówno w postaci zwartych kompleksów, jak również rozczłonkowane w postaci większych i mniejszych enklaw. Największy kompleks zajmują w południowo-wschodniej i zachodniej części gminy. Ponadto, występują następujące kategorie lasów uznanych za ochronne³⁶:

- lasy badawcze i doświadczalne,
- cenne fragmenty rodzimej przyrody,
- lasy glebochronne,
- lasy wodochronne,
- ostoje zwierząt chronionych.

5.2. ZASKLEPIENIE GRUNTÓW

Zasklepienie gruntów wiąże ze sobą szereg negatywnych konsekwencji zarówno przyrodniczych jak i społeczno-gospodarczych. Proces ten polega bowiem na sztucznym utwardzaniu wierzchniej warstwy litologicznej, co skutkować może m.in. degradacją naturalnego profilu glebowego oraz większą podatnością terenu na zjawisko suszy poprzez zwiększony spływ powierzchniowy.³⁷

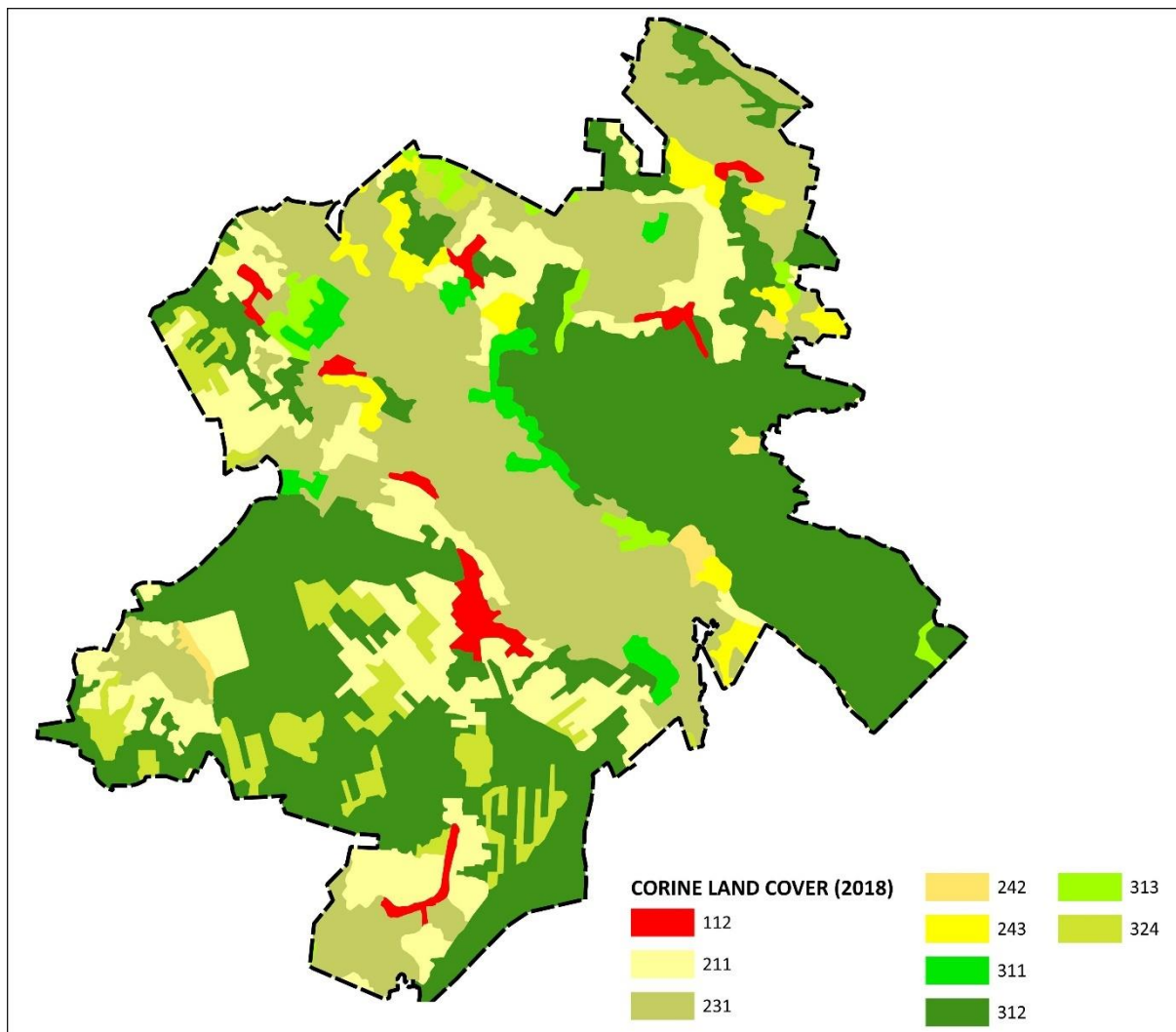
Analizując strukturę pokrycia terenów na podstawie Corine Land Cover (CLC2018) stwierdza się, iż dominują przestrzenie rolnicze oraz tereny leśne i zadrzewione wraz z roślinnością krzewiastą. Tereny antropogeniczne objęte zabudową miejską luźną obejmują niewielki udział w całkowitej

³⁶ Materiał źródłowy: <https://www.bdl.lasy.gov.pl/>

³⁷ Materiał źródłowy: Grunty i gleby w Europie. Dlaczego konieczne jest korzystanie z tych niezbędnych i wyczerpywalnych zasobów w sposób zrównoważony? Europejska Agencja Środowiska, 2019.

powierzchni (ok. 2,0% pow. Gminy). Ponadto powierzchniowa warstwa litologiczna w przeważającej części Gminy zbudowana jest z utworów łatwo przepuszczalnych (piaski i żwiry oraz lokalnie utwory organogeniczne).

Tereny, na których podłoże zostało sztucznie utwardzone obejmują zatem niewielkie arealy. W związku z powyższym stwierdza się niski stopień zasklepienia gruntów na terenie Gminy.

Ryc. 24 Pokrycie terenu Gminy na podstawie Corine Land Cover (CLC2018)

Objaśnienia:

- 112 – Zabudowa miejska luźna
- 211 - Grunty orne poza zasięgiem urządzeń nawadniających
- 231 - Łąki, pastwiska
- 242 - Złożone systemy upraw i działek
- 243 - Tereny zajęte głównie przez rolnictwo z dużym udziałem roślinności naturalnej
- 311 - Lasy liściaste
- 312 - Lasy iglaste
- 313 - Lasy mieszane
- 324 - Lasy i roślinność krzewiasta w stanie zmian

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie CLC 2018 (www.clc.gios.gov.pl).

5.3. FORMY OCHRONY PRZYRODY

5.3.1. USTANOWIONE FORM OCHRONY PRZYRODY

W granicach obszaru gminy Jednorożec znajdują się:

- obszary Natura 2000:
 - Obszar Natura 2000 Doliny Omulwi i Płodownicy PLB140005, obejmujący swym zasięgiem północno-wschodni fragment obszaru gminy Jednorożec o powierzchni ok. 1000 ha (granice obszaru Natura 2000 stanowi tu droga gminna Żelazna-Prusołęka-Chorzele – Żelazna-Rycica-Baranowo, przebiegająca przez miejscowość Żelazna Rządowa);
 - Obszar Natura 2000 Zachodniokurpiowskie Bory Sasankowe PLH140052, we wschodniej części Gminy, o powierzchni ok. 2 030 ha (granica przebiega od miejscowości Budy Rządowe w kierunku wschodnim i biegnie wzdłuż oddziałów leśnych: 226, 225, 224, 223, 222, 221, 211, aż do miejscowości Parciaki-Stacja i kolejno wzdłuż drogi powiatowej nr 2514W, następnie obejmuje oddziały leśne: 153, 152, 151, 150, 146 i 144 i kieruje się na południe - drogą leśną biegnie do granicy gminy i dalej wzdłuż południowo-wschodniej granicy gminy aż poza jej obręb i następnie drogą powiatową nr 3226W aż do miejscowości Budy Rządowe);
- użytek ekologiczny „Torfianka”,
- pomniki przyrody,
- obowiązuje ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów, która obowiązuje dla całego kraju.

W odniesieniu do poszczególnych obszarów chronionych obowiązują stosowne akty prawne, z których wynikają m.in. zakazy, nakazy i ograniczenia w sposobie zagospodarowania i użytkowania terenu. Występowanie powierzchniowych lub obiektowych form ochrony przyrody niesie za sobą ograniczenia w możliwościach rozwoju zagospodarowania przestrzennego – gospodarowanie przestrzenią w obrębie form ochrony przyrody podporządkowane jest przede wszystkim celom przyrodniczym. W zależności od rodzaju formy ochrony przyrody jest ono bardziej restrykcyjne (np. zakaz zabudowy), lub mniej restrykcyjne (np. sytuowanie zabudowy ograniczone, ale możliwe pod pewnymi warunkami).

5.3.2. PLANOWANE FORMY OCHRONY PRZYRODY

Biorąc pod uwagę ustalenia i wytyczne aktualnie obowiązujących krajowych oraz wojewódzkich dokumentów planistycznych i strategicznych, w tym m.in.:

- Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego;
- Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+;
- Programu Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego do 2030 roku;

stwierdza się, że na terenie gminy Jednorożec nie występują planowane do ustanowienia, obszarowe formy ochrony przyrody.

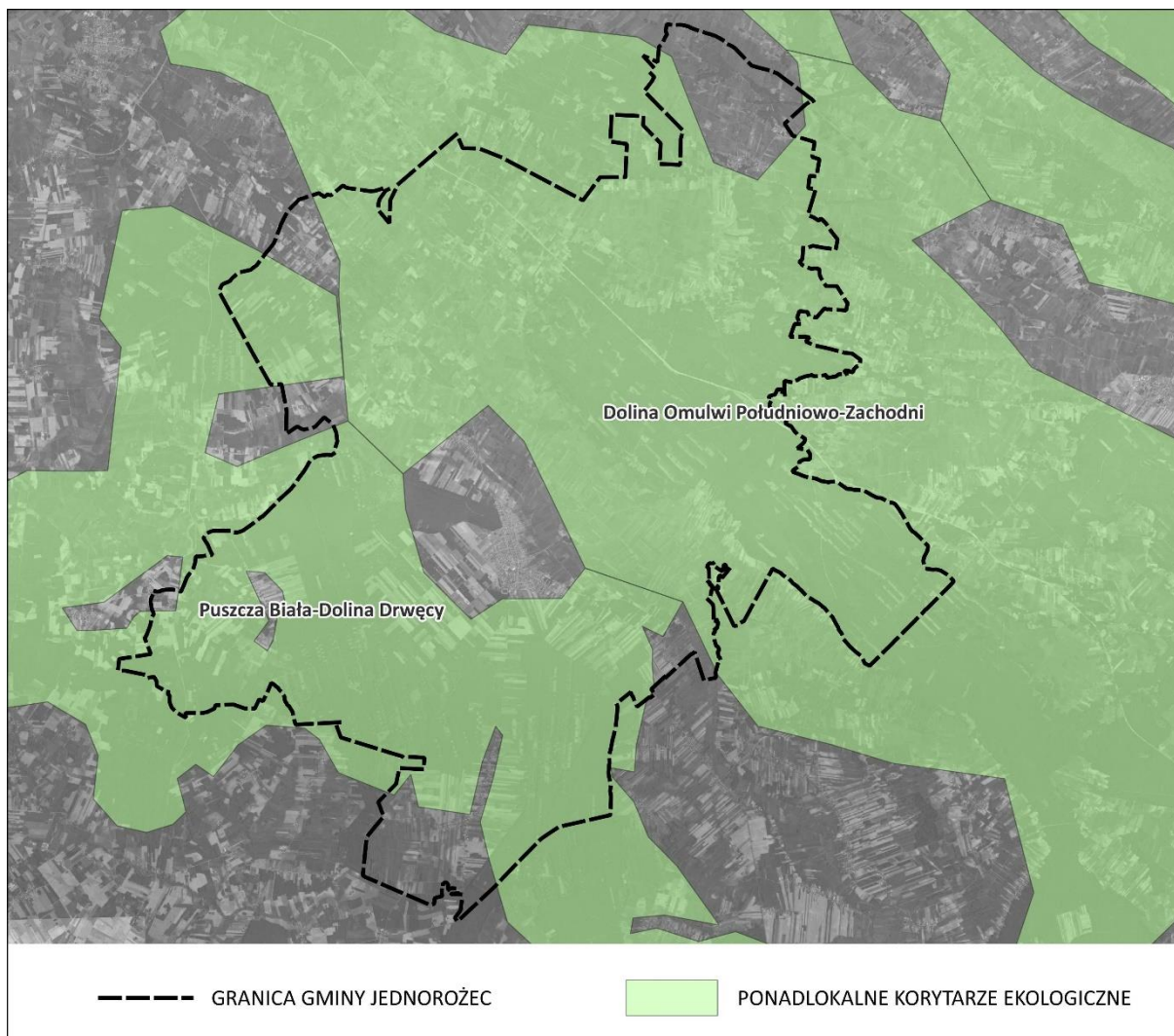
W obowiązującym Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Jednorożec (2017 r.) wskazano natomiast na planowane ustanowienie pomników przyrody.

5.4. SYSTEM PRZYRODNICZY GMINY

KONCEPCJA KORYTARZY EKOLOGICZNYCH W UJĘCIU KRAJOWYM

Według koncepcji korytarzy ekologicznych Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska³⁸ gmina Jednorożec zlokalizowana jest w zasięgu głównych korytarzy ekologicznych pn.:

- „Dolina Omulwi Południowo-Zachodni”;
- „Puszcza Biała-Dolina Drwęcy”.

Ryc. 25 Gmina w odniesieniu do koncepcji korytarzy ekologicznych GDOŚ

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie <http://mapa.korytarze.pl/>.

DELIMITACJA SYSTEMU PRZYRODNICZEGO GMINY

Analiza krajowych i wojewódzkich koncepcjach systemu przyrodniczego oraz lokalnej struktury środowiska i jego przekształceń, pozwala na wytypowanie następujących komponentów współtworzące ponadlokalny system przyrodniczy Gminy:

- komponenty o znaczeniu ponadlokalnym (wojewódzkim i krajowym):
 - korytarz ekologiczny doliny Omulwi – obejmuje swym zasięgiem dolinę rzeki Omulew, wraz z najbliższym otoczeniem tzn. tereny łąkowo-pastewne wraz z lokalnymi podmokłościami i zbiorowiskami leśnymi;

³⁸ Materiał źródłowy: Ochrona różnorodności biologicznej poprzez wdrożenie łądowych korytarzy ekologicznych na terenie Polski.

- korytarz ekologiczny Puszczy Białej – korytarz obejmujący swym zasięgiem tereny położone w południowo-zachodniej części Gminy. W skład korytarza wchodzi głównie zwarte przestrzenie leśne;
- komponenty o znaczeniu lokalnym (gminnym i międzygminnym):
 - korytarze lokalne – obejmują doliny rzek i cieków (we fragmentach nie wchodzących w skład ponadlokalnych korytarzy ekologicznych) oraz ciągi terenów leśnych i zadrzewionych wraz z najbliższym otoczeniem (mozaika terenów rolniczych, z lokalnymi podmokłościami);
 - płaty lokalne – stanowią mniejsze płaty leśne i niewielkie enklawy leśne towarzyszące użytkom rolnym.

Ponadto znajdują się tu również mikrokorytarze oraz mikroplaty ekologiczne, do których należą:

- mikrokorytarze ekologiczne drobnych cieków i sieci rowów melioracyjnych;
- mikroplaty ekologiczne enklaw leśnych i semileśnych;
- mikrokorytarze ekologiczne pasmowych zadrzewień (ciągi zadrzewień przydrożnych i śródpolnych);
- mikroplaty ekologiczne drobnych zbiorników wodnych wraz z towarzyszącą im roślinnością.

Korytarze i płaty ekologiczne zasługują na zachowanie i ochronę w działaniach planistycznych Gminy. Są to obszary, które należy chronić ze względu na spójność współzycia między środowiskiem przyrodniczym i potrzebą funkcjonowania człowieka jako ważnego elementu tego środowiska. Dotyczy to zwłaszcza korytarzy ekologicznych ponadlokalnych.

Wskazane powyżej tereny tworzące system przyrodniczy Gminy przedstawiają model teoretyczny powiązań sieci ekologicznej i nie zawsze będą tożsame z rzeczywistymi trasami migracji roślin i zwierząt. Stanowią natomiast cenne i powiązane ze sobą elementy systemu ekologicznego, przenikające się wzajemnie i stanowiące spójną całość.

5.5. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

5.5.1. INFRASTRUKTURA WODOCIĄGOWA

Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej wynosi 90,7%, natomiast jej łączna długość to 148,8 km, z której korzysta 6 221 osób.³⁹

Tab. 15 Sieć wodociągowa w Gminie

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ
Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej	90,7%
Długość sieci wodociągowej	148,8 km
Liczba osób korzystających z sieci	6 221 os.
Ilość wody dostarczonej do gospodarstw domowych	363,7 dam ³
Liczba przyłączy wodociągowych	1 911 szt.
Średnie zużycie wody na jednego mieszkańca	54,6 m ³

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2022 r.

W granicach Gminy zlokalizowane są następujące ujęcia wody przeznaczone do zbiorowego zaopatrzenia ludności w wodę:

³⁹ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2022 r.

Tab. 16 Podstawowe dane techniczne ujęcia wody przeznaczonego do zbiorowego zaopatrzenia ludności w wodę

LOKALIZACJA UJĘCIA	ZASOBY EKSPLOATACYJNE [m ³ /h]
Małowidz	57,0
Jednoróżec	90,0
Żelazna Prywatna	60,0
Lipa	49,0
Budziska	--

Materiał źródłowy: Urząd Gminy w Jednoróżcu.

5.5.2. INFRASTRUKTURA KANALIZACYJNA

Odsetek ludności korzystającej z systemu sieci kanalizacyjnej wynosi 33,3%, natomiast jej łączna długość to 33,9 km, z której korzysta 2 216 osób.⁴⁰

Do sieci podłączone są przede wszystkim budynki zlokalizowane w największych miejscowościach, gdzie występuje zwarty charakter istniejącej zabudowy (w tym w Jednoróżcu). Jednakże, w dalszym ciągu przeważająca część mieszkańców Gminy, zwłaszcza w obszarze zabudowy rozproszonej, korzysta z indywidualnych systemów unieszkodliwiania ścieków sanitarnych, tzn. ze zbiorników bezodpływowych na nieczystości (szamb) lub z przydomowych oczyszczalni ścieków.

Tab. 17 Sieć kanalizacyjna w Gminie

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ
Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej	33,3%
Długość sieci kanalizacyjnej	33,9 km
Liczba osób korzystających z sieci	2 216 os.
Liczba przyłączy do budynków	675 szt.
Ilość ścieków bytowych odprowadzona siecią kanalizacyjną	106,8 dm ³
Liczba zbiorników bezodpływowych	1 294 szt.
Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków	110 szt.

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2022 r.

Gmina należy do aglomeracji ściekowej Jednoróżec, która swoim zasięgiem obejmuje następujące miejscowości: Jednoróżec, Stegna, Ulatowo-Pogorzelski i Drążdżewo Nowe wraz z oczyszczalnią ścieków zlokalizowaną w Jednoróżcu (wielkość aglomeracji – 3 389 RLM).

Aglomeracja wyznaczona została na mocy stosownej Uchwały Rady Jednoróżec.⁴¹ Sieć kanalizacji sanitarnej obecnie funkcjonuje w oparciu o system grawitacyjny i tłoczny. Ścieki bytowe z terenu aglomeracji poddawane są oczyszczaniu w oczyszczalni ścieków przy ul. Zielonej w Jednoróżcu. Średnia przepustowość oczyszczalni wynosi 620 m³ na dobę.

Istotne jest zachowanie właściwego stanu jakości wód. W kontekście tym należy właściwie kształtować gospodarkę wodno-ściekową, a zwłaszcza zwiększyć odsetek korzystających z sieci kanalizacyjnej lub stosować przydomowe oczyszczalnie ścieków na terenach zabudowy rozproszonej, sukcesywnie zastępując tradycyjne zbiorniki na nieczystości (szamba).

⁴⁰ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2022 r.

⁴¹ Aktualnie obowiązuje Uchwała Nr SOK.0007.62.2022 Rady Gminy Jednoróżec z dnia 30 listopada 2022 r. w sprawie wyznaczenia obszaru i granic aglomeracji Jednoróżec (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego 2022 poz. 13101 z późn. zm.).

5.5.3. INFRASTRUKTURA ELEKTROENERGETYCZNA

Na system elektroenergetyczny gminy Jednorożec składają się⁴²:

- napowietrzna linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia 110 kV relacji Przasnysz – Chorzele;
- napowietrzne i kablowe linie elektroenergetyczne średniego napięcia 15 kV;
- napowietrzne i kablowe linie elektroenergetyczne niskiego napięcia 0,4 kV;
- stacje transformatorowe 15/0,4 Kv.

Podmiotem odpowiedzialnym za zaopatrywanie mieszkańców Gminy w energię elektryczną, regularność dostaw, jakość dostarczanej energii, obsługę odbiorców, kontrolowanie eksploatacji sieci, przeprowadzanie modernizacji oraz usuwanie usterek jest podmiot zewnętrzny. Przesyłanie energii elektrycznej do odbiorców umożliwia sieć napowietrznych i kablowych linii elektroenergetycznych średniego oraz niskiego napięcia.

5.5.4. INFRASTRUKTURA CIEPŁOWNICZA

Gmina Jednorożec nie jest objęta siecią ciepłowniczą, za wyjątkiem sieci gazowej zasilanej ze stacji regazyfikacji, zapewniającej ciepło dla budynków gminnych tj.: Urzędu Gminy, Domu Nauczyciela, Domu Seniora, Biblioteki Publicznej oraz Zespołu Szkół w Jednorożcu.⁴³

Mieszkańcy korzystają ze źródeł rozproszonych, indywidualnych, głównie w postaci kotłów na paliwa stałe. W coraz większym stopniu wykorzystywana jest energia cieplna pochodząca ze źródeł odnawialnych za pomocą mikroinstalacji OZE, jak kolektory słoneczne, panele fotowoltaiczne i pompy ciepła.

5.5.5. ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII

W granicach gminy Jednorożec nie funkcjonują obecnie duże instalacje odnawialnych źródeł energii (o mocy powyżej 500 kW).

W odniesieniu do mikroinstalacji OZE zainstalowane są tutaj 62 pompy ciepła oraz 105 sztuk kolektorów słonecznych.⁴⁴

5.5.6. INFRASTRUKTURA GAZOWA

W 2023 roku nawiązano współpracę z Polską Spółką Gazownictwa w zakresie zachęcania mieszkańców i przedsiębiorców do przyłączenia do istniejącej i projektowanej sieci gazowej na terenie miejscowości Jednorożec i Stegna.

Aktualnie (stan na maj 2024) wszystkie budynki gminne w Jednorożcu (Dom Nauczyciela, Zespół Placówek Oświatowych, Klub Seniora, Urząd Gminy, budynek, w którym mieści się Ośrodek Zdrowia, Biblioteka Publiczna, Posterunek Policji, Stacja Pogotowia Ratunkowego) podłączone są do zbiorczej sieci gazociągowej zasilanej ze stacji regazyfikacji zlokalizowanej w Jednorożcu przy ul. Mieszka I.⁴⁵

W przypadku pozostałych mieszkańców potrzeby cieplne w gospodarce komunalno-bytowej w gospodarstwach domowych są zaspokajane dostawą gazu płynnego, dostarczanego w butlach gazowych.

⁴² Materiał źródłowy: <https://ebin.josm.pl/>

⁴³ Materiał źródłowy: Urząd Gminy w Jednorożcu.

⁴⁴ Materiał źródłowy: Inwentaryzacja źródeł ciepła za rok 2023.

⁴⁵ Materiał źródłowy: Urząd Gminy w Jednorożcu.

5.5.7. GOSPODARKA ODPADAMI

Od 2019 r. obowiązuje nowelizacja przepisów prawa z zakresu gospodarowania odpadami. Na mocy ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r. poz. 1579) zniesiony został podział województw na regiony gospodarki odpadami. Ponadto, zrezygnowano z regionalnych instalacji przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK), które zaadaptowane zostały jako instalacje komunalne. Równolegle, wraz z przyjęciem nowelizacji, uchylone zostały uchwały w sprawie wykonania wojewódzkich planów gospodarki odpadami.

Na podstawie zapisów w/w Ustawy oraz innych ustaw Marszałek Województwa w Biuletynie Informacji Publicznej prowadzi listę:

- funkcjonujących instalacji spełniających wymagania dla instalacji komunalnych, które zostały oddane do użytkowania i posiadają wymagane decyzje pozwalające na przetwarzanie odpadów,
- instalacji komunalnych planowanych do budowy, rozbudowy lub modernizacji.

Lista aktualizowana jest na bieżąco, natomiast wpisu dokonuje się na pisemny wniosek prowadzącego instalację komunalną. Bezpośrednio na terenie Gminy nie ma zlokalizowanych instalacji gospodarowania odpadami wymienionych na listach prowadzonych przez Marszałka Województwa. Odpady komunalne są zbierane w sposób zorganizowany oraz wywożone poza jej teren. Na terenie Gminy funkcjonowało przed laty składowisko odpadów komunalnych, nie mniej zostało ono zamknięte a następnie zrehabilitowane. Jednocześnie zaznacza się, iż przy ul. Zielonej 30 w Jednorozcu (dz. nr. 1441) funkcjonuje Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK).⁴⁶

Dane dotyczące ilości odebranych odpadów komunalnych w latach 2019-2022, z podziałem na odpady zebrane selektywnie oraz zmieszane, przedstawia niżej załączona tabela:

Tab. 18 Ilość odebranych odpadów komunalnych z terenu Gminy w latach 2019-2022

ROK	2019	2020	2021	2022
Odpady odebrane ogółem w ciągu roku (t)	1 439,83	802,44	1 160,23	919,26
Odpady zebrane selektywnie w ciągu roku (t)	620,77	401,68	753,33	403,36
Zmieszane odpady odebrane w ciągu roku (t)	819,06	400,76	406,90	515,90
Udział odpadów zebranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów (%)	43,1	50,1	64,9	43,9

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2022 r.

Na przestrzeni omawianego okresu spadła całkowita ilość odebranych odpadów komunalnych. Jednocześnie obserwuje się stosunkowo wysoki udział odpadów zebranych selektywnie w stosunku do ogółu odpadów.⁴⁷

W związku z powyższym konieczne jest kontynuowanie działań, mających na celu dalsze sukcesywne zwiększanie udziału selektywnie zebranych odpadów w kolejnych latach. Szczegółowe zadania, obowiązki i wymagania z zakresu wykonywania gospodarki odpadami określa aktualnie obowiązujący Regulamin utrzymania czystości i porządku, przyjęty uchwałą Rady Gminy Jednorzec.

⁴⁶ Materiał źródłowy: Urząd Gminy w Jednorozcu.

⁴⁷ Materiał źródłowy: Dane GUS.

5.6. WNIOSKI

- ! W większości sprzyjające zabudowie ukształtowanie terenu (brak istotnych ograniczeń dla wdrażania procesów rozwojowych).
- ! Przewaga gleb o przeciętnych oraz mało korzystnych warunkach dla produkcji rolniczej.
- ! Relatywnie niewielki potencjał zasobów wodnych. Na terenie Gminy nie występują jeziora oraz większe zbiorniki wodne.
- ! Na przeważającym obszarze brak znaczących utrudnień geologiczno-inżynierskich (za wyjątkiem dolin rzecznych i lokalnych zagłębień terenowych).
- ! W większości zły stan ogólny jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) lub brak prowadzonego regularnego monitoringu jakości wód.
- ! Potencjał surowcowy (obecność udokumentowanych złóż kopalin).
- ! Stosunkowo niewielkie przekształcenia środowiska, w tym niski stopień zasklepienia gruntów.
- ! Wartościowe walory przyrodnicze w części Gminy (obecność kompleksów leśnych, doliny rzeczne, zwłaszcza Orzyca i Ulatówki).
- ! Obecność obszarowych form ochrony przyrody.
- ! Ustanowiona ochrona pomnikowa dla wartościowych okazów drzew.
- ! Wysoki wskaźnik lesistości w stosunku do średniej dla powiatu, województwa i kraju.
- ! Wysoki poziom zwodociągowania Gminy.
- ! W dalszym stopniu niedostatecznie rozwinięta sieć kanalizacyjna oraz niewystarczające wyposażenie mieszkańców w indywidualne systemy oczyszczania ścieków (przydomowe oczyszczalnie ścieków).
- ! Dostatecznie rozwinięty system przesyłu energii elektrycznej.
- ! Brak sieci ciepłowniczej i możliwości jej realizacji.
- ! W dalszym ciągu niewystarczający stopień rozwoju sektora odnawialnych źródeł energii.
- ! W dalszym ciągu mało rozwinięta sieć gazowa na terenie Gminy.
- ! Relatywnie wysoki udział odpadów zbieranych selektywnie.
- ! Obecność wyrobów zawierających azbest.
- ! Dostosowany do wymogów i standardów i krajowych system gospodarki odpadami.

6 KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE

6.1. ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Wszystkie zabytki łącznie (z dziedziny budownictwa, rzemiosła, sztuki, archeologii i zabytkowej zieleni) stanowią tzw. zasoby dziedzictwa kulturowego. Stanowią one istotny element tożsamości świadczący o zachowaniu ciągłości działalności i dorobku społeczności lokalnej.

Aktualnie obowiązuje podział na:

- zabytki nieruchome – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości;
- zabytki ruchome – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych;
- zabytki archeologiczne – zabytek nieruchomy będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

6.1.1. OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTEKÓW

Jedną ze sztandarowych i najbardziej powszechnych form ochrony zabytków jest rejestr zabytków. Rejestr prowadzony jest w podziale na odrębne księgi prowadzone i oznaczone wg następujących kategorii: A – zabytek nieruchomy; B – zabytek ruchomy; C – zabytek archeologiczny.

Na terenie gminy Jednorożec znajduje się 5 obiektów – zabytków nieruchomych, wpisanych do Rejestru Zabytków. Należą do nich kościół parafialny i dzwonnica w Parciakach oraz cmentarze wojenne w Jednorożcu, Budach Rządowych i Parciakach.

Tab. 19 Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków

LP	NR REJESTRU	OBIEKT/ZESPÓŁ	MIEJSCOWOŚĆ
1	A-486, 04.02.1982	kościół parafialny	Parciaki
2	A-486, 04.02.1982	dzwonnica przy kościele parafialnym	Parciaki
3	A-568, 18.01.1986	Cmentarz wojenny niemiecki z lat 1914 - 1918	Jednorożec
4	A-569, 18.01.1986	Cmentarz wojenny żołnierzy niemieckich i rosyjskich	Budy Rządowe
5	A-573, 30.01.1986	Cmentarz wojenny z I wojny światowej	Parciaki

Materiał źródłowy: Program opieki nad zabytkami dla gminy Jednorożec na lata 2022-2025, 2022.

6.1.2. OBIEKTY UJĘTE W EWIDENCJI ZABYTEKÓW

W Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Jednorożec ujmowane są: zabytki nieruchome wpisane do rejestru, inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Wójta w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Wśród obiektów wpisanych do ewidencji znajduje się 39 obiektów lub obszarów m.in.:⁴⁸ domy drewniane, kościoły parafialne, dzwonnice, biuro tartaku, wieża ciśnień oraz drewniana plebania.

Poza wymienionymi wyżej obiektami ochroną poprzez umieszczenie w gminnej ewidencji zabytków objęte są zabytki ruchome: figura św. Floriana, 1947 r., figura św. Jana Chrzciciela, 1902 r., krzyż kuty, 1892 r. kapliczka, 1902 r. kapliczka, 1896 r., figura Matki Boskiej, 1 poł. XX w. figura Matki Boskiej, 1890 r. krzyż, 1920 r. krzyż erekcyjny na cmentarzu parafialnym z 1865 r.

⁴⁸ Materiał źródłowy: Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Jednorożec na lata 2022-2025, 2022.

6.1.3. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem dziedzictwa kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach regionu. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze. Stanowiska archeologiczne są jednym z najbardziej narażonych elementów środowiska, dla których zagrożenie stanowi wszelka działalność człowieka naruszająca powierzchnię ziemi.

Na terenie Gminy znajduje się 59 stanowisk archeologicznych. Zostały one ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Żadne z tych stanowisk nie jest objęte wpisem do rejestru zabytków archeologicznych województwa mazowieckiego.⁴⁹

6.1.4. STAN ZACHOWANIA ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH

Stan zachowania zabytków nieruchomych w gminie Jednorożec można określić jako dobry. Większość obiektów jest stale użytkowana, znajduje się w dostatecznym i dobrym stanie technicznym. Zachowany i czytelny jest także układ urbanistyczny większości wsi gminy. Wpisane do rejestru zabytków cmentarze wojenne w Budach Rządowych, Jednorożcu i Parciakach są odpowiednio zabezpieczone i systematycznie pielęgnowane. W zasobach znajdujących się w gestii samorządu znajdują się w większości obiekty małej architektury: kapliczki, krzyże, figury, które mogą być potraktowane, jako zabytki ruchome. Większość z nich podlega bieżącym pracom konserwatorskim i kompleksowym remontom – najczęściej przez lokalną społeczność. W najgorszym stanie znajduje się nieliczna grupa obiektów niezamieszkałych i nieużytkowanych. Dotyczy to przede wszystkim drewnianych chałup wiejskich oraz trzech budynków o ponadprzeciętnej wartości historycznej i naukowej: wieży ciśnieni i budynku administracyjnego z zespołu budynków kolejowych w Parciakach-Stacji oraz plebani w Jednorożcu. W przypadku dwóch ostatnich brak ogrzewania oraz bieżących remontów przyczynia się do ich sukcesywnej degradacji. Osobnym problemem w skali całej Gminy jest zagrożenie dla stanowisk archeologicznych, które bywają niszczone w wyniku działalności rolniczej.

6.1.5. ZAGROŻENIA DLA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Do degradacji, uszkodzenia lub zniszczenia zasób dziedzictwa kulturowego może doprowadzić szereg przyczyn wewnętrznych, zewnętrznych i wywołanych sytuacją ogólną w określonym czasie.

W zakresie przyczyn wewnętrznych, związanych z działalnością człowieka, najważniejsze są:

- brak opieki konserwatorskiej;
- brak użytkownika;
- nadmierna intensywność użytkowania lub wadliwa gospodarka;
- kradzież, zaginięcie lub nielegalny wywóz;
- wady realizacyjne (niepoprawnie przeprowadzone prace konserwatorskie lub budowlane);
- niewłaściwa eksploatacja (użytkowanie niezgodne z pierwotnym przeznaczeniem obiektu);
- zmiany warunków wodno-gruntowych, jak i zanieczyszczenie wód i gleb.

Przyczyny zniszczeń lub uszkodzeń, określane jako zewnętrzne mają szerszy, często trudny do określenia zasięg oddziaływania, przez co są również trudniejsze do usunięcia. Najważniejsze są:

- działalność gospodarcza;
- infrastruktura komunalna, jak np. wprowadzanie ruchu tranzytowego samochodów przez obszary historycznych miejscowości itp.;

⁴⁹ Materiał źródłowy: Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Jednorożec na lata 2022-2025, 2022.

- zagospodarowanie przestrzenne, z dopuszczeniem np. inwestycji wielkoobszarowych i obiektów wielkogabarytowych, degradujących ekspozycję obiektów historycznych lub zakłócających łączność widokową i kompozycyjną pomiędzy obiektami zabytkowymi;
- skażenia atmosferyczne i zanieczyszczenia wód oraz zachwianie gospodarki wodnej.

Przyczyny ogólne, powodujące uszkodzenie lub zniszczenie obiektów zabytkowych to m.in.:

- działanie czasu;
- klęski losowe, jak np. wichury, trąby powietrzne, powódzie itp.;
- zmiany kierunków artystycznych;
- warunki atmosferyczne;
- działanie biologiczne;
- rozwój teorii konserwatorskich, poprzez stosowanie technologii konserwatorskich, które w dłuższej perspektywie czasowej są szkodliwie dla zabytku.

6.2. INSTYTUCJE KULTURY

GINNA BIBLIOTEKA PUBLICZNA W JEDNOROŻCU

Na terenie Gminy w Jednorożcu funkcjonuje gminna biblioteka wraz z dwoma filiami w Parciakach i Olszewce. Całkowity księgozbiór biblioteki w 2022 r. wyniósł ok. 12,9 tys. wolumenów, z której wypożyczono łącznie 7 830 książek, natomiast z samej biblioteki korzystało 719 czytelników.⁵⁰

Do głównych zadań Gminnej Biblioteki Publicznej należy:

- gromadzenie i opracowywanie materiałów bibliotecznych za szczególnym uwzględnieniem materiałów dotyczących własnego regionu;
- udostępnianie materiałów bibliotecznych;
- prowadzenie działalności informacyjno-bibliograficznej;
- popularyzacja książki i czytelnictwa;
- współdziałanie z bibliotekami innych sieci, instytucjami upowszechniania kultury, organizacjami i towarzystwami w rozwoju i zaspokajaniu potrzeb oświatowych i kulturalnych społeczeństwa.

W ramach działalności biblioteki organizowane są tutaj m.in. „Wakacje z Gminą Jednorożec” dla dzieci, warsztaty wielkanocne i bożonarodzeniowe, liczne konkursy i warsztaty dla dzieci.⁵¹

ŚWIETLICE WIEJSKIE

Na terenie gminy Jednorożec funkcjonuje obecnie 14 świetlic wiejskich. Zlokalizowane są one w miejscowościach: Jednorożec, Olszewka, Małowidz, Żelazna Rządowa, Lipa, Ulatowo-Pogorzel, Parciaki, Budy Rządowe, Połoń, Drądzewo Nowe, Lipa Obórki, Kobylaki Korysze, Ulatowo Słabogóra, Dynak.⁵²

W świetlicach organizowane są regularne spotkania, wydarzenia dla mieszkańców poszczególnych miejscowości, których celem jest m.in. integracja lokalnej społeczności i ich aktywizacja.

⁵⁰ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2022 r.

⁵¹ Materiał źródłowy: Raport o stanie gminy Jednorożec za rok 2023, 2024.

⁵² Materiał źródłowy: Urząd Gminy w Jednorożcu.

6.3. LOKALNE DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE

Na terenie gminy Jednorożec organizowanych jest szereg wydarzeń i imprez integrujących lokalną społeczność. Ich inicjatorem, a także współorganizatorem jest zazwyczaj Gminna Biblioteka Publiczna. W 2023 r. odbyły się tutaj m.in. warsztaty z okazji Narodowego Dnia Niepodległości, Dożynki Gminno-Parafialne w Jednorożcu, czy pikniki ekologiczne.

Odbywają się tutaj również regularnie tzw. „Dni Jednorożca”, podczas których organizuje się festyny, liczne konkursy i animacje dla dzieci i młodzieży, występy artystyczne grup przedszkolnych oraz lokalnych zespołów folklorystycznych.⁵³

6.4. WNIOSKI

- ! Obecność obiektów zabytkowych (m.in. obiekty wpisane do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków).
- ! Zły stan techniczny niektórych obiektów ujętych w ewidencji zabytków, powodujący stopniowe niszczenie obiektów tradycyjnej zabudowy.
- ! Obecność instytucji kultury na terenie Gminy.
- ! Licznie organizowane wydarzenia i imprezy kulturalne, realizowane w ramach promowania i upowszechniania historii oraz integracji lokalnej społeczności.

⁵³ Materiał źródłowy: <https://bibliotekajednorozec.idcom-web.pl/>

7 SPORT, REKREACJA I TURYSTYKA

7.1. INFRASTRUKTURA SPORTOWO-REKREACYJNA I JEJ WYKORZYSTANIE

Do obiektów zaplecza sportowo-rekreacyjnego w gminie Jednorożec zalicza się⁵⁴:

- Stadion sportowy przy ul. Piastowskiej w Jednorożcu;
- Boiska sportowe w miejscowościach: Jednorożec, Olszewka, Parciaki, Małowidz, Ulatowo-Pogorzel, Lipa;
- Hala sportowa przy Zespole Szkół w Jednorożcu;
- Place zabaw w miejscowościach: Ulatowo-Pogorzel, Jednorożec, Stegna, Olszewka, Parciaki, Żelazna Rządowa, Połoń, Małowidz, Lipa;
- Siłownie zewnętrzne w miejscowościach: Jednorożec, Olszewka, Parciaki, Żelazna Rządowa, Połoń, Małowidz, Ulatowo-Pogorzel, Lipa.

Gminna baza sportowo-rekreacyjna służy rozwojowi aktywności fizycznej, ruchowej i psychicznej, nauki współpracy i współzawodnictwa mieszkańców, którzy mogą korzystać z infrastruktury sportowej w sposób indywidualny lub zorganizowany. Wartym podkreślenia jest także rola placów zabaw i siłowni zewnętrznych, jako czynników korzystnych dla najmłodszych mieszkańców oraz całych rodzin.

Obecnie na terenie gminy Jednorożec funkcjonują następujące kluby sportowe:⁵⁵

- Ludowy Klub Sportowy „Mazowsze Jednorożec”;
- Jednorożecki Klub Badmintona „BadKurp”;
- Klub sportowy „Jantar Parciaki”;
- Uczniowski Klub Sportowy „Omega”.

W 2022 r. w klubie ćwiczyło łącznie 75 osób (59 mężczyzn i 16 kobiet). Ponadto w ramach ich działalności funkcjonuje 7 sekcji sportowych, gdzie pracuje w sumie 3 instruktorów.⁵⁶

7.2. ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNA

Gmina Jednorożec posiada przeciętne warunki do rozwoju turystyki. Jako sprzyjające czynniki/elementy wpływające pozytywnie na możliwość rozwoju funkcji turystycznych można uznać:

- doliny rzeczne Orzyca i Płodownicy i ich dopływów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych;
- szlak wodny – kajakowy rzeki Orzyc;
- różnorodność świata zwierzęcego i roślinnego, w szczególności w dolinach rzek i lasach;
- występowanie form ochrony przyrody w postaci Obszarów Natura 2000 - Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków Doliny Omulwi i Płodownicy PLB140005 i Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk Zachodniokurpiowskie Bory Sasankowe PLH140052, użytku ekologicznego „Torfianka” i 3 pomników przyrody;
- duża lesistość (48,8% powierzchni Gminy zajmują lasy);
- sprzyjający, łagodny klimat;
- przebieg szlaków turystycznych pieszych:
 - Trasa „Kurpiowska” – prowadzi z Jednorożca przez Ulatowo-Pogorzel, Małowidz i Olszewkę. Zachowało się tutaj wiele chat kurpiowskich z początku XX wieku. W Olszewce planowane

⁵⁴ Materiał źródłowy: Urząd Gminy w Jednorożcu.

⁵⁵ Materiał źródłowy: Urząd Gminy w Jednorożcu oraz Raport o stanie gminy Jednorożec za rok 2023, 2024.

⁵⁶ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2022 r.

jest otworzenie Kurpiowskiej Izby Regionalnej, zlokalizowanej w starym budynku plebanii. Trasa wiedzie dalej lasami do Budzisk, skąd wraca do Jednorożca.

- Trasa „Powstańcza” – prowadzi z Przasnysza do Drążdżewa Nowego, stamtąd łąkami na Polską Górę nad Orzycem. Następnie do Jednorożca i Nakła, kolejno przez Budy Rządowe, Budziska i Parciaki do Dynaku i Parciak. Z Parciak szlak biegnie do Żelaznej Rządowej i Prywatnej, a następnie do Żelaznej Rządowej-Gutochy nad miejscowe stawy i nad rzekę Płodownicę.
- Trasa „Budownictwa Kurpiowskiego” – prowadzi z Przasnysza w kierunku na Szlę, gdzie skręca do miejscowości Przejmy i stamtąd prowadzi przez Obórki i Lipę do Jednorożca.
- Trasa „Śladem Zaścianków” – prowadzi z Jednorożca przez Małowidz, Ulatowo–Słabogórę do Kobyłaków–Czarzastych i do Kobyłaków–Konopek. Następnie przez Kobyłaki-Wólkę do Ulatowa-Słabogóry i przez Małowidz i Ulatowo-Pogorzel do Jednorożca.

Warto zaznaczyć, iż Gminę cechuje niewielka gęstość zaludnienia, co jest niewątpliwym atutem dla turystów szukających wyciszenia i spokoju. Ponadto brak znaczących emitorów zanieczyszczeń stwarza korzystne warunki aerosanitarne Gminy.

Gminną bazę noclegową tworzą wszelkie obiekty i urządzenia umożliwiające nocleg poza miejscem zamieszkania, do których należą m.in. hotel, miejsca noclegowe w zajazdach gastronomicznych, miejsca noclegowe prywatne, gospodarstwa agroturystyczne oraz kamping i pole namiotowe. Należy nadmienić, iż baza noclegowa w Gminie nie jest szczególnie rozwinięta. Znajduje się tutaj jedynie kilka obiektów agroturystycznych i punktów noclegowych.

Gmina Jednorożec położona jest w rejonie, gdzie preferowanymi formami turystyki są:

- turystyka wypoczynkowa, zwłaszcza agroturystyka – jej rozwojowi sprzyja występowanie zwartych kompleksów leśnych, otwartych terenów wiejskich oraz położenie w regionie o stosunkowo najmniej zanieczyszczonym powietrzu w całym województwie mazowieckim.
- turystyka przyrodnicza i kwalifikowana – przez obszar gminy przebiega szlak kajakowy rzeki Orzyc, a występujące tu kompleksy leśne (głównie bory świeże i suche) sprzyjają uprawianiu turystyki pieszej i rowerowej.

7.3. WNIOSKI

- ! Stosunkowo liczne obiekty sportowo-rekreacyjne (stadion, boiska sportowe, hala sportowa, siłownie zewnętrzne, place zabaw).
- ! Funkcjonujące na terenie Gminy kluby sportowe.
- ! Mało rozwinięta baza noclegowa na terenie Gminy.
- ! Niewystarczająca zasobność w obiekty bazy turystycznej.
- ! Warunki do rozwoju turystyki wypoczynkowej, zwłaszcza agroturystyki, oraz turystyki przyrodniczej i kwalifikowanej.
- ! Brak szczególnie istotnych walorów antropogenicznych (poza obecnością kilku obiektów zabytkowych).
- ! Brak wydatków na rozwój turystyki.

8 PLANOWANIE I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

8.1. PLANOWANIE PRZESTRZENNE W GMINIE

8.1.1. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw wprowadza nowe przepisy dotyczące hierarchii dokumentów planistycznych w gminach w Polsce. Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego zastąpione zostaną przez plany ogólne gmin (które stanowić będą, w odróżnieniu od studiów, akty prawa miejscowego) oraz przez strategie rozwoju (zwłaszcza w zakresie ustaleń dotyczących polityki rozwoju). Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin zachowują ważność do końca 2025 r. lub do uchwalenia planu ogólnego gminy.

W chwili obecnej obowiązującym, nadrzędnym dokumentem planistycznym pozostaje nadal Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Jednorożec, uchwalone Uchwałą Nr XXXIV/189/2017 Rady Gminy Jednorożec z dnia 8 grudnia 2017 roku. Dokument zawiera generalne zasady zagospodarowania przestrzennego oraz wytyczne, którymi należy kierować się w kreowaniu polityki przestrzennej. Studium nie jest aktem prawa miejscowego, stanowi natomiast wiążącą wytyczną (podstawę) do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Studium, co do zasady, definiuje kierunki polityki przestrzennej gminy w zakresie:

- celów rozwoju społeczno-gospodarczych gminy;
- priorytetów rozwojowych gminy;
- funkcji gminy;
- hierarchii sieci osadniczej;
- struktury funkcjonalno-przestrzennej;
- ochrony środowiska, w tym w aspekcie uwarunkowań prawnych i Przyrodniczego Systemu Gminy;
- kierunków zagospodarowania przestrzennego Przyrodniczego Systemu Gminy (wytyczne do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego);
- kierunków działań w strefach funkcjonalnych;
- kierunków i zasad ochrony dóbr kultury (wytyczne do miejscowego planu zagospodarowania)
- stref ochrony konserwatorskiej;
- ochrony krajobrazu kulturowego;
- kierunków działań w zakresie dóbr kultury;
- kierunków i zadań rozwoju infrastruktury społecznej i obszarów dla tych potrzeb;
- kierunków rozwoju komunikacji;
- kierunków działań w dziedzinie gospodarki odpadami;
- kierunków rozwoju elektroenergetyki, zaopatrzenia w wodę, odprowadzania ścieków, ciepłownictwa, gazownictwa i telekomunikacji;
- obrony cywilnej i ochrony przeciwpożarowej;
- kierunków działań i zadań władz samorządowych w celu realizacji polityki.

W obowiązującym Studium wyodrębnione zostały stref polityki przestrzennej: osadnicza, aktywizacji gospodarczej, rolnicza, terenów zieleni, wód powierzchniowych.

W strefie osadniczej wyodrębniono następujące tereny funkcjonalne:

- istniejącą zabudowę mieszkaniową, zagrodową i usługową wskazaną do kontynuacji i uzupełnień zabudowy;
- istniejącą zabudowę usługową, w tym usług publicznych wskazaną do kontynuacji i uzupełnień zabudowy;
- tereny rozwoju zabudowy mieszkaniowej, usługowej, w tym usług publicznych i zagrodowej.

Do strefy aktywizacji gospodarczej zaliczono:

- istniejące tereny zabudowy produkcyjnej, składowej, magazynowej i usługowej wskazane do kontynuacji i uzupełnień zabudowy;
- tereny powierzchniowej eksploatacji kopaliny;
- tereny rozwoju zabudowy produkcyjnej, składowej, magazynowej i usługowej;

W strefie rolniczej znalazły się tereny rolnicze i w tym kompleksy gleb o najwyższej przydatności rolniczej.

W strefie terenów zieleni wyodrębniono:

- tereny lasów;
- tereny wskazane do zalesienia;
- tereny cmentarzy;
- tereny projektowanej zieleni publicznej urządzonej.

Do strefy wód powierzchniowych zaliczono:

- tereny wód powierzchniowych stojących;
- tereny projektowanego zbiornika retencyjnego;
- tereny wód powierzchniowych płynących.

Ponadto wskazano następujące obszary wyłączone z zabudowy: użytek ekologiczny „Torfianka” oraz obszary szczególnego zagrożenia powodzią, a także wskazano ograniczenia w lokalizacji zabudowy.

W Studium sformułowane zostały zasady zagospodarowania przestrzennego, a mianowicie:

- w sferze osadnictwa:
 - kanalizacja terenów o zwartej zabudowie,
 - kontynuacja i uzupełnienia istniejącej zabudowy – obejmuje tereny zainwestowane wraz z rezerwami przestrzennymi, które umożliwiają dalszy rozwój zabudowy poprzez kontynuację dotychczasowej struktury urbanistycznej,
 - rewitalizacja zabudowy mieszkaniowej tego wymagającej,
 - przeciwdziałanie rozpraszaniu zabudowy,
 - wieś Jednorożec jako wielofunkcyjny ośrodek koncentracji usług z zakresu administracji, obsługi mieszkańców w zakresie usług;
- w sferze rolnictwa:
 - prowadzenie zabiegów przeciwozyjnych na gruntach ornych (zapobieganie przed erozją wodną i wietrzną) przede wszystkim przez wprowadzanie zadrzewień śródpolnych,
 - wprowadzanie zalesień na gruntach ornych klas V i VI oraz nieużytkach (piaski lotne, nieczynne wyrobiska i wysypiska), które docelowo powiększać powinny istniejący system ciągów ekologicznych np. w postaci zadrzewień śródpolnych,
 - na gruntach o wysokiej przydatności rolniczej prowadzenie intensywnej gospodarki rolnej;
- w sferze produkcyjnej:
 - rozwój aktywizacji gospodarczej poprzez lokowanie obiektów produkcyjnych, usługowych i gospodarczych przede wszystkim na terenach wskazanych w studium;

- w sferze turystyczno-rekreacyjnej:
 - rozwój agroturystyki,
 - rozwój turystyki krajoznawczej ze szczególnym uwzględnieniem obszaru Doliny rzeki Orzyc i Ulatówki i lasów zlokalizowanych na terenie gminy,
 - rozwój turystyki aktywnej związanej z rzekami Orzyc i Ulatówka;
- w sferze przyrodniczej:
 - respektowania przepisów odnoszących się do sposobu użytkowania istniejących terenów i obiektów chronionych,
 - eliminacja istniejących źródeł zagrożeń czystości wód powierzchniowych i podziemnych,
 - wprowadzenie zakazu likwidacji rowów melioracyjnych, bieżącej konserwacji, wprowadzenia na nich dolesień,
 - pielęgnacja istniejących elementów zieleni oraz wprowadzenie nowych rodzimych elementów zieleni zwłaszcza zadrzewień i zakrzewień śródpolnych (pasy i szpalery drzew oraz krzewów),
 - przeprowadzenie inwentaryzacji terenu gminy w celu lokalizacji oraz ochrony nowych użytków ekologicznych oraz szczególnie cennych zespołów roślinnych.

8.1.2. MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Na terenie gminy Jednorożec obowiązuje jeden miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego sporządzony na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uchwalony uchwałą Nr SOK.0007.23.2022 Rady Gminy Jednorożec z dnia 21 kwietnia 2022 roku w sprawie przyjęcia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Jednorożec dla zespołu wsi Jednorożec, Stegna i części wsi Ulatowo – Pogorzel (Dz. Urz. Woj. Maz. 2022 poz. 5279). Plan obejmuje obszar niemal 10% gminy Jednorożec.

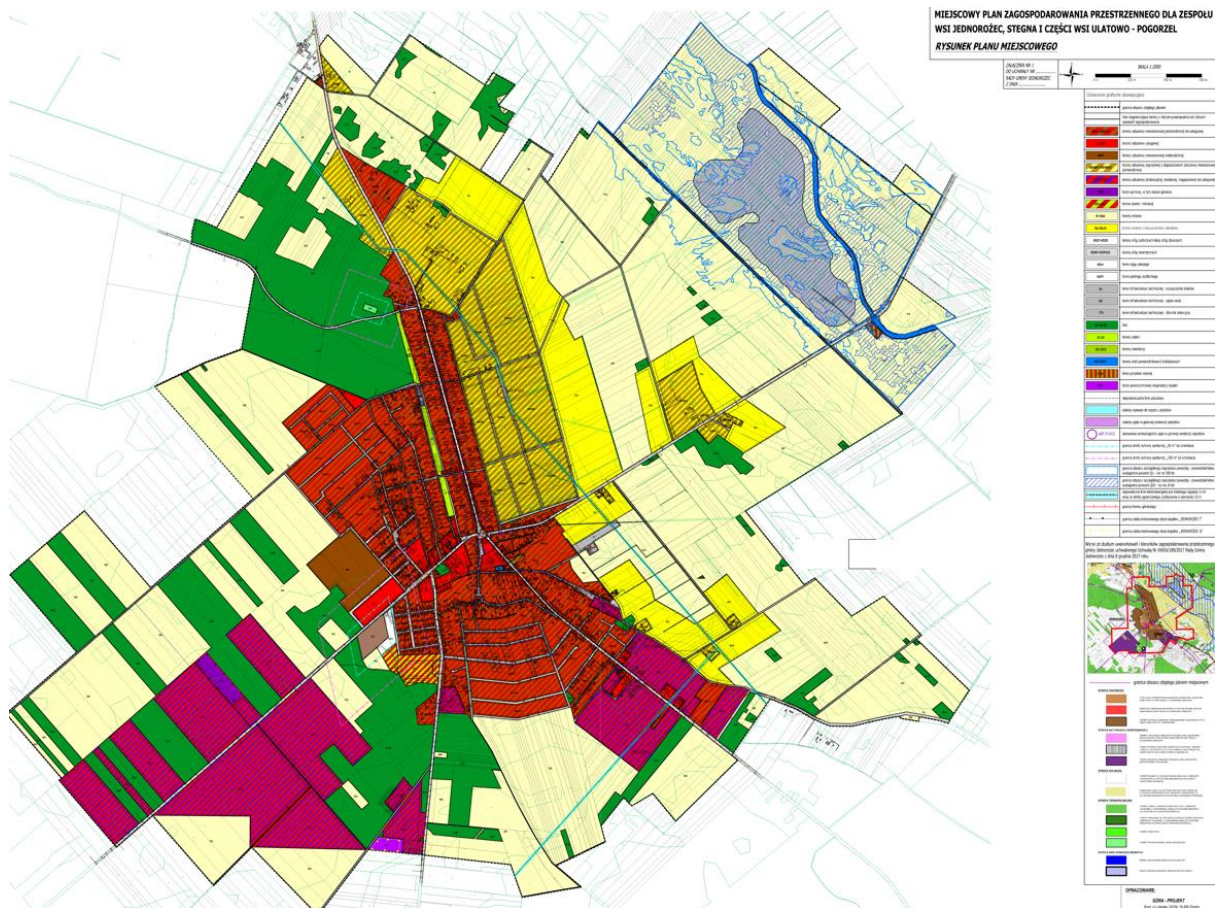
W w/w planie wyróżniono tereny o następującym przeznaczeniu:

- MN/U – tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej lub usługowej;
- U – tereny zabudowy usługowej;
- MW – teren zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej;
- RM/MN – tereny zabudowy zagrodowej z dopuszczeniem zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej;
- P/U – tereny zabudowy produkcyjnej, składowej, magazynowej lub usługowej;
- PG – teren górniczy, w tym obszar górniczy;
- US – tereny sportu i rekreacji;
- R – tereny rolnicze;
- Rz – tereny rolnicze z dopuszczeniem zabudowy;
- KDL – tereny dróg publicznych klasy dróg lokalnych;
- KDW – tereny dróg wewnętrznych;
- KDx – teren ciągu pieszego;
- KSP – teren parkingu publicznego;
- K – teren infrastruktury technicznej – oczyszczalnia ścieków;
- W – teren infrastruktury technicznej – ujęcie wody;
- Tr – teren infrastruktury technicznej – zbiornik retencyjny;
- ZL – lasy;
- Z – tereny zieleni;
- ZC – tereny cmentarzy;
- WS – tereny wód powierzchniowych śródlądowych;

- UTp – teren przystani wodnej;
- PE – teren powierzchniowej eksploatacji kopalin.

Dla obszaru objętego planem określono ustalenia, spośród których najistotniejsze dla środowiska przyrodniczego i jego zasobów są ustalenia dotyczące:

- przeznaczenia terenu funkcjonalnego, podstawowe i uzupełniające;
- zasad ochrony i kształtowania ładu przestrzennego;
- zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego;
- zasad kształtowania krajobrazu;
- zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- wymagań wynikających z potrzeb kształtowania przestrzeni publicznej;
- zasad kształtowania zabudowy oraz wskaźników zagospodarowania terenu;
- granic i sposobów zagospodarowania terenów lub obiektów podlegających ochronie, ustalonych na podstawie odrębnych przepisów;
- szczególnych warunków zagospodarowania terenów oraz ograniczenia w użytkowaniu;
- zasad modernizacji, rozbudowy i budowy systemów komunikacji i infrastruktury technicznej.

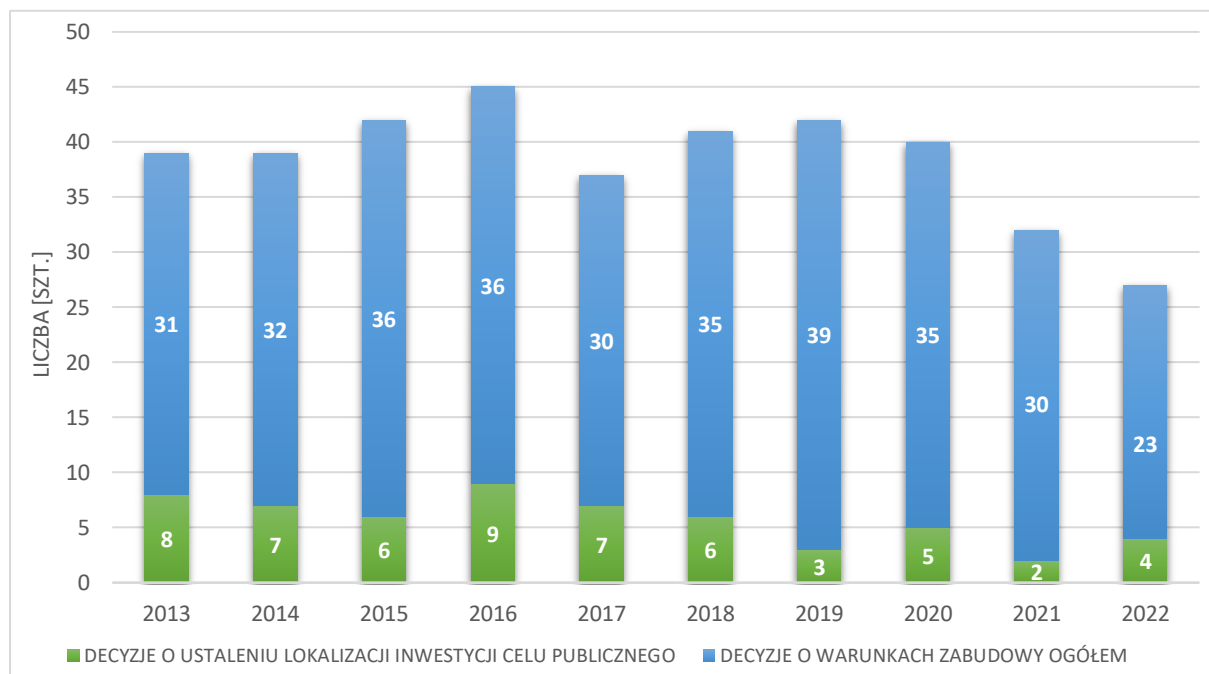

Ryc. 26 Rysunek miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Jednoróżec dla zespołu wsi Jednoróżec, Stegna i części wsi Ulatowo – Pogorzal

Materiał źródłowy: Uchwała Nr SOK.0007.23.2022 Rady Gminy Jednoróżec z dnia 21 kwietnia 2022 (Dz. Urz. Woj. Maz. 2022 poz. 5279).

8.1.3. DECYZJE O WARUNKACH ZABUDOWY I DECYZJE O LOKALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO

W obszarach nieobjętych ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego realizacja inwestycji możliwa jest po uzyskaniu decyzji o warunkach zabudowy lub decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego. Dynamika liczby postępowań w sprawie decyzji na przestrzeni lat przedstawia się następująco:

Ryc. 27 Liczba postępowań w sprawie decyzji o warunkach zabudowy w Gminie w latach 2013-2022

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2022 r.

Średnio w analizowanych latach wydawanych było ok. 39 decyzji/rok, z czego ok. 33 decyzje wz/rok i 6 decyzji icp/rok. W odniesieniu do decyzji ustalenia warunków zabudowy na przestrzeni omawianego okresu, średnio 26 decyzji/rok dotyczyły zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, zaś dla innej zabudowy średnio 6 decyzji rocznie.

8.2. STRUKTURA OSADNICZA

Najistotniejszym i najbardziej zaludnionym ośrodkiem funkcjonalnym jest miejscowość Jednorożec. W obrębie Jednorożca skupiają się funkcje administracyjne, edukacyjne, kulturowe, religijne, handlowo-gospodarcze, produkcyjne oraz mieszkaniowe i rolnicze. Ponadto świadczone są usługi medyczne i ochrony zdrowia, a także znajdują się obiekty o charakterze sportowo-rekreacyjnym. Miejscowość ta odznacza się zwartym charakterem istniejącej zabudowy.

Za „ośrodki wspomagające” uznano miejscowości odznaczające się najwyższym zaludnieniem (zaraz po Jednorożcu) oraz miejscowości wspomagające „centrum funkcjonalne” na tle rekreacyjno-wypoczynkowym, kulturowym, religijnym, ochrony zdrowia, edukacyjnym czy handlowo-gospodarczym, tj.: Olszewka, Parciaki, Stęzna, Żelazna Rządowa i Ulatowo-Pogorzel.

Pozostałe miejscowości pełnią głównie funkcje rolnicze i mieszkalne oraz odznaczają się niskim lub bardzo niskim stopniem zaludnienia i często rozproszoną zabudową.

8.3. REWITALIZACJA

Według ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji. Rada Gminy wyznacza, w drodze uchwały, z własnej inicjatywy albo na wniosek wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji. Wniosek o wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji zawiera wskazanie granic tych obszarów wykonane na mapie w skali co najmniej 1:5000, sporządzonej z wykorzystaniem treści mapy zasadniczej, a w przypadku jej braku – z wykorzystaniem treści mapy ewidencyjnej.

Ponadto w drodze uchwały Gminy sporządzany jest Gminny Program Rewitalizacji dla obszaru rewitalizacji. Na podstawie art. 15.1. pkt. 2 w/w Ustawy, Gminny program rewitalizacji powinien zawierać opis powiązań z dokumentami strategicznymi gminy, w tym strategią rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz strategią rozwiązywania problemów społecznych.

Gmina Jednorożec aktualnie nie posiada Gminnego Programu Rewitalizacji, jednakże sugerowane jest podjęcie działań mających na celu wyznaczenia obszaru rewitalizacji i obszaru zdegradowanego.

8.4. OBSZARY ZINTEGROWANEGO INWESTOWANIA I WYKLUCZENIA Z INWESTOWANIA

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) stanowią formę współpracy, w ramach której partnerstwa miast i otaczających je gmin oraz władze województw będą wspólnie przeprowadzać projekty finansowane z Funduszy Europejskich. Ponadto celem wdrażania instrumentu ZIT jest również budowanie partnerstwa i współpracy w ramach obszaru funkcjonalnego oraz wspieranie współpracy i wymiany doświadczeń pomiędzy Związkami ZIT zarówno w poszczególnych województwach, jak i na szczeblu krajowym i międzynarodowym. Istotne jest także wspieranie rozwoju kompetencji samorządu terytorialnego niezbędnych do przygotowania i wdrażania strategii, w tym strategii ZIT lub strategii rozwoju ponadlokalnego.

W ramach ZIT możliwe są następujące formy partnerstwa⁵⁷:

- stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego;
- porozumienie międzygminne;
- związek międzygminny, powiatowy lub powiatowo-gminny;
- związek metropolitalny województwa.

Regionalne Inwestycje Terytorialne (RIT) stanowią element wdrażania funduszy europejskich, dzięki którym część środków pozostawiona jest w zarządzaniu związków lokalnych samorządów.

Obszar gminy Jednorożec położony jest poza obszarem Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) i Regionalnych Inwestycji Terytorialnych (RIT).

⁵⁷ Materiał źródłowy: Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.

8.5. OBSZARY ROZMIESZCZENIA INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM

Zgodnie z ustaleniami obowiązującego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego⁵⁸ na terenie gminy Jednorożec planowana była modernizacja linii kolejowej nr 35 na odcinku Ostrołęka – Chorzele.

Przedsięwzięcie to zostało zrealizowane w 2023 r., natomiast stacje kolejowe w Parciakach i Olszewce zostały ponownie uruchomione dla ruchu pasażerskiego.

Jednocześnie podkreśla się, iż obowiązujący Plan Zagospodarowania Województwa Mazowieckiego proponuje objęcie ochroną prawną wartościowego układu ruralistycznego miejscowości Jednorożec.

8.6. WNIOSKI

- ! Obecność obiektów i obszarów wymagających poprawy estetyki zainwestowania.
- ! Pokrycie miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego terenów najbardziej rozwojowych w gminie, tj. zespołu miejscowości Jednorożec i Stegna oraz części wsi Ulatowo – Pogorzel
- ! Zwarta struktura przestrzenna zabudowy części miejscowości, w tym w Jednorożcu.

⁵⁸ Uchwała nr 22/18 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 19 grudnia 2018 r. w sprawie Planu zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego.

9 BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

9.1. PODMIOTY I INSTYTUCJE REALIZUJĄCE ZADANIA Z ZAKRESU BEZPIECZEŃSTWA

Zadania własne Gminy w zakresie zaspokajania potrzeb zbiorowych wspólnoty w ramach porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, a także ochrony przeciwpożarowej wskazane są w Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Na bezpieczeństwo publiczne wpływa ogół warunków i instytucji chroniących życie, zdrowie, mienie obywateli oraz majątek ogólnonarodowy, ustrój i suwerenność państwa przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego, głównie w stanach nadzwyczajnych.

Podmioty które są odpowiedzialne za kwestie bezpieczeństwa publicznego na terenie gminy Jednorożec to Wójt Gminy, Policja, Ochotnicza Straż Pożarna i Straż Leśna. Posterunek Policji znajduje się przy ul. Odrodzenia 12 w Jednorożcu, natomiast najbliższa Komenda Powiatowa Policji ma swoją siedzibę w Przasnyszu.⁵⁹

Zadania w zakresie bezpieczeństwa publicznego, porządku i opieki nad bezpieczeństwem ludzi i ich mienia na terenie gminy Jednorożec sprawuje Kierownik Posterunku Policji oraz dzielnicowy gminy Jednorożec.

Na terenie gminy Jednorożec, zadania w zakresie bezpieczeństwa przeciwpożarowego, realizują jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej, wyposażone są w podstawowy sprzęt ratownictwa przeciwpożarowego, w tym⁶⁰:

- OSP w Jednorożcu;
- OSP w Budach Rządowych;
- OSP w Lipie;
- OSP w Małowidzu;
- OSP w Olszewce;
- OSP w Parciakach;
- OSP w Połoni;
- OSP w Ulatowo-Pogorzeli;
- OSP w Żelaznej Rządowej.

9.2. PRZESTĘPCZOŚĆ

Na terenie gminy Jednorożec poziom przestępczości na przestrzeni ostatnich lat jest stosunkowo nieregularny (zob. tabela poniżej). Biorąc pod uwagę charakter popełnianych przestępstw wynika, iż przeważają zazwyczaj przestępstwa o charakterze kryminalnym oraz w dalszej kolejności przeciwko mieniu.

Tab. 20 Liczba stwierdzonych przestępstw na terenie gminy Jednorożec w latach 2013-2022

ROK	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
LICZBA PRZESTĘPSTW	208	119	105	107	117	133	162	142	131	127

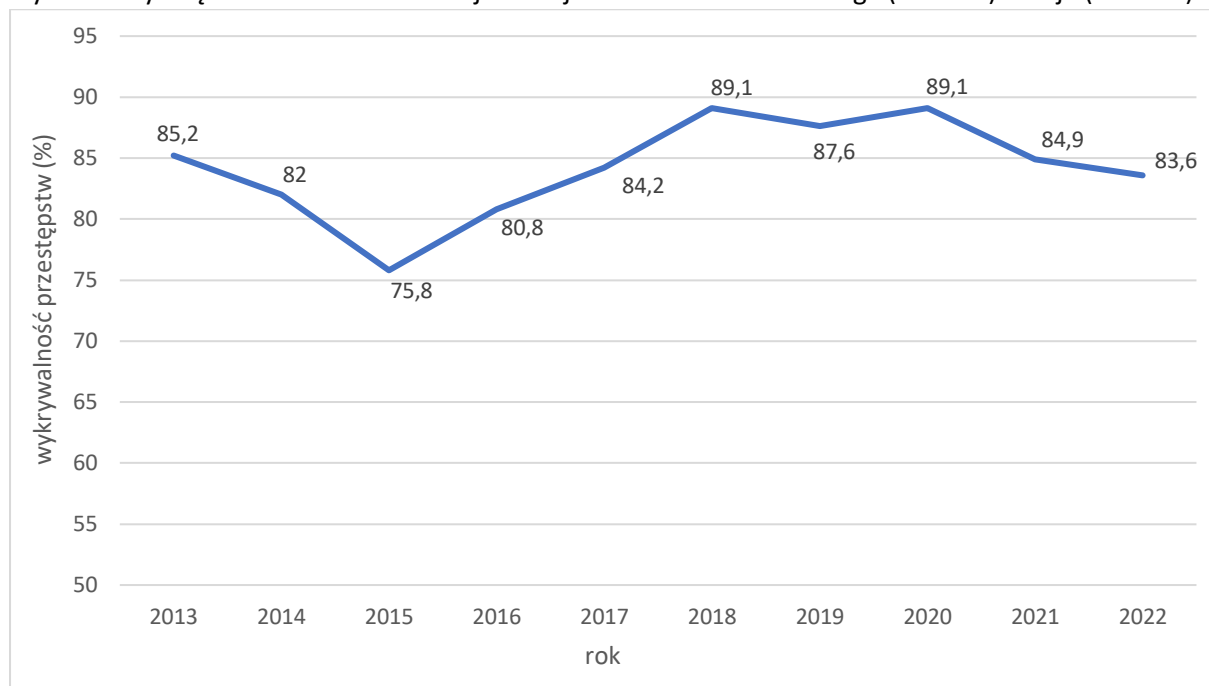
Materiał źródłowy: www.polskawliczbach.pl/

⁵⁹ Materiał źródłowy: <https://mazowiecka.policja.gov.pl/>

⁶⁰ Materiał źródłowy: Raport o stanie gminy Jednorożec za rok 2023, 2024.

W roku 2022 r. stwierdzono 127 przestępstw, co oznacza, że w przeliczeniu na 1000 mieszkańców odnotowano średnio 19,05 przestępstw. Jednocześnie wskaźnik ten jest niższy niż średnia dla kraju (22,81) oraz województwa mazowieckiego (23,30).

Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw w Gminie wynosi 83,6%, co jest wartością wyraźnie wyższą w stosunku do średniej dla województwa mazowieckiego (ok. 63%) i kraju (ok. 71%).⁶¹

Ryc. 28 Wykrywalność sprawców popełnionych przestępstw w gminie w Jednorożec w latach 2013-2022

Materiał źródłowy: <https://www.polskawliczbach.pl/>

Powyższe dane świadczą o stosunkowo wysokim poziomie bezpieczeństwa na terenie Gminy.

9.3. ZAGROŻENIA WYNIKAJĄCE Z POŁOŻENIA GEOGRAFICZNEGO

Potencjalne zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia, wynikające z położenia geograficznego, dotyczyć mogą przede wszystkim środowiska naturalnego, działalności człowieka, a także zdarzeń spowodowanych działaniem sił przyrody.

9.3.1. ZAGROŻENIE ZANIECZYSZCZENIEM POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO

Główną przyczyną zanieczyszczenia powietrza w gminie Jednorożec jest tzw. emisja powierzchniowa związana z indywidualnym ogrzewaniem budynków. WzmóŜona emisja zanieczyszczeń ze źródeł komunalnych spowodowana jest spalaniem słabej jakości materiału grzewczego w mało wydajnych kotłach oraz nieradko, spalaniem odpadów. ZagroŜenie dodatkowo potęgują okresy niekorzystnych warunków klimatycznych w okresie zimowym (zwłaszcza, w przypadku wystąpienia w danym roku, długotrwałe okresy chłodu lub ekstremalnie niskie temperatury).

ZagroŜeniem dla powietrza atmosferycznego jest także tzw. emisja liniowa, związana z transportem samochodowym i emisją spalin. ZagroŜenie to uzależnione jest od charakterystyki ruchu, rodzaju pojazdów i stosowanego w nich paliwa oraz rodzaju i jakości nawierzchni tras. Na terenie gminy Jednorożec zagroŜenie to jest stosunkowo niewielkie, z uwagi na brak ciągów komunikacyjnych o

⁶¹ Materiał źródłowy: <https://www.polskawliczbach.pl/>

znaczeniu regionalnym i krajowym. Przebiegają tutaj jedynie drogi powiatowe i gminne, dla których poziom emisji jest relatywnie niski.

Stosunkowo niewielkie jest zagrożenie tzw. emisją punktową. Ten rodzaj emisji związany jest z energetycznym spalaniem paliw i procesami technologicznymi (odprowadzającymi substancje do powietrza za pośrednictwem emitatorów w sposób zorganizowany), a na terenie gminy Jednorożec nie występują zakłady szczególnie uciążliwe dla środowiska.

Ponadto, na obszarze gminy Jednorożec, z racji odbywającej się tu produkcji rolniczej może dochodzić do zanieczyszczeń powietrza w postaci wytwarzania gazów złownonych (odorów). Źródłami odorów są czynności związane z: hodowlą zwierząt, chemizacją rolnictwa, funkcjonowaniem szamb.

Potencjalne zagrożenie dla jakości powietrza można wskazać zagrożenia naturalne, związane z procesami i zagrożeniami przyrodniczymi takimi jak np. pożary lasów, erozja gleb, pylenie z terenów zielonych.

9.3.2. ZAGROŻENIE ZMIANAMI KLIMATU

Problematyka zmian klimatu stanowi jeden z kluczowych aspektów politycznych, społecznych i gospodarczych. Klimat na Ziemi zmieniał się wielokrotnie, przechodząc długie okresy zlodowacenia i wyższych temperatur. Od początku XX wieku temperatura na Ziemi zaczęła stopniowo wzrastać, a trend ten utrzymuje się do dzisiaj. Prognozuje się dalszy wzrost średniej temperatury, który z największą intensywnością wystąpi na półkuli północnej, zwłaszcza na obszarach polarnych.

Globalne zmiany klimatyczne zauważalne są także w gminie Jednorożec. Analizując wybrane lata (2014 r., 2017 r., 2019 r.) można zauważyć, że w porównaniu do okresu wielolecia 1971-2000, w rejonie Gminy wystąpiło:

- ocieplenie (wzrostem średniej rocznej temperatury powietrza),
- okresowe zmniejszenie ilości opadów, w tym wydłużenie okresów suchych,
- coraz częstsze występowaniem ekstremalnych zjawisk pogodowych w postaci:
 - intensywnych burz i nawałnic,
 - gradobić,
 - huraganowych wiatrów i trąb powietrznych,
- zwiększenie średniego, rocznego usłonecznienia.

Prognozuje się, że postępujące zmiany klimatu będą miały zarówno pozytywne, jak i negatywne skutki, przy czym dominować będą konsekwencje negatywne⁶²:

- do najważniejszych skutków pozytywnych należeć będą m.in.:
 - wydłużenie okresu wegetacyjnego,
 - skrócenie okresu grzewczego,
 - wydłużenie sezonu turystycznego,
- do najważniejszych skutków negatywnych należeć będą m.in.:
 - niekorzystne zmiany hydrologiczne (a co za tym idzie niekorzystny wpływ na różnorodność biologiczną i siedliska przyrodnicze),
 - zwiększenie częstotliwości występowania ekstremalnych zjawisk pogodowych i katastrof;
 - nasilenie się zjawiska eutrofizacji wód,
 - zwiększenie zagrożenia dla życia i zdrowia w wyniku stresu termicznego i wzrostu zanieczyszczeń powietrza,

⁶² Materiał źródłowy: Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030, 2012, Ministerstwo Środowiska, Warszawa.

- większe zapotrzebowanie na energię elektryczną w porze letniej, czy też zmniejszenie potencjału chłodniczego elektrowni czego skutkiem będzie spadek mocy produkcyjnej.

9.3.3. ZAGROŻENIE ZALEWOWE

ZAGROŻENIE ZJAWISKIEM POWODZI

Zgodnie z ustawą Prawo wodne przez obszary szczególnego zagrożenia powodzią rozumie się tereny:

- na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1%,
- na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi 10%,
- między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w który wbudowano trasę wału przeciwpowodziowego, a także wyspy i przymuliska, o których mowa w art. 244 (w/w Ustawy), stanowiące działki ewidencyjne,
- pasa technicznego.

W celu zwiększenia bezpieczeństwa obywateli oraz ograniczenia negatywnych skutków powodzi, zgodnie z zapisami Dyrektywy Powodziowej oraz ustawy Prawo wodne, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej sporządza tzw. plany zarządzania ryzykiem powodziowym (PZRP) dla obszarów dorzeczy i regionów wodnych. Prace nad planami zostały poprzedzone przygotowaniem wstępnej oceny ryzyka powodziowego (WORP) oraz map zagrożenia powodziowego (MZP) i map ryzyka powodziowego (MRP). Celem planów zarządzania ryzykiem powodziowym jest ograniczenie skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej, poprzez realizację wybranych działań służących minimalizacji zidentyfikowanych zagrożeń. Działania te, muszą także prowadzić do obniżania strat powodziowych. Obowiązek sporządzenia planów wynika z Dyrektywy 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim, tzw. Dyrektywy Powodziowej. Zgodnie z ustawą Prawo wodne za opracowanie planów odpowiedzialny jest prezes KZGW na poziomie obszarów dorzeczy oraz dyrektorzy poszczególnych RZGW dla regionów wodnych⁶³.

Na obszarze gminy Jednorożec wyznaczony został obszar szczególnego zagrożenia powodzią od rzeki Orzyc. Jego zasięg zidentyfikowany został a podstawie tzw. map zagrożenia powodziowego (MZP) opracowanych przez RZGW. Obszar szczególnego zagrożenia powodzią w granicach Gminy obejmuje obszar, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie (raz na 100 lat) oraz obszar, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie (raz na 10 lat)⁶⁴. Aby przeciwdziałać zagrożeniu bezpieczeństwa ludności i jej mienia w obszarze szczególnie zagrożonym powodzią nie powinno lokalizować się nowej zabudowy stale związanej z gruntem, a ewentualne odstępstwo od zakazu zabudowy w obszarze szczególnego zagrożenia powodzią w terenach istniejącej zabudowy lub dla obiektów niezbędnej infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, może nastąpić za zgodą właściwych organów, stosownie do przepisów prawa.

W stosunku do obszaru szczególnego zagrożenia powodzią obowiązują przepisy zawarte w ustawie z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne. Ponadto obowiązują ustalenia Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 4 listopada 2022 r., Dz.U.2023 poz. 300) oraz ustalenia Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru Dorzecza Wisły (Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 18 października 2022 r., Dz.U.2022 poz. 2379).

⁶³ Materiał źródłowy: Dane Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie i Lublinie.

⁶⁴ Obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie zawierają się wewnątrz obszarów, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie. Zatem zewnętrzną granicą obszaru szczególnego zagrożenia powodzią są obszary o średnim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi.

Główne, naturalne przyczyny powodzi to:

- długotrwałe opady atmosferyczne lub krótkotrwałe opady o bardzo wysokiej intensywności;
- gwałtowne topnienie śniegu.

Przyczyny wywołane działalnością człowieka to przede wszystkim:

- awarie i katastrofy urządzeń i budowli hydrotechnicznych, stanowiących osłony przeciwpowodziowe;
- nadmierny spływ wód powierzchniowych do odbiorników nieprzystosowanych do tego zjawiska, wywołany uszczelnieniem dużych obszarów zurbanizowanych;
- regulacja rzek prowadzona bez należytej oceny jej skutków.

Powodzie mogą powodować duże straty materialne (zniszczenia lub uszkodzenia budynków i infrastruktury, zniszczenia pól uprawnych i pastwisk, uszkodzenia roślin). W przypadku terenów zabudowy mieszkaniowej usytuowanych w zasięgu wód powodziowych, zagrożone jest również bezpieczeństwo i mienie zamieszkałej tam ludności.

Istotne znaczenie w kontekście zapobiegania lub minimalizacji skutków powodzi mają natomiast tereny leśne i zadrzewione, które zatrzymują wody powodziowe.

ZAGROŻENIE ZJAWISKIEM PODTAPIANIA

Poza zagrożeniem powodziowym, w granicach gminy Jednorożec może dochodzić do zjawiska podtapiania terenu, na które potencjalnie narażone są tereny z płytko zalegającą wodą gruntową, zagłębienia terenu oraz obszary położone w dnach dolin rzecznych. Zjawisko to może być spowodowane przede wszystkim przez opady atmosferyczne lub gwałtowne topnienie dużej ilości pokrywy śnieżnej. Podtopienia mogą również wystąpić na skutek wahań poziomu wody gruntowej.

W większości przypadków cykliczne, najczęściej wiosenne, podwyższone stany wód nie powodują strat gospodarczych z uwagi na fakt, że są to tereny wykorzystywane jako ekstensywne użytki zielone. Najbardziej narażone na zjawisko podtopień (od wód gruntowych) są obszary zalewowe najważniejszych rzek w Gminie, co uwarunkowane jest ukształtowaniem terenu, warunkami podłoża i płytkim zaleganiem zwierciadła wody podziemnej.

9.3.4. ZAGROŻENIA RUCHAMI MASOWYMI

Na obszarze gminy Jednorożec nie występują tereny kwalifikowane jako rejony predysponowane do występowania ruchów masowych. Obszar gminy Jednorożec położony jest w obrębie równiny sandrowej na wschodzie oraz wysoczyzny morenowej na zachodzie. Obie formy charakteryzują się równinnym (płaskim) ukształtowaniem terenu. Urozmaicenia rzeźby terenu stanowią doliny rzeki Orzyca w centralnej części gminy i Płodownica na północnym-wschodzie. Są one płytko wcięte w teren i nie powodują znacznego urozmaicenia ukształtowania powierzchni terenu. Spadki terenowe są niewielkie i kształtują się przeważnie w przedziale 0-2%, sporadycznie w strefie wysoczyznowej spadki przekraczają wartości 5%.

Jedynie w obrębie wałów wydmych, lokalnie występujących w południowo-zachodniej części gminy, spotyka się większe deniwelacje terenu (maksymalnie kilka metrów). Dodatkowo wały wydmy porośnięte są roślinnością (w tym leśną) co zapewnia ich stabilizację morfologiczną. W związku z powyższym wały wydmy nie stanowią obszarów zagrożonych zjawiskiem wystąpienia ruchów masowych.

9.3.5. ZAGROŻENIA SUSZĄ I ZAGROŻENIE POŻAROWE

Gmina Jednorożec w znacznej części położona jest na terenach „silnie zagrożonych” zjawiskiem suszy. Zagrożenie to występują głównie na obszarach użytkowanych rolniczo, gdzie użytkowy poziom wód podziemnych znajduje się stosunkowo głęboko. Umiarkowane lub niewielkie zagrożenie suszą obejmuje obszary położone w bliskim sąsiedztwie najważniejszych dolin rzecznych (Orzyc), gdzie pierwszy poziom wodonośny znajduje się płytko pod powierzchnią terenu, a także w rejonie zwartych kompleksów leśnych.

W celu przeciwdziałania skutkom suszy na poziomie krajowym uchwalony został *Plan przeciwdziałania skutkom suszy* (PPSS). Dokument ten sporządzony został na okres 6 lat (2021-2027). Jego opracowanie wynikało z postanowień dyrektyw i wytycznych unijnych oraz przepisów prawa krajowego (art. 183-185 ustawy Prawo wodne). Plan przeciwdziałania skutkom suszy posiada rangę rozporządzenia Ministra właściwego do spraw gospodarki wodnej⁶⁵.

Zgodnie z art. 184 ustawy Prawo Wodne, Plan przeciwdziałania skutkom suszy obejmuje:

- 1) analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych;
- 2) propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych;
- 3) propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji;
- 4) działania służące przeciwdziałaniu skutkom suszy.

Z uwagi na wyżej opisane zagrożenie, obowiązują stosowne plany przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych oraz plany przeciwdziałania skutkom suszy w dorzeczach.

Panujące długotrwałe susze przyczynić się mogą do przesuszenia runa leśnego oraz ściółki, czego przejawem może być wystąpienie pożaru. Pożary lasów niosą za sobą szereg negatywnych skutków dla środowiska przyrodniczego oraz człowieka (m.in. zniszczenie szaty roślinnej, w tym utrata siedlisk dla wielu gatunków zwierząt, degradacja naturalnego profilu glebowego, emisja dwutlenku węgla). Najbardziej narażone na ryzyko wystąpienia pożaru są kompleksy leśne zlokalizowane na terenach z głęboko zalegającą warstwą wodonośną.

Obszar gminy Jednorożec w ok. ½ pokryty jest gruntami leśnymi. Niebezpieczeństwo wystąpienia pożarów leśnych jest zatem znaczne. Do głównych, potencjalnych przyczyn pożarów należy zaliczyć:

- nieostrożność osób dorosłych przy postępowaniu się ogniem otwartym, w tym papierosy, zapalniczki;
- nieprawidłowa eksploatacja urządzeń ogrzewczych i instalacji;
- wady środków transportu oraz niezachowanie zasad bezpieczeństwa środków transportu;
- wyładowania atmosferyczne oraz inne ekstremalne zjawiska pogodowe jak huragany i silne wiatry;
- podpalenia;
- wypalanie traw.

Na podstawie danych GUS w 2022 roku na terenie gminy Jednorożec odnotowano łącznie 28 pożarów, z czego 26 sklasyfikowanych zostało jako „małe” i 2 jako „średnie”. Wśród miejscowych zagrożeń wytypowano łącznie 66 zdarzeń, z czego: 43 dotyczyło silnego wiatru, 6 zdarzeń medycznych, 3 zdarzenia związane z opadem deszczu oraz 8 zdarzeń w komunikacji.⁶⁶

⁶⁵ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy (Dz.U.2021 poz. 1615).

⁶⁶ Materiał źródłowy: Dane GUS: Organizacja państwa i wymiar sprawiedliwości: Działalność jednostek ochrony przeciwpożarowej, stan na 31.12.2022 r.

9.3.6. ZAGROŻENIE POWAŻNĄ AWARIĄ

Na terenie gminy Jednorożec nie znajdują się zakłady zakwalifikowane jako potencjalni sprawcy poważnych awarii przemysłowych (zakłady o dużym ryzyku ZDR, zakłady o zwiększonym ryzyku ZZR, zakłady pozostałe PSPA).⁶⁷

Zagrożenie wynikające z wystąpienia poważnej awarii przemysłowej jest stosunkowo niewielkie ze względu na brak dużych zakładów przemysłowych. Funkcjonują tutaj zakłady zajmujące się produkcją mebli, styropianu, a także lokalne przedsiębiorstwa produkcyjno-handlowo-naprawcze. W przypadku awarii sprzętu lub wystąpienia innych zdarzeń losowych należy przestrzegać obowiązujących przepisów prawa, w tym regulaminów, a także powiadomić odpowiednie służby bezpieczeństwa.

9.4. WNIOSKI

- ! Funkcjonujące na terenie Gminy podmioty i instytucje zaangażowane w zadania w zakresie bezpieczeństwa publicznego (zwłaszcza straż pożarna i policja).
- ! Niższy w stosunku do średniej dla województwa i kraju wskaźnik popełnianych przestępstw.
- ! Wysoka na tle województwa i kraju wykrywalność sprawców przestępstw.
- ! Występujące okresowo zjawisko niskiej emisji w obszarach zwartej zabudowy i związane z tym okresowe pogarszanie stanu sanitarnego powietrza (w sezonie grzewczym).
- ! Relatywnie czyste powietrze w skali roku, w tym brak dużych, punktowych emitorów zanieczyszczeń.
- ! Występowanie obszarów zagrożonych powodzią od rzeki Orzyc oraz podtopieniami od wód gruntowych.
- ! Brak terenów predysponowanych do występowania ruchów masowych.
- ! Obecność sieci melioracyjnej, jako obiekty służące przeciwdziałaniu skutkom potencjalnej powodzi.
- ! Znaczne zagrożenie suszą i związane z nią zagrożenia pożarowe.
- ! Stosunkowo niski poziom zagrożenia poważną awarią przemysłową, ze względu na brak dużych zakładów.
- ! Niewielki poziom zagrożenia związanego ze zwiększonym hałasem, zanieczyszczeniem powietrza oraz możliwością wystąpienia awarii (transport substancji niebezpiecznych) z uwagi na brak ciągów komunikacyjnych o znaczeniu regionalnym i krajowym.

⁶⁷ Materiał źródłowy: www.gios.gov.pl/pl/

10 POLITYKA SPOŁECZNA

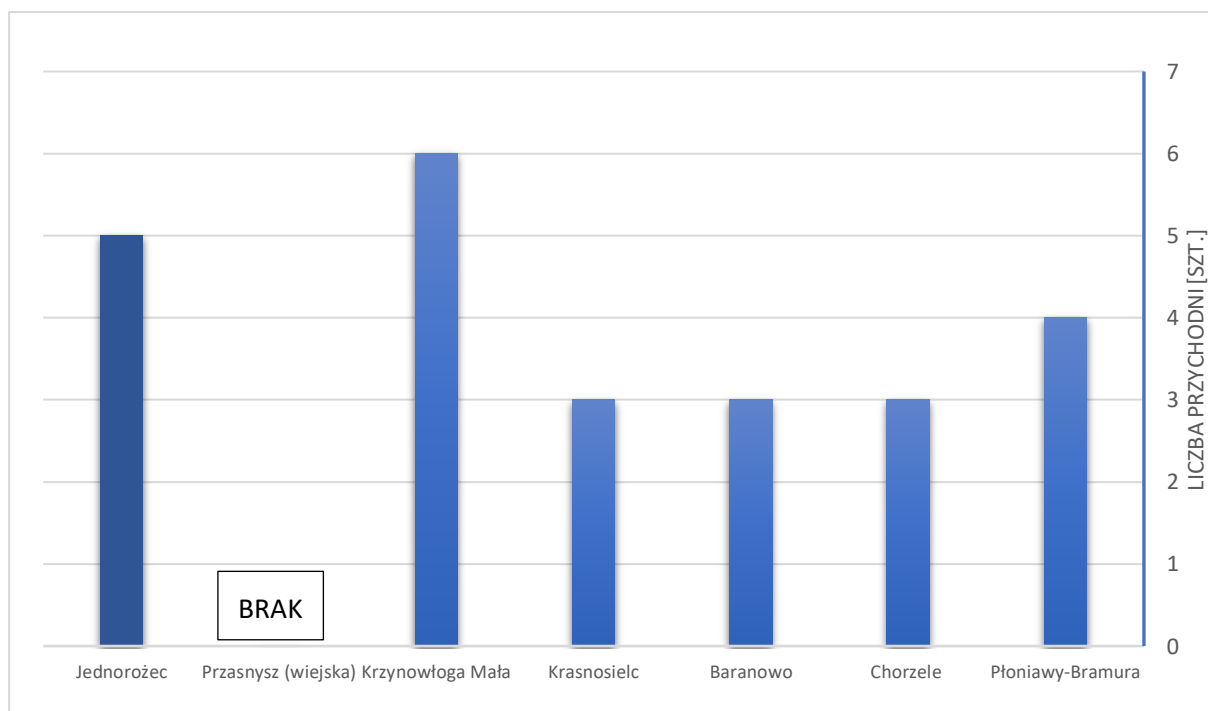
10.1. OCHRONA ZDROWIA

Na terenie Gminy funkcjonują następujące obiekty związane z ochroną zdrowia⁶⁸:

- Gminny Ośrodek Zdrowia w Jednorożcu;
- Wiejski Ośrodek Zdrowia w Żelaznej-Rządowej;
- Poradnia Informacyjno-Konsultacyjna Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Jednorożcu;
- 1 apteka ogólnodostępna;
- 1 punkt apteczny.

Najbliższa stacja ratownictwa medycznego oraz szpital powiatowy świadczący specjalistyczne usługi zdrowotne znajduje się w Przasnyszu.

Wskaźnik zasobności w przychodnie lekarskie wynosi 5 obiektów na 10 tys. osób, co jest drugim najwyższym wynikiem w stosunku do wszystkich gmin ościennych (zaraz po gm. Krzynowłoga Mała). Najmniej korzystnie sytuacja kształtuje się natomiast w gminie wiejskiej Przasnysz, gdzie nie znajdują się żadne przychodnie lekarskie.

Ryc. 29 Liczba przychodni na 10 tys. mieszkańców na tle gmin sąsiednich

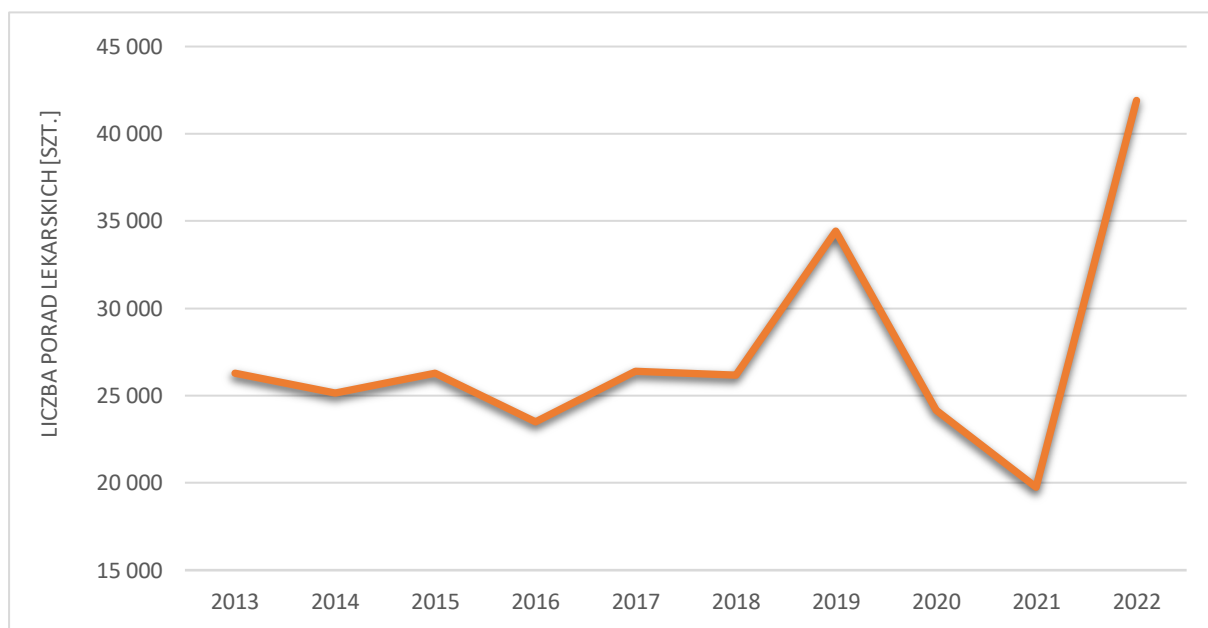
Materiał źródłowy: Opracowanie własne wg danych GUS, stan na 31.12.2022 r.

Jednocześnie dla powiatu przasnyskiego wskaźnik ten wynosi 4 obiektów na 10 tys. osób, natomiast w przypadku województwa mazowieckiego jest to 6 obiektów/10 osób. W związku z powyższym sytuacja w Gminie jest zbliżona w stosunku do średniej powiatowej i wojewódzkiej.

⁶⁸Materiał źródłowy: Urząd Gminy w Jednorożcu.

W związku z powyższym można zatem uznać, że dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej na terenie gminy Jednorożec jest dobry. Niedostateczna jest natomiast dostępność lekarzy specjalistów i rehabilitacji z refundacją NFZ oraz aptek ogólnodostępnych.

Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat udzielono rokrocznie od ok. 19,8 tys. do ok. 41,9 tys. porad lekarskich, przy czym rok 2020 oraz 2021 odznaczał się wyraźnym spadkiem udzielanych porad w stosunku do lat ubiegłych. Mogło to być spowodowane pandemią COVID-19 i mniejszą liczbą zgłoszeń do poradni. Jednocześnie w 2022 r. zaobserwowano skokowy wzrost udzielonych porad.

Ryc. 30 Liczba udzielanych porad lekarskich w Gminie w latach 2013-2022

Materiał źródłowy: Opracowanie własne wg danych GUS, stan na 31.12.2022 r.

10.2. POMOC SPOŁECZNA

Gmina podejmuje szereg działań mających na celu rozwiązywania problemów społecznych, których wymiar strategiczny znajduje odzwierciedlenie a w na bieżąco aktualizowanych programach:

- Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Jednorożec na lata 2021 – 2025 – Uchwała Nr SOK.0007.13.2021 Rady Gminy Jednorożec z dnia 26 lutego 2021 r.;
- Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Jednorożec na lata 2023-2025 – Uchwała Nr SOK.0007.21.2023 Rady Gminy Jednorożec z dnia 26 kwietnia 2023 r.;
- Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii dla Gminy Jednorożec na lata 2022-2023 – Uchwała Nr SOK.0007.11.2022 Rady Gminy Jednorożec z dnia 10 marca 2022 r.;
- Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie gminy Jednorożec w 2023 roku – Uchwała Nr SOK.0007.30.2023 Rady Gminy Jednorożec z dnia 16 czerwca 2023 r.

Instytucją pomocy społecznej finansowaną z budżetu gminy jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jednorożcu. Jednym z najważniejszych celów w/w podmiotu jest umożliwienie osobom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie rozwiązać przy wykorzystaniu własnych możliwości, umiejętności i zasobów.

Tab. 21 Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej w Gminie w latach 2013-2022

ROK	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
LICZBA OSÓB (OS.)	2 384	2 321	2 034	2 085	1 871	1 625	1 382	1 189	879	791
ODSETEK MIESZKAŃCÓW (%)	32,6	31,8	28,0	29,1	26,2	22,7	19,4	17,5	13,0	11,9

Materiał źródłowy: Dane GUS.

W Gminie zauważalny jest znaczny spadek liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. W 2022 roku z opieki społecznej skorzystało 791 osób, czyli o 1 593 osoby mniej niż w 2013 roku. Najczęściej występującymi przyczynami trudnej sytuacji życiowej osób i rodzin, a jednocześnie powodami ubiegania się o pomoc społeczną są: ubóstwo, niepełnosprawność, bezrobocie, długotrwała lub ciężka choroba, przemoc, alkoholizm.

W 2022 r. realizacja zadań z zakresu pomocy społecznej, w tym obejmującej udzielanie świadczeń pieniężnych, pomocy usługowej, pomocy rzeczowej i innego rodzaju wsparcia przedstawiało się następująco:

Tab. 22 Świadczenia oraz formy pomocy realizowane w ramach pomocy społecznej w Gminie

FORMA POMOCY	PONIESIONE KOSZTY [zł]	LICZBA ŚWIADCZENIOBIORCÓW
Zasiłki stałe	258 130,00	42 os.
Zasiłki okresowe	70 393,00	44 rodziny
Zasiłki celowe i specjalne zasiłki celowe, w tym: Program „Posiłek w szkole i w domu”	39 800,00 34 150,00	127 os. 114 os.
Praca socjalna	--	67 rodzin
Usługi opiekuńcze	--	16 os.
Pobyt w domach opieki społecznej	250 326,00	8 os.
Zapewnienie schronienia	26 551,00	2 os.
Wspieranie rodziny i pieczy zastępczej	127 501,00	7 rodzin
Specjalistyczne usługi opiekuńcze	--	7 os.
Prace społecznie użyteczne	--	18 os.
Świadczenia rodzinne	3 899 054,86	441 rodzin
Świadczenie wychowawcze tzw. 500+ w formie dodatku dyferencyjnego	3 365,08	2 rodziny
Dodatki węglowe	3 000,00	1 rodzina
Pomoc osobom uprawnionym do alimentów	265 261,50	32 rodziny
Stypendia szkolne	--	268 os.
Karty Dużej Rodziny	--	193 rodziny

Materiał źródłowy: Raport o stanie gminy Jednorożec za rok 2023, 2024.

10.3. MIESZKALNICTWO

Na terenie Gminy znajduje się 1 959 budynków mieszkalnych, sama liczba mieszkań wynosi 2 131. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania to 89,6 m², co jest wartością nieznacznie wyższą niż średnia dla powiatu przasnyskiego (84,7 m²).⁶⁹

Podstawowe wskaźniki dla budownictwa mieszkaniowego na terenie Gminy, w poszczególnych latach, zaprezentowano poniżej:

Tab. 23 Gospodarka mieszkaniowa Gminy w latach 2013-2022

2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
LICZBA BUDYNKÓW MIESZKALNYCH									
1 842	1 854	1 865	1 880	1 890	1 895	1 948	1 933	1 943	1 959
LICZBA MIESZKAŃ									
2 121	2 133	2 142	2 157	2 170	2 176	2 183	2 116	2 124	2 131
PRZECIĘTNA POWIERZCHNIA UŻYTKOWA 1 MIESZKANIA [m²]									
84,7	85,2	85,4	85,9	86,3	86,4	86,6	89,3	89,4	89,6

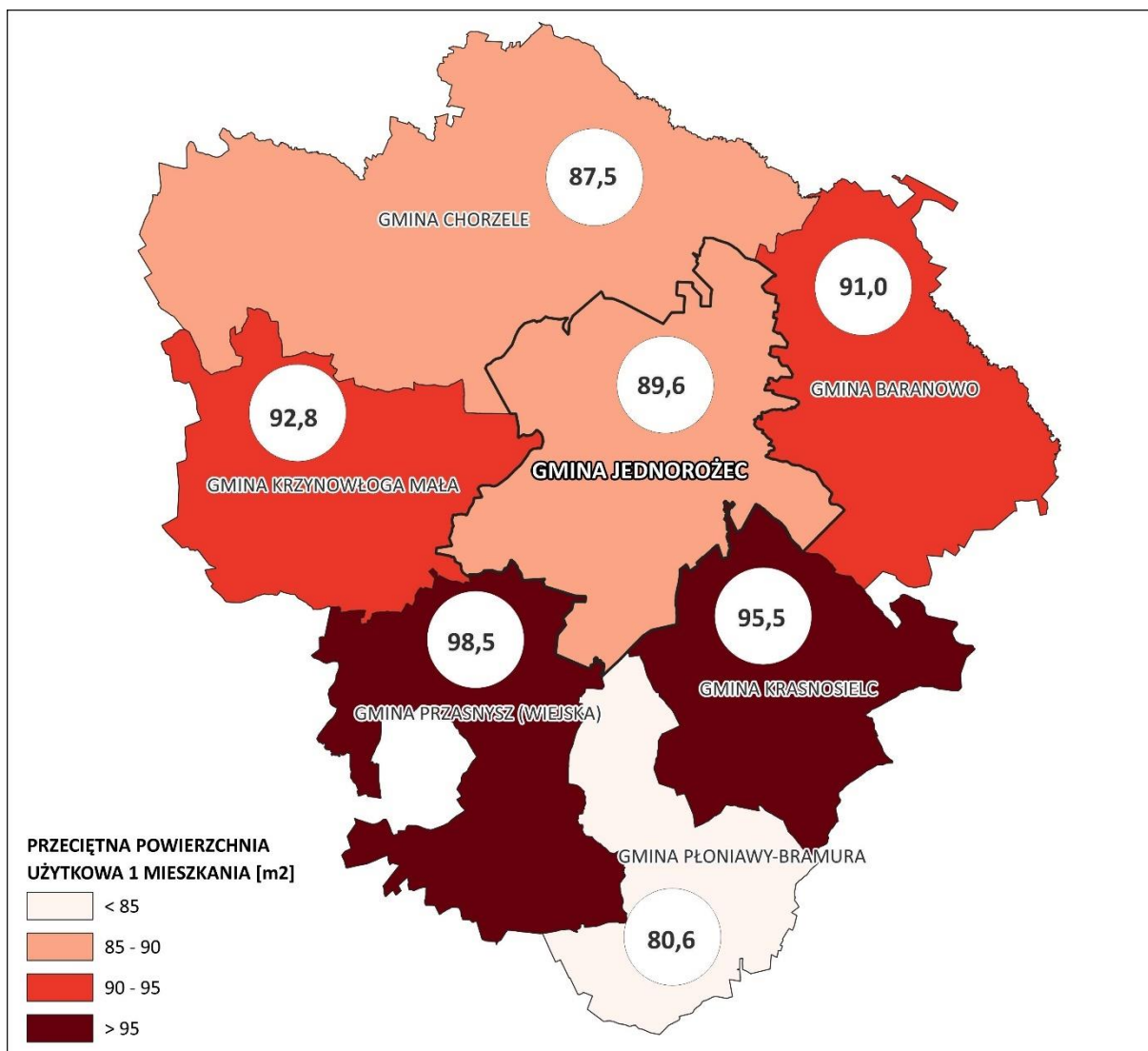
Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2022 r.

Jak wynika z powyższej tabeli na terenie gminy Jednorożec:

- wzrasta liczba budynków mieszkalnych;
- liczba mieszkań utrzymuje się na zbliżonym poziomie;
- wzrastają przeciętne powierzchnie użytkowe mieszkań.

W porównaniu do gmin ościennych przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania na terenie gminy Jednorożec jest stosunkowo niska. W 2022 roku wartość ta wynosiła 89,6 m², co było trzecim najmniej korzystnym wynikiem (zaraz po gminie Chorzele i Płoniawy-Bramura). W zestawieniu tym przoduje natomiast gmina wiejska Przasnysz (98,5 m²) oraz Krasnosielc (95,5 m²).

⁶⁹ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2022 r.

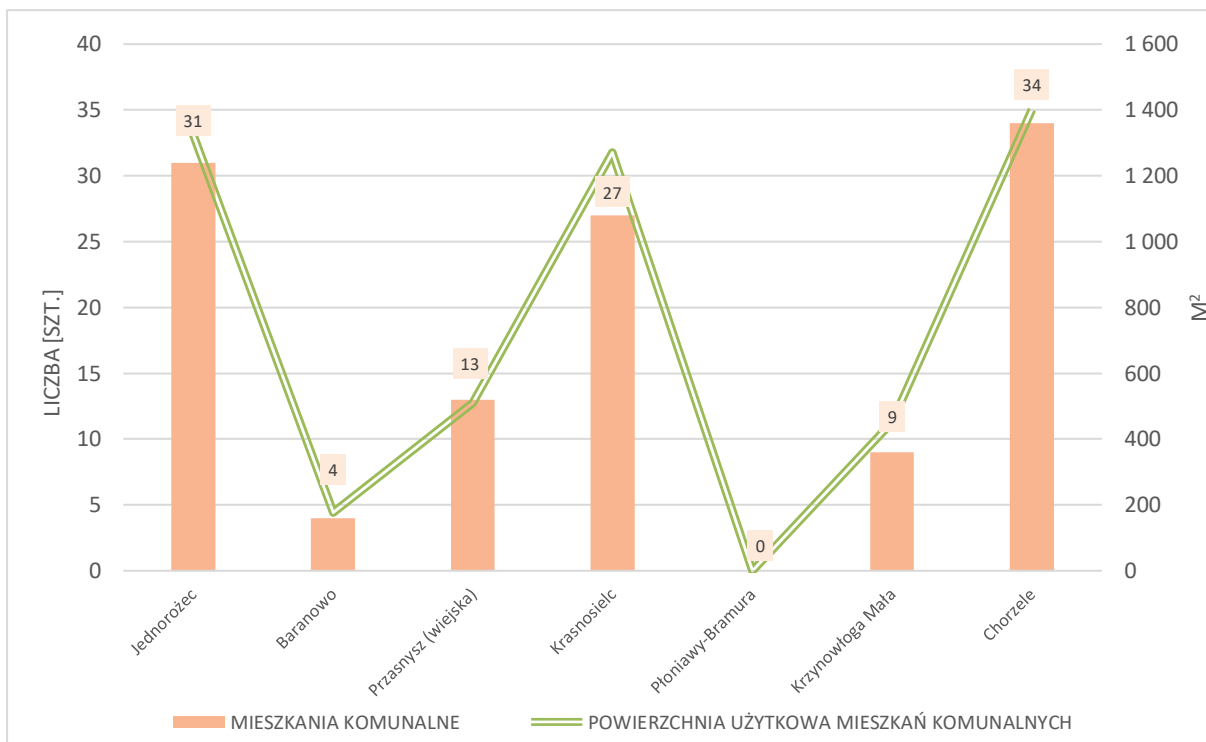
Ryc. 31 Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w gminie Jednorożec oraz gminach ościennych w 2022 roku

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, stan na 31.12.2022 r.

Gmina Jednorożec posiada zasoby komunalne w liczbie 31 mieszkań, łącznej powierzchni 1 323,91 m² i w większości w dobrym stanie technicznym lokali. Wszystkie mieszkania posiadają dostęp do sieci wodociągowej i zaopatrywane są one w ciepło głównie poprzez centralne ogrzewanie (węglowe lub olejowe), a także gaz ziemny. Mniej korzystnie sytuacja kształtuje się w zakresie podłączenia do sieci kanalizacyjnej.⁷⁰

W stosunku do gmin ościennych sytuacja kształtuje się korzystnie, gdyż Gmina plasuje się na drugim miejscu ustępując jedynie gm. Chorzele, gdzie znajdują się w sumie 34 mieszkania komunalne, o całkowitej powierzchni wynoszącej 1 041 m.² Należy nadmienić, iż na terenie gminy Płoniawy-Bramura nie znajdują się żadne mieszkania komunalne.

⁷⁰ Materiał źródłowy: Raport o stanie gminy Jednorożec za rok 2023, 2024.

Ryc. 32 Mieszkania komunalne w gminie Jednorożec i gminach sąsiednich

Material źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, stan na 31.12.2022 r. oraz Raport o stanie gminy Jednorożec za rok 2023, 2024.

Mieszkania treningowe lub wspomagane stanowią formę pomocy społecznej przygotowującą pod opieką specjalistów osoby tam przebywające do prowadzenia samodzielnego życia lub wspomagającą te osoby w codziennym funkcjonowaniu. Mieszkanie może być prowadzone przez każdą jednostkę organizacyjną pomocy społecznej lub organizację pożytku publicznego. Na terenie gminy Jednorożec nie znajdują się żadne mieszkania treningowe i wspomagane.

10.4. WNIOSKI

- ! Obecność placówek podstawowej opieki zdrowotnej.
- ! Ograniczony dostęp do placówek specjalistycznej opieki zdrowotnej.
- ! Wysoka liczba przychodni na 10 tys. mieszkańców w stosunku do większości gmin ościennych.
- ! Niski udział wydatków na ochronę zdrowia.
- ! Funkcjonujące instytucje pomocy społecznej.
- ! Realizacja szeregu działań na rzecz rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomani oraz wspierania rodziny.
- ! Spadek liczby osób korzystających z opieki społecznej w ostatnich latach.
- ! Występowanie problemów społecznych wśród mieszkańców (ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego, alkoholizm, niepełna rodzina lub wielodzietność).
- ! Stosunkowo niski wskaźnik przeciętnej wielkości mieszkań w stosunku do większości gmin sąsiednich.
- ! Wysoka liczba mieszkań komunalnych w stosunku do większości gmin ościennych.
- ! Brak mieszkań treningowych i wspomaganych.

11 EDUKACJA I KAPITAŁ SPOŁECZNY

11.1. PLACÓWKI OŚWIATOWE

Na terenie gminy Jednorożec funkcjonują następujące placówki oświatowe⁷¹:

- przedszkola i punkty przedszkolne;
 - Przedszkole Samorządowe w Jednorożcu,
 - Niepubliczny Punkt Przedszkolny „Śpiewające brzdące” w Lipie,
 - Niepubliczny Punkt Przedszkolny „Kasztanowy ludek” w Olszewce,
 - Niepubliczny Punkt Przedszkolny „Czterolistna koniczynka” w Parciakach,
 - Niepubliczny Punkt Przedszkolny „Słoneczny domek” w Żelaznej Rządowej,
 - Niepubliczne Przedszkole „Kraina Smerfów” w Stegnie;
- szkoły podstawowe;
 - Publiczna Szkoła Podstawowa im. Adama Chętnika w Jednorożcu,
 - Szkoła Podstawowa w Olszewce,
 - Publiczna Szkoła Podstawowa Żelazna Rządowa-Parciaki z siedzibą w Parciakach;
- szkoły ponadpodstawowe;
 - Liceum Ogólnokształcące w Jednorożcu;
 - Branżowa Szkoła I stopnia w Jednorożcu.

11.2. LICZBA UCZNIÓW I WSPÓŁCZYNNIK SKOLARYZACJI

Na przestrzeni ostatnich lat liczba osób uczęszczających do placówek oświatowych w gminie Jednorożec kształtowała się następująco:

Tab. 24 Osoby uczęszczające do placówek oświatowych w gminie Jednorożec w latach 2013-2022

ROK	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE										
Dzieci	290	215	200	234	276	270	210	248	264	266
SZKOLNICTWO PODSTAWOWE (WRAZ Z GIMNAZJAMI*)										
Uczniowie	525	564	552	485	533	614	600	578	555	506
SZKOLNICTWO PONADPODSTAWOWE										
Uczniowie	118	111	97	82	88	105	153	163	175	190

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2022 r.

* dotyczy lat 2013-2018. Wraz z końcem roku szkolnego 2018/2019 zlikwidowano wszystkie oddziały gimnazjalne.

W gminie Jednorożec liczba osób uczęszczających do placówek oświatowych utrzymuje się na stosunkowo zbliżonym poziomie, zarówno w odniesieniu do wychowania przedszkolnego jak również szkolnictwa podstawowego.

Należy jednocześnie zaznaczyć, iż skokowy wzrost liczby uczniów szkół podstawowych w 2017 i 2018 roku wynikały bezpośrednio z przeprowadzonej reformy szkolnictwa, zgodnie z którą wraz z początkiem roku szkolnego 2019/2020 przestały istnieć oddziały gimnazjalne⁷² (do szkół

⁷¹ Materiał źródłowy: Raport o stanie gminy Jednorożec za rok 2023, 2024.

⁷² Reforma szkolnictwa z 2017 roku zakładała m.in.:

- likwidację gimnazjów;
- wprowadzenie ośmioletniego roku nauczania w szkołach podstawowych;
- wprowadzenie czteroletniego roku nauczania w liceach ogólnokształcących;
- wprowadzenie pięcioletniego roku nauczania w technikum.

podstawowych i gimnazjów uczęszczało 9 roczników, zaś do szkół podstawowych po reformie jest to 8 roczników).

Na terenie Gminy w Jednorozcu funkcjonuje Liceum Ogólnokształcące, a także Branżowa Szkoła I Stopnia, w której uczniowie przygotowują się do takich zawodów jak: rolnik, piekarz, sprzedawca, mechanik pojazdów samochodowych, murarz-tylnik. Wyniki matur w 2023 roku w Liceum w Jednorozcu w porównaniu do powiatu przasnyskiego prezentują się następująco:

Tab. 25 Wyniki poszczególnych egzaminów maturalnych w stosunku do średniej dla powiatu przasnyskiego w 2023 r.

SZKOŁA	J. POLSKI	MATEMATYKA	J. ANGIELSKI	J. POLSKI (ROZSZERZONY)	MATEMATYKA (ROZSZERZONY)	OGÓLNY % ZDAWALNOŚCI
ŚREDNI WYNIK (%)						
Liceum Ogólnokształcące w Jednorozcu	61,31	61,20	74,79	60,5	12,75	93,10
Średnia powiatowa	55,94	66,37	74,01	31,26	46,54	89,79

Materiał źródłowy: Raport o stanie gminy Jednorzec za rok 2023, 2024.

Jak wynika z powyższego, ogólny stopień zdawalności egzaminów maturalnych w Liceum Ogólnokształcącym w Jednorozcu był nieco wyższy w porównaniu do średniej dla powiatu. Zanotowano wówczas wyższe wyniki z języka polskiego, zarówno na poziomie podstawowym, jak również rozszerzonym.

Współczynnik skolaryzacji brutto to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

Współczynnik skolaryzacji netto – relacja liczby osób (w danej grupie wieku) uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.⁷³

Zgodnie z danymi GUS za 2022 rok stwierdza się, iż współczynniki skolaryzacji w szkołach podstawowych w gminie Jednorzec (82,41% brutto; 82,08% netto) są wyraźnie niższe w stosunku do całego powiatu przasnyskiego (91,68% brutto; 90,79% netto).

11.3. KAPITAŁ SPOŁECZNY

11.3.1. ORGANIZACJE I STOWARZYSZENIA

W gminie Jednorzec funkcjonuje obecnie 39 stowarzyszeń pozarządowych (z czego 10 zarejestrowanych w KRS), co przekładało się na wskaźnik 5,7 organizacji na 1000 mieszkańców. Jest to wynik znacznie wyższy od średniej ogólnokrajowej (w przybliżeniu 2,3 organizacji) oraz całego powiatu przasnyskiego, gdzie wartość ta wynosi 2,9 organizacji.⁷⁴

Na terenie gminy Jednorzec funkcjonują następujące organizacje i stowarzyszenia⁷⁵:

- Fundacje;
 - Fundacja Dom Spokojnej Starości „Cyrenejczyk”,
- Stowarzyszenia zarejestrowane w KRS;
 - Stowarzyszenie – Przyjaciele Ziemi Jednorzeckiej,

⁷³ Definicje Głównego Urzędu Statystycznego (GUS).

⁷⁴ Materiał źródłowy: Krajowy Rejestr Sądowy, www.ekrs.ms.gov.pl.

⁷⁵ Materiał źródłowy: Raport o stanie gminy Jednorzec za rok 2023, 2024.

- Stowarzyszenie Koła Gospodyń Wiejskich w Jednorożcu,
- Stowarzyszenie Koła Gospodyń Wiejskich Sołectwa Lipa,
- Kółko Rolnicze „Posilenie” w Drażdżewie Nowym,
- Stowarzyszenie „Sąsiedzi”,
- „Jednorożec robi co może”,
- Stowarzyszenie „Nasza Wieś Ulatowo- Pogorzal”,
- Przyjaciele Małowidza,
- Stowarzyszenie „Odlotowe Czarownice”,
- Stowarzyszenie „Rosarium”,
- Stowarzyszenie Dziecięce Atelier;
- Koła Gospodyń Wiejskich (zarejestrowane w Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa);
 - Koło Gospodyń Wiejskich w Połoni,
 - Koło Gospodyń Wiejskich w Budach Rządowych,
 - Stowarzyszenie „Sąsiedzi”,
 - Koło Gospodyń Wiejskich Żelaźnianki to Kurpianki w Żelaznej Rządowej,
 - Koło Gospodyń Wiejskich Ulatowo Pogorzal,
 - Koło Gospodyń Wiejskich w Małowidzu „Jasie”,
 - Koło Gospodyń Wiejskich w Dynaku,
 - Koło Gospodyń Wiejskich „Jednorożec” w Stegnie,
 - Koło Gospodyń Wiejskich w Żelaznej Prywatnej,
 - Koło Gospodyń Wiejskich w Olszewce „OLSZEWIACY”,
 - Koło Gospodyń Wiejskich w Lipie Lipianki,
 - Koło Gospodyń Wiejskich w Jednorożcu;
- Organizacje należące do związków;
 - Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Koło w Jednorożcu,
 - Koło Gospodyń Wiejskich w Jednorożcu Przy Regionalnym Związku Rolników, Kótek i Organizacji Rolniczych w Ostrołęce;
- Ochotnicza Straż Pożarna;
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Jednorożcu,
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Budach Rządowych,
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Lipie,
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Małowidzu,
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Olszewce,
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Parciakach,
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Połoni,
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Ulatowo-Pogorzeli,
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Żelaznej Rządowej.

Ponadto w Gminie funkcjonują 4 kluby sportowe (rozdz. 7.1.), a także działają 4 zespoły folklorystyczne tj. „KALINA”, „KURPIE”, „JUTRZENKA” i „Młode Kurpie”. Warto nadmienić, iż w gmina Jednorożec należy do związku międzygminnego „Związek Kurpsie Razem w Myszyńcu”.

11.3.2. AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA, FREKWENCJA W WYBORACH

Uczestnictwo w wyborach powszechnych jest jednym z najważniejszych przejawów aktywności obywatelskiej. Społeczeństwo w sposób realny wywiera bowiem wpływ na sprawy bieżące Kraju oraz

mniejsze jednostki samorządu. Dane dotyczące frekwencji wyborczej w gminie Jednorożec w latach 2014-2023 przedstawia niżej załączona tabela:

Tab. 26 Frekwencja wyborcza w Gminie podczas Wyborów Powszechnych w Polsce w latach 2014-2023

ROK	NAZWA	FREKWENCJA W GMINIE (%)	FREKWENCJA W KRAJU (%)
2014	Wybory do Parlamentu Europejskiego	13,3	23,8
2014	Wybory Samorządowe	54,3	47,2
2015	Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (I tura)	37,2	49,0
2015	Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (II tura)	45,7	55,3
2015	Wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej	35,3	50,9
2018	Wybory Samorządowe	60,1	48,8
2019	Wybory do Parlamentu Europejskiego	31,3	45,6
2019	Wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej	47,3	61,7
2020	Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (I tura)	54,7	64,5
2020	Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (II tura)	59,7	68,2
2023	Wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej	62,6	74,4
2023	Referendum Ogólnokrajowe	48,3	40,9

Materiał źródłowy: <https://wybory.gov.pl/>.

Aktywność obywatelska mieszkańców gminy Jednorożec w zakresie partycypacji podczas wyborów powszechnych w okresie 2014-2023 jest stosunkowo nieregularna. Jednocześnie należy zaznaczyć, iż frekwencja w poszczególnych wyborach w Gminie jest zazwyczaj niższa niż średnia dla Polski. Jedynie podczas wyborów samorządowych w 2014 i 2018 roku oraz w trakcie Referendum Ogólnokrajowym w 2023 roku wskaźnik ten był wyższy niż średnia ogólnokrajowa.⁷⁶

11.4. WNIOSKI

- ! Zadowalający poziom dostępności do usług oświatowych na poziomie wczesnoszkolnym.
- ! Obecność żłobka samorządowego.
- ! Utrzymująca się liczba uczniów w szkołach podstawowych i dzieci uczęszczających do przedszkoli na przestrzeni ostatnich kilku lat.
- ! Obecność placówki ponadpodstawowej.
- ! Wyższe wyniki zdawalności matur w stosunku do średniej dla powiatu.
- ! Niski na tle powiatu współczynnik skolaryzacji.
- ! Aktywnie działające organizacje i stowarzyszenia lokalne, o wskaźniku liczebności wyraźnie wyższym od średniej powiatowej i ogólnokrajowej.
- ! Zazwyczaj niska frekwencja wyborcza w stosunku do średniej krajowej.

⁷⁶ Materiał źródłowy: www.wybory.gov.pl.

12 FINANSE SAMORZĄDOWE

Podstawowym celem działalności samorządu gminnego jest zapewnienie jak najlepszych warunków dla funkcjonowania i rozwoju społeczności lokalnej. Realizacja tego działania wymaga zapewnienia stałego dopływu środków, które są niezbędne do finansowania odpowiedniego poziomu dóbr i usług publicznych służących do zaspokajania potrzeb społeczności, a także przedsięwzięć o charakterze rozwojowym.

W procesie strategicznego zarządzania jednostką samorządu terytorialnego zasadniczą rolę odgrywa możliwość finansowania poszczególnych przedsięwzięć. Możliwości finansowe, w powiązaniu z jakością zarządzania, stanowią podstawę do wyznaczenia strategicznych celów jej rozwoju, rozumianego jako proces kształtowania zmian w pożądanym kierunku, akceptowanym społecznie, ekonomicznie i środowiskowo, zgodnie z wymogami racjonalnego gospodarowania przestrzenią. Między rozwojem lokalnym a finansami Gminy występują wzajemne powiązania i uwarunkowania, gmina bowiem ponosi najpierw wydatki, w określonych działach, aby mógł dokonać się rozwój społeczno-gospodarczy.

Istotnym elementem w kształtowaniu polityki rozwoju danej jednostki administracyjnej jest Budżet Gminy, będący głównym źródłem finansowania usług publicznych i inwestycji związanych z realizacją zadań infrastrukturalnych. Działania te stwarzają warunki do inwestowania dla podmiotów gospodarczych i poprawy standardów życia mieszkańców.

12.1. DOCHODY GMINY

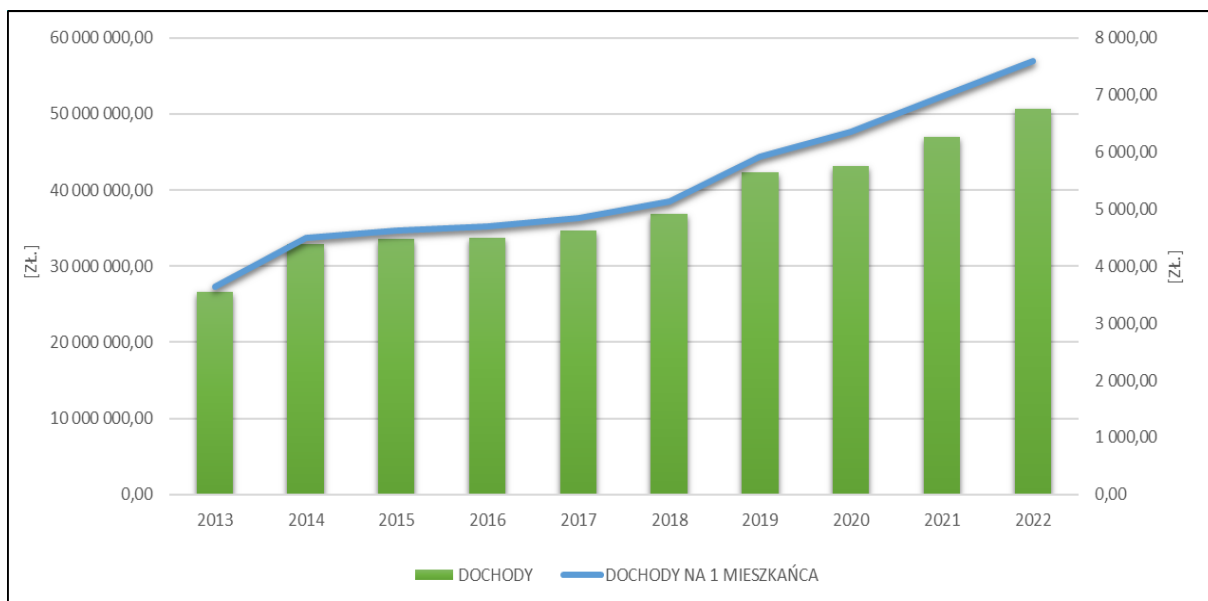
Dochody ogółem gminy Jednorożec na przestrzeni analizowanych lat wzrosły blisko dwukrotnie (z ok. 26,6 mln zł w 2013 r. do ok. 50,6 mln zł w 2022 r.). Ma to również przełożenie na dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca, które również wyraźnie wzrosły (z ok. 3 634 zł/os. w 2013 r. do ok. 7 596 zł/os. w 2022 r.).⁷⁷

Tab. 27 Dochody ogółem Gminy w latach 2013-2022

ROK	DOCHODY OGÓŁEM [zł]	DOCHÓD GMINY W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA [zł]
2013	26 604 445,46	3 634,49
2014	32 877 374,08	4 500,67
2015	33 542 086,13	4 619,49
2016	33 685 633,61	4 694,86
2017	34 640 594,47	4 842,81
2018	36 815 876,00	5 133,99
2019	42 262 115,99	5 919,89
2020	43 100 390,93	6 351,37
2021	47 009 690,24	6 977,84
2022	50 594 704,30	7 595,66

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2022 r.

⁷⁷ Materiał źródłowy: Dane GUS – finanse publiczne: dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatu: dochody ogółem oraz dochody na 1 mieszkańca, stan na 31.12.2022 r.

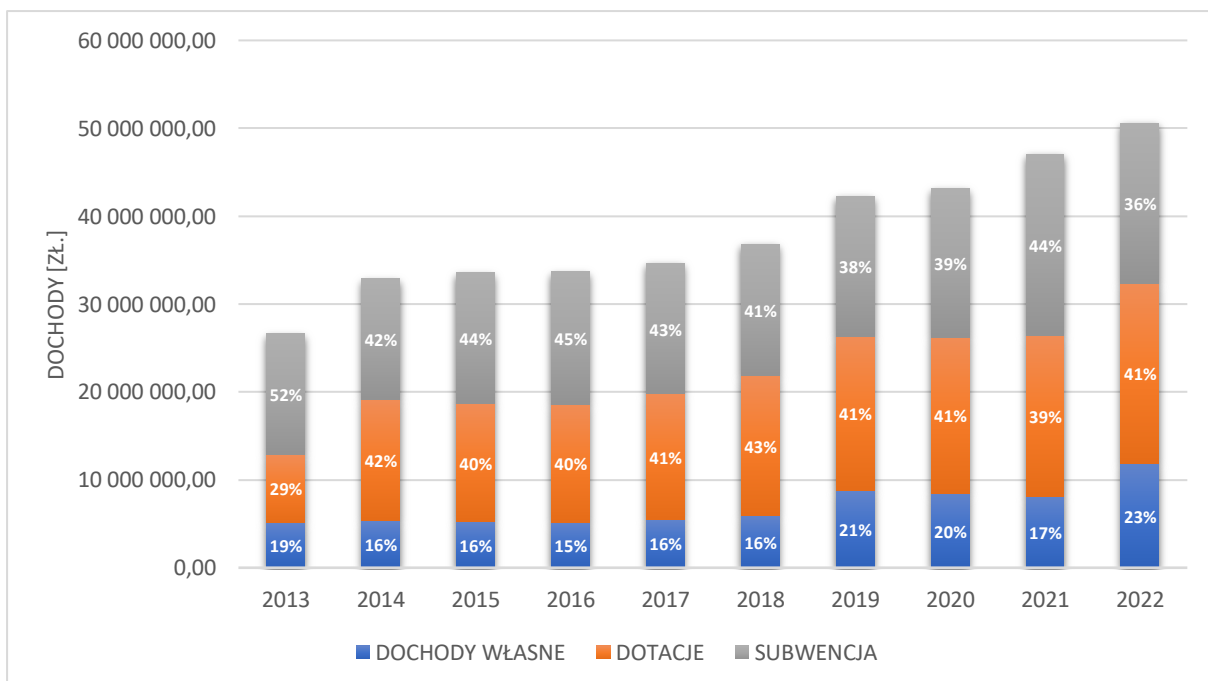

Ryc. 33 Dochody ogółem Gminy w latach 2013-2022 wraz z przeliczeniem na 1 mieszkańca

Material źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2022 r.

Na podstawie obserwowanych tendencji wieloletnich można przypuszczać, że w przyszłości roczny dochód ogółem w dalszym ciągu będzie sukcesywnie wzrastać. Należy przy tym podkreślić, że są to wartości pieniężne nominalne. Realna wartość nabywczą pieniądza uzależniona jest od różnych czynników, a wpływa na nią m.in. inflacja.

Strukturę dochodów gminy Jednorożec tworzą kolejno: dochody własne, dotacje oraz subwencje ogólne. W okresie 2013-2022 całkowita suma dochodów własnych wzrosła ponad dwukrotnie (z ok. 5,2 mln zł w 2013 r. do ok. 11,8 mln zł w 2022 r.). Jednocześnie zaznacza się, iż najszybszy wzrost wśród wszystkich źródeł dochodu w Gminie zanotowały dotacje, których suma na przestrzeni omawianego okresu powiększyła się blisko trzykrotnie (z ok. 7,7 mln zł w 2013 r. do ok. 20,5 mln w 2022 r.).⁷⁸

Ryc. 34 Struktura dochodów w Gminie w latach 2013-2022

Material źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

⁷⁸ Material źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2022 r.

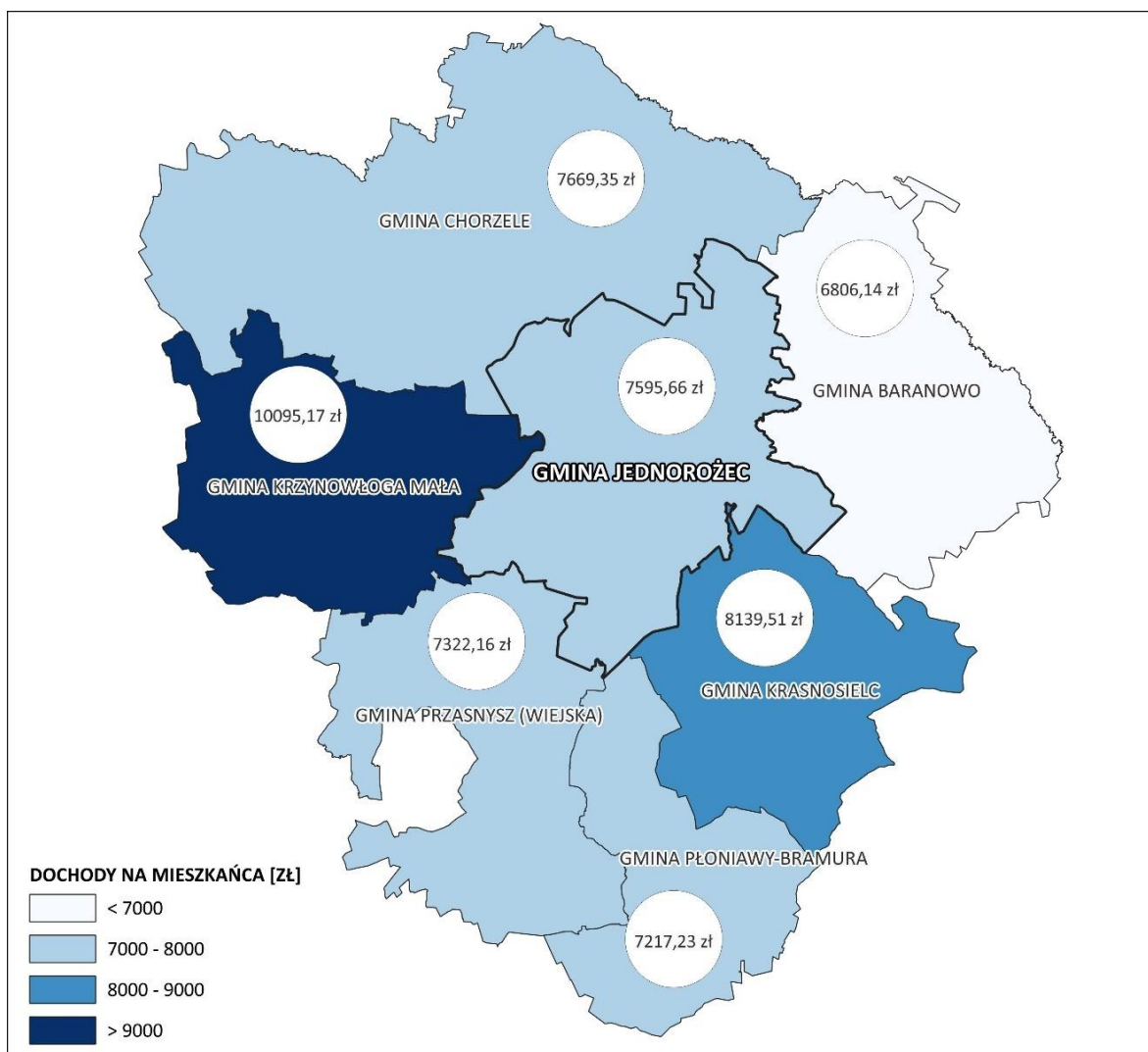
Dochody własne pochodzą ze źródeł finansowania, gdzie swój największy udział mają m.in.:⁷⁹

- dochody z tytułu dochodów podatkowych od osób fizycznych (PIT);
- dochody z tytułu dochodów podatkowych, ustalanych na podstawie odrębnych ustaw;
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości;
- dochody z tytułu wpływu z usług;
- dochody z tytułu wpływu z lokalnych opłat pobieranych przez jednostki samorządu terytorialnego na podstawie odrębnych ustaw;
- dochody z tytułu majątku;
- dochody z tytułu podatku leśnego;
- dochody z tytułu podatku rolnego;
- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych.

Subwencja ogólna składa się natomiast z części:

- oświatowej;
- wyrównawczej;
- równoważącej.

Dochody ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminie Jednorożec w odniesieniu do gmin sąsiadujących kształtują się następująco:

Ryc. 35 Wysokość dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminie Jednorożec i w gminach sąsiednich w 2022 r.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

⁷⁹ Materiał źródłowy: Dane GUS.

W 2022 r. poziom dochodów na mieszkańca w gminie Jednorożec w zestawieniu do gmin ościennych był przeciętny. Niższe wartości wystąpiły w gminie Baranowo, Płoniawy-Bramura oraz Przasnysz, natomiast w zestawieniu tym wyraźnie przodowała gmina Krzynowłoga Mała.

12.2. WYDATKI GMINY

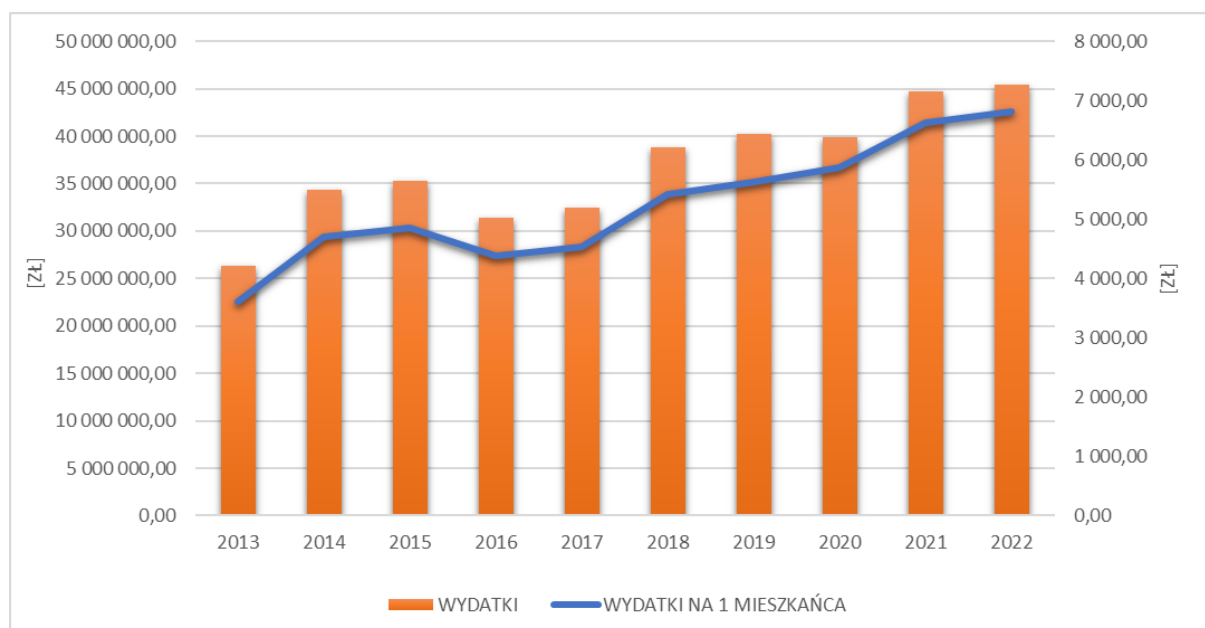
Konsekwencją wzrostu dochodów Gminy był sukcesywny wzrost wydatków ogółem. Na przestrzeni analizowanych lat wydatki wzrosły o ok. 72%, z poziomu ok. 26,4 mln zł w 2013 r. do ok. 45,4 mln zł w 2022 r. Ma to również przełożenie na wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca, które również wyraźnie wzrosły (z ok. 3 600 zł/os. w 2013 r. do ok. 6 823 zł/os. w 2022 r.)⁸⁰.

Tab. 28 Wydatki ogółem Gminy w latach 2013-2022

ROK	WYDATKI OGÓŁEM [zł]	WYDATKI GMINY W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA [zł]
2013	26 352 651,78	3 600,09
2014	34 358 023,95	4 703,36
2015	35 296 654,28	4 861,13
2016	31 377 836,01	4 373,22
2017	32 479 683,40	4 540,71
2018	38 792 867,46	5 409,69
2019	40 231 540,84	5 635,46
2020	39 881 773,58	5 877,07
2021	44 686 624,89	6 633,02
2022	45 445 487,11	6 822,62

Material źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2022 r.

Na podstawie obserwowanych tendencji wieloletnich można przypuszczać, że w przyszłości roczne wydatki ogółem w Gminie w dalszym ciągu będą wzrastać.

Ryc. 36 Wydatki ogółem Gminy w latach 2013-2022 w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Material źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2022 r.

⁸⁰ Material źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2022 r.

Wydatki budżetów Gminy dzielą się na wydatki bieżące i wydatki majątkowe. W 2022 r. udział wydatków bieżących w wydatkach ogółem wynosił 90,3% (ok. 41,0 mln zł), natomiast udział wydatków majątkowych (inwestycyjnych) wynosił 9,7% (ok. 4,4 mln zł).

Realizacja wydatków budżetu Gminy w 2022 r. w poszczególnych działach klasyfikacji budżetowej z uwzględnieniem struktury procentowej prezentuje się następująco:

Tab. 29 Wydatki ogółem wg działów Klasyfikacji Budżetowej w Gminie w 2022 r.

NR DZIAŁU	SEKTOR	ILOŚĆ WYDATKÓW [ZŁ.]	UDZIAŁ W WYDATKACH [%]
Dział 010	Rolnictwo i łowiectwo	2 708 157,21	5,96
Dział 600	Transport i łączność	549 339,01	1,21
Dział 700	Gospodarka mieszkaniowa	469 265,79	1,03
Dział 710	Działalność usługowa	24 080,93	0,05
Dział 750	Administracja publiczna	2 586 420,27	5,69
Dział 751	Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	1 447,00	< 0,01
Dział 752	Obrona narodowa	3 000,00	0,01
Dział 754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	1 107 103,98	2,44
Dział 757	Obsługa długu publicznego	329 132,00	0,72
Dział 801	Oświata i wychowanie	13 836 953,66	30,45
Dział 851	Ochrona zdrowia	146 046,92	0,32
Dział 852	Pomoc społeczna	7 402 911,47	16,29
Dział 853	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	202 374,77	0,45
Dział 854	Edukacyjna opieka wychowawcza	123 258,00	0,27
Dział 855	Rodzina	8 508 293,30	18,72
Dział 900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	4 317 817,39	9,50
Dział 921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	792 303,72	1,74
Dział 926	Kultura fizyczna	2 329 392,64	5,13
Ogółem		45 445 487,11 zł.	100%

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2022 r.

Największy udział wydatków Gminy w 2022 r. przypadł na Dział 801 – Oświata i wychowanie (ok. 30,45%) oraz Dział 855 – Rodzina (ok. 18,72%).

Najmniej środków, stanowiących mniej niż 0,01% łącznych wydatków Gminy, przeznaczono kolejno na urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa (1447,00 zł) oraz na obronę narodową (3 000,00 zł). Relatywnie niską kwotę przeznaczono również na ochronę zdrowia (ok. 146 tys. zł).

12.3. ZDOLNOŚĆ INWESTYCYJNA

Sukcesywny wzrost wydatków odgrywa szczególną rolę w zakresie obsługi w zakresie zadań własnych Gminy. Ponadto, wzrost nakładów inwestycyjnych, w tym w wymiarze przestrzennym (m.in. budowa i modernizacja infrastruktury oraz obiektów i urządzeń publicznych, wytypowanie i uzbrajanie nowych terenów rozwojowych), może podnieść atrakcyjność Gminy jako miejsca do życia oraz prowadzenia działalności gospodarczej.

Tab. 30 Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem Gminy w latach 2013-2022

ROK	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
UDZIAŁ %	15,7	34,9	37,3	9,6	6,9	20,0	17,4	6,5	16,6	9,7

Materiał źródłowy: Dane GUS: Finanse publiczne - wydatki budżetów gmin i miast na prawach powiatu - Wydatki z budżetu ogółem, stan na 31.12.2022 r.

Jak wykazano wcześniej, największy udział w strukturze dochodów Gminy stanowiły źródła zewnętrzne (dotacje). Mają one kluczowe znaczenie dla zdolności inwestycyjnej samorządów gminnych. Gmina Jednorożec od lat odznacza się stosunkowo wysokim poziomem uzyskiwanych dofinansowań ze środków zewnętrznych, w tym Unii Europejskiej.

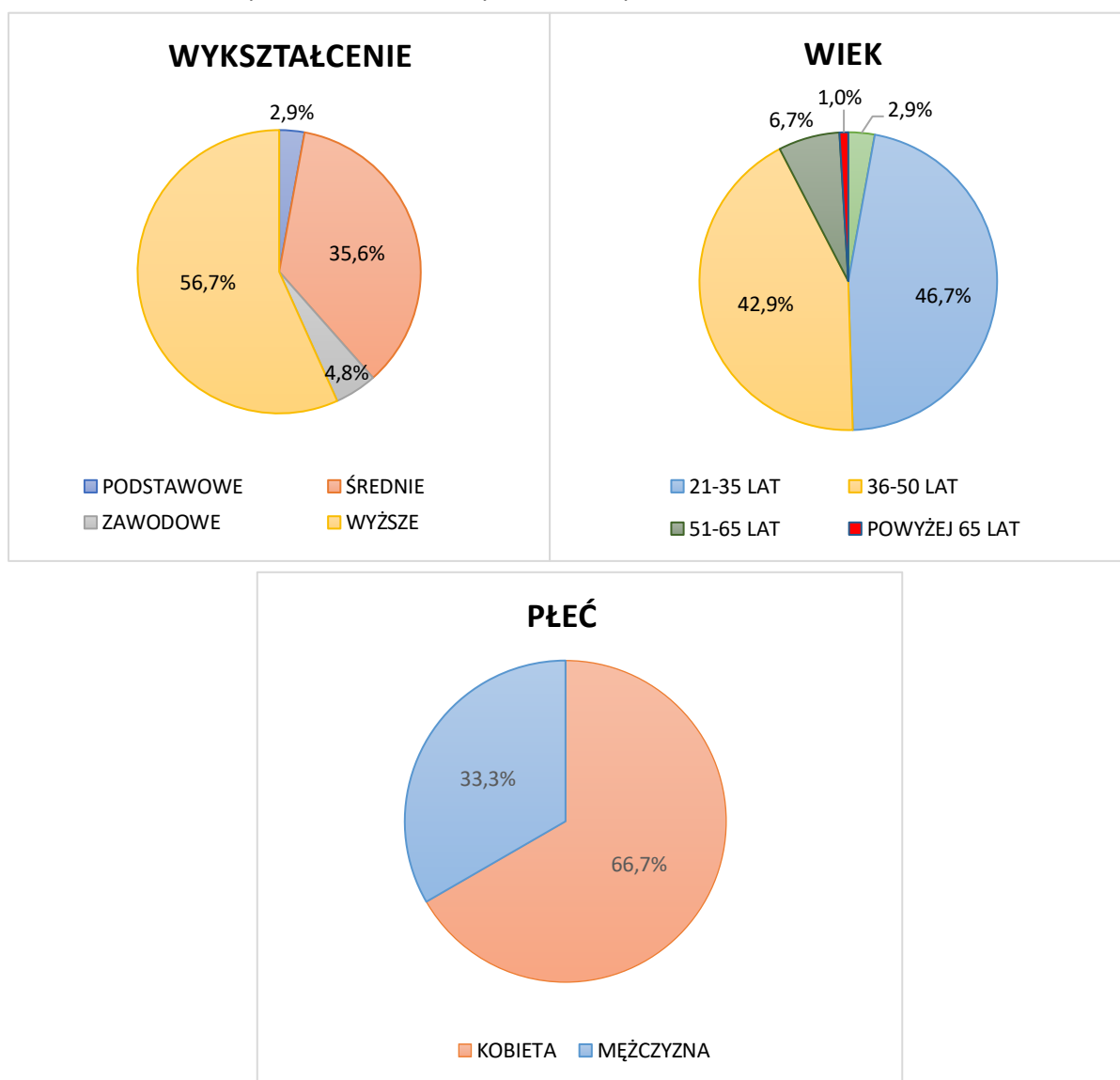
12.4. WNIOSKI

- ! Regularny wzrost dochodów ogółem, w tym dochodów własnych.
- ! Wysoki poziom uzyskiwanych dofinansowań zewnętrznych, głównie dotacji unijnych.
- ! Przeciętny wskaźnik dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca w odniesieniu do gmin ościennych.
- ! Regularny wzrost wydatków ogółem.
- ! Znaczne uzależnienie działań proinwestycyjnych od możliwości finansowania zewnętrznego.

13 PODSUMOWANIE BADANIA ANKIETOWEGO

Jednym z elementów partycypacji społecznej przy tworzeniu Strategii Rozwoju Gminy, obok tradycyjnych konsultacji (w postaci wyłożenia do publicznego wglądu dokumentu, dyskusji publicznej/warsztatu, z dopuszczeniem możliwości składania sugestii i propozycji w formie wniosków), jest badanie ankietowe. Pozwala ono na zdobycie wiedzy nt. odczuć społeczności lokalnej dotyczących aktualnej sytuacji społeczno-ekonomicznej Gminy i sposobu jej funkcjonowania oraz stanowi narzędzie poznawcze potrzeb społeczności Gminy.

Na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego⁸¹, dokonano charakterystyki najistotniejszych problemów i największych potencjałów gminy Jednorożec. W badaniu 66,7% stanowiły kobiety, natomiast 33,3% to mężczyźni. Wśród uczestników badania dominowały osoby w wieku w przedziale 21-35 lat (46,7%) oraz w dalszej kolejności 36-50 lat (42,9%). Respondenci posiadają w większości wykształcenie wyższe (56,7%) oraz średnie (35,6%). Niewielki odsetek uczestników badania posiada natomiast wykształcenie podstawowe oraz zawodowe.

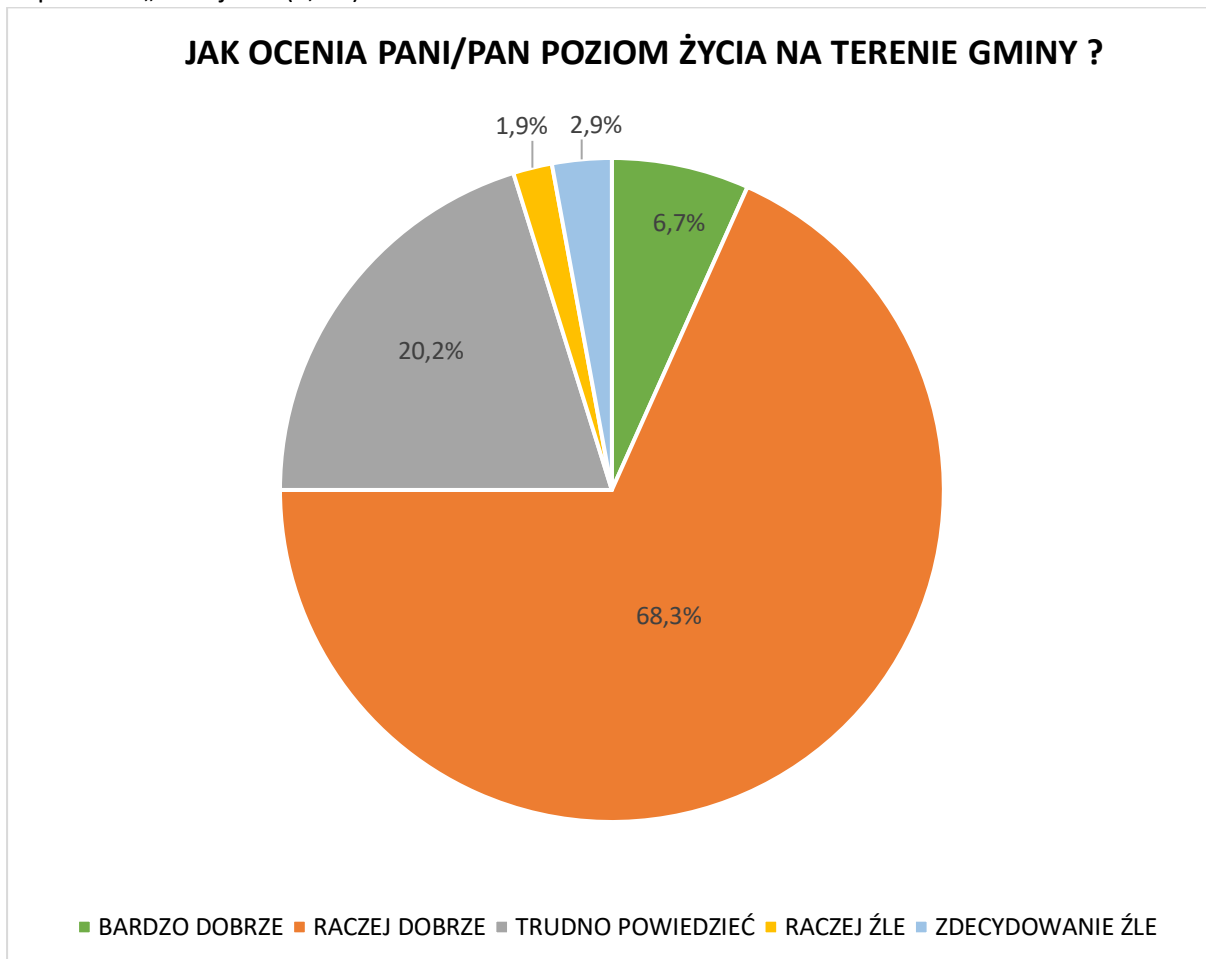

Ryc. 37 Profil uczestnika ankiety (tzn. płeć, wiek, wykształcenie)

Materiał źródłowy: Ankieta do Strategii rozwoju gminy Jednorożec do 2034 roku.

⁸¹ Ogłoszenie o konsultacjach i ankieta udostępnione zostały na tablicy ogłoszeń, stronie internetowej Urzędu i biuletynie informacji publicznej oraz w mediach społecznościowych. Ankiety można było wypełniać tradycyjnie lub elektronicznie za pośrednictwem kwestionariusza online.

Ankiętę rozpoczynało pytanie dotyczące ogólnego poziomu życia na terenie Gminy. Wyniki wskazują, iż większość uczestników badania ocenia standard życia „raczej dobrze” (68,3%). Statystycznie co piąty mieszkaniec nie był w stanie jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie zaznaczając odpowiedź „trudno powiedzieć”, natomiast najrzadziej respondenci wskazywali na odpowiedź „raczej źle” (1,9%).

Ryc. 38 Ocena poziomu życia na terenie Gminy

Materiał źródłowy: Ankieta do Strategii rozwoju gminy Jednorożec do 2034 roku.

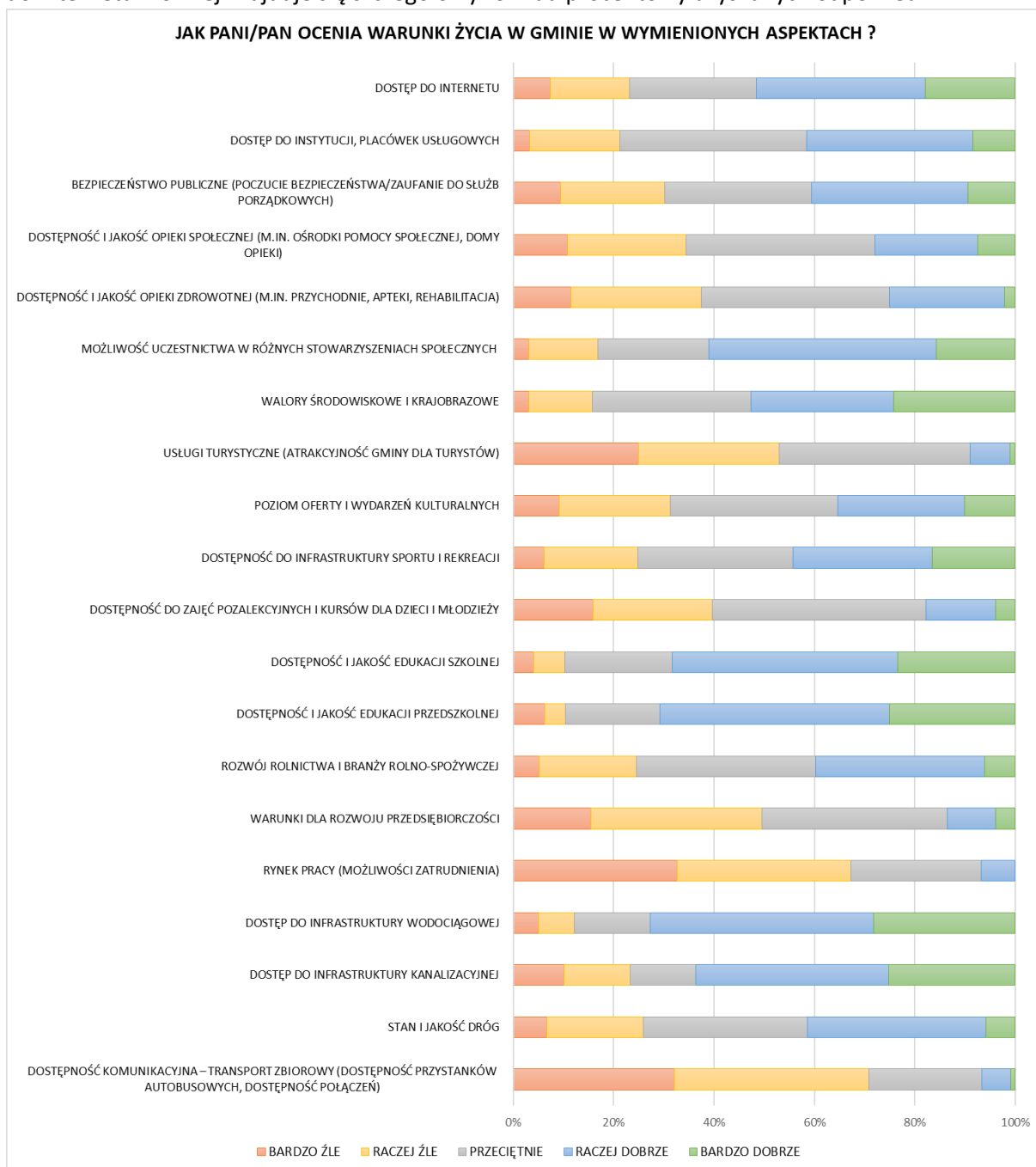
Następne pytanie stanowiło dokładną ocenę warunków życia ludzi w różnych aspektach. Dotyczyło to zagadnień zarówno społecznych, jak również ekonomicznych i środowiskowo-przestrzennych.

Spośród uzyskanych odpowiedzi na przedstawione zagadnienia uczestnicy badania najczęściej wskazywali odpowiedź „przeciętnie” (ok. 29,4%) oraz „raczej dobrze” (ok. 27,5%), natomiast najrzadziej wybieraną odpowiedzią było „bardzo źle” (ok. 11,3%).

Najmniej korzystnie ankietowani oceniają rynek pracy i możliwości zatrudnienia i realizacji zawodowej, a także dostępność komunikacyjną, w tym transport zbiorowy. Ponadto w opinii większości respondentów usługi turystyczne, w tym atrakcyjność gminy dla turystów są niewystarczające. Mało korzystnie kształtują się również warunki do rozwoju przedsiębiorczości.

Pozytywnie uczestnicy badania oceniają natomiast dostęp i jakość edukacji szkolnej i przedszkolnej, gdzie zdecydowana większość badanych zaznaczyło odpowiedzi „bardzo dobrze” lub „raczej dobrze”.

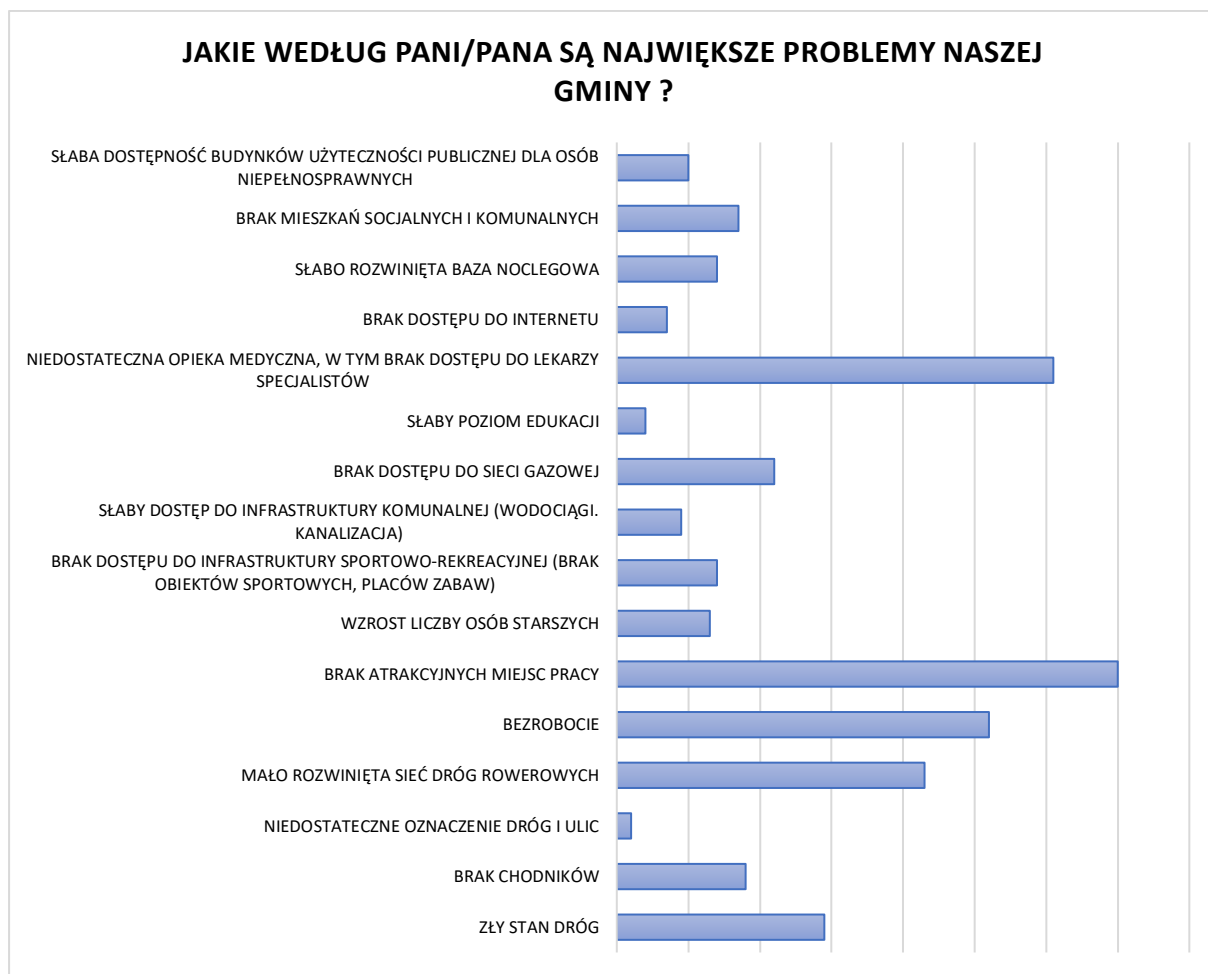
Mieszkańcy wyrażają również stosunkowo pozytywną opinie na temat dostępu do infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, możliwości uczestnictwa w różnych stowarzyszeniach społecznych oraz dostępu do Internetu. Poniżej znajduje się szczegółowy rozkład procentowy uzyskanych odpowiedzi:

Ryc. 39 Ocena warunków życia w Gminie

Materiał źródłowy: Ankieta do Strategii rozwoju gminy Jednorożec do 2034 roku.

Kolejne pytanie w przeprowadzonym badaniu ankietowym dotyczyło wskazania największych problemów, z którymi zмага się gmina Jednorożec. Odpowiedzi dotyczyły zarówno infrastruktury technicznej w Gminie, jak i życia społecznego mieszkańców.

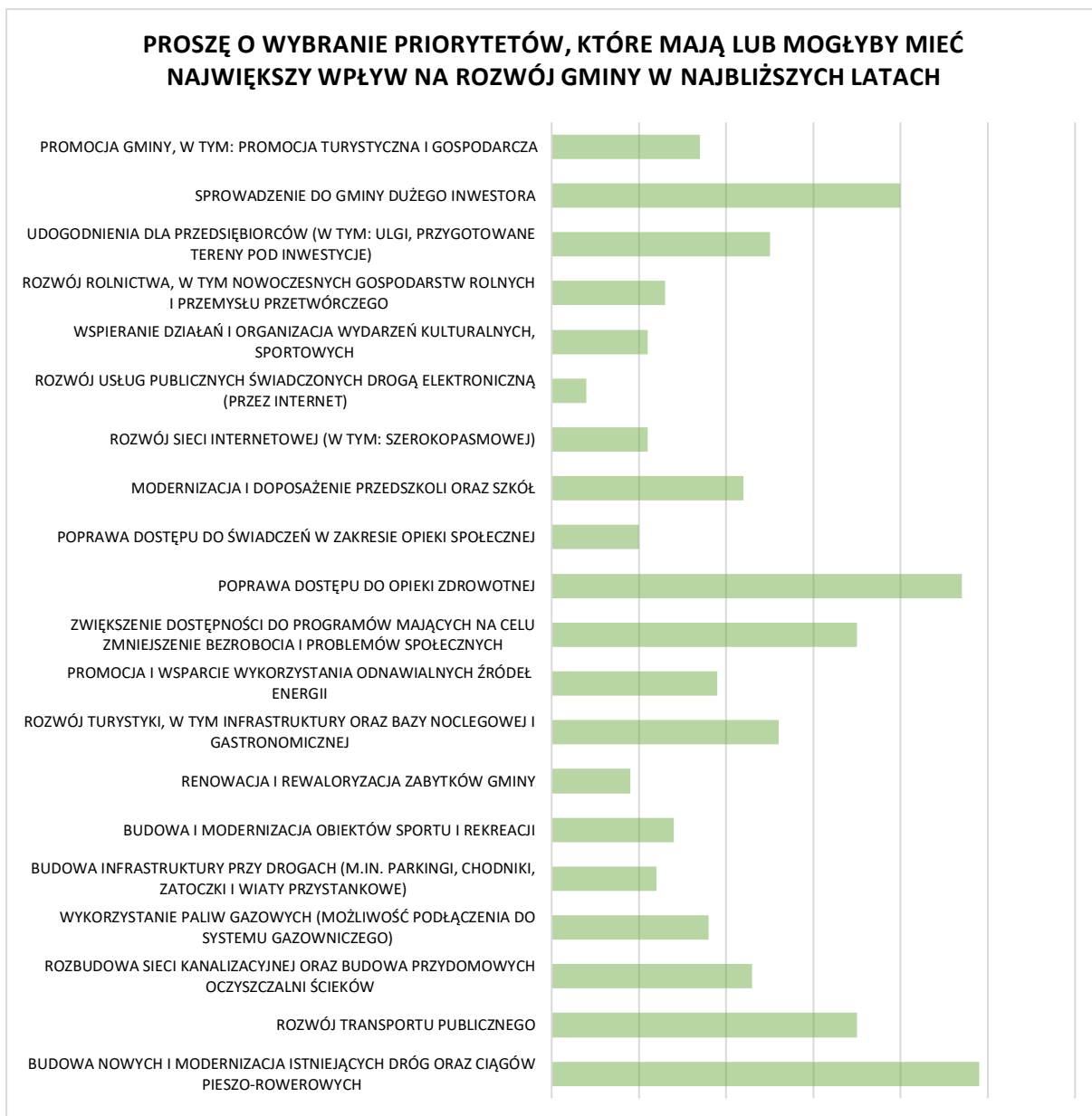

Ryc. 40 Określenie najważniejszych problemów w Gminie

Materiał źródłowy: Ankieta do Strategii rozwoju gminy Jednorożec do 2034 roku.

Na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych i uzyskanych odpowiedzi wynika, iż głównym problemem Gminy jest brak atrakcyjnych miejsc pracy. Ponadto znaczna część respondentów jako istotny problem wskazało niedostateczną opiekę medyczną, w tym brak dostępu do lekarzy specjalistów, bezrobocie oraz mało rozwiniętą sieć dróg rowerowych. Pozostałe zagadnienia były rzadziej poruszane.

Następnie respondenci zostali poproszeni o wybranie priorytetów, które mają lub mogłyby mieć największy wpływ na rozwój Gminy w najbliższych latach:

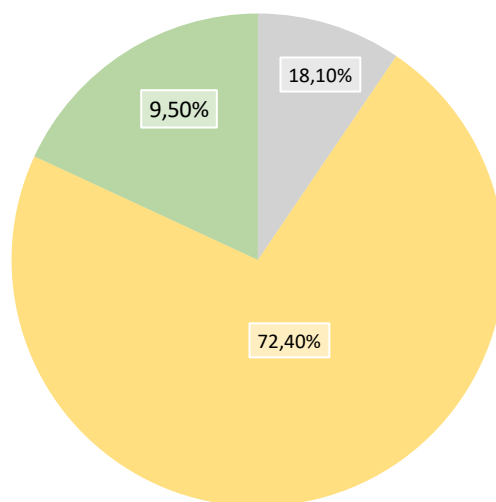

Ryc. 41 Ustalenie głównych priorytetów mających wpływ na rozwój Gminy

Materiał źródłowy: Ankieta do Strategii rozwoju gminy Jednorożec do 2034 roku.

Spośród wyżej wymienionych zagadnień respondenci badania jako priorytety mogące mieć realny wpływ na rozwój gminy Jednorożec najczęściej wskazali poprawę dostępu do opieki zdrowotnej oraz budowę nowych i modernizację istniejących dróg i ciągów pieszo-rowerowych. Stosunkowo często wskazywano również sprowadzenie do Gminy dużego inwestora, rozwój transportu publicznego, a także zwiększenie dostępności do programów mających na celu zmniejszenie bezrobocia i problemów społecznych.

Ostatnie pytanie w ankiecie dotyczyło przyszłego wizerunku Gminy. Na pytanie: „Z czym chciał(a)by Pani/Pan, aby utożsamiano Gminę za 10 lat ?” Mieszkańcy Gminy odpowiedzieli następująco:

Z CZYM CHCIAŁ(A)BY PANI/PAN, ABY UTOŹSAMIANO GMINĘ ZA 10 LAT?

- Z GMINĄ ATRAKCYJNĄ DLA TURYSTÓW
- Z GMINĄ PRZEDSIĘBIORCZĄ, ATRAKCYJNĄ DLA INWESTORÓW I TWORZĄCĄ NOWE MIEJSCA PRACY
- Z GMINĄ EKOLOGICZNĄ DBAJĄCĄ O ŚRODOWISKO NATURALNE I ESTETYKĘ OTOCZENIA

Ryc. 42 Tożsamość Gminy w perspektywie najbliższych 10 lat na podstawie opinii mieszkańców

Material źródłowy: Ankieta do Strategii rozwoju gminy Jednorożec do 2034 roku.

Zdecydowana większość mieszkańców utożsamia Gminę za 10 lat z Gminą przedsiębiorczą, atrakcyjną dla inwestorów i tworzącą nowe miejsca pracy.

WYBRANE MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Najważniejsze wykorzystane akty prawne:

- Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2023 poz. 1688).
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. 2024 poz. 609).
- Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz.U.2023 poz. 1094 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz. U. 2024 poz. 324).
- Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (t.j. Dz.U. 2023 poz. 1478 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy (Dz. U. 2021 poz. 1615).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 4 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz. U. 2023 poz. 300).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 18 października 2022 r. w sprawie Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (Dz. U. 2022 poz. 2379).

Najważniejsze dokumenty i publikacje:

- Grunty i gleby w Europie. Dlaczego konieczne jest korzystanie z tych niezbędnych i wyczerpywalnych zasobów w sposób zrównoważony? Europejska Agencja Środowiska, 2019.
- Powszechny Spis Rolny 2010, 2020.
- Raport o stanie gminy Jednorożec za rok 2023, 2024.
- Rejestr Zabytków Mazowieckiego Konserwatora Zabytków.
- Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), 2017, Rada Ministrów, Warszawa.
- Strategia Rozwoju Gminy. Poradnik praktyczny, 2021, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej.
- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze, 2022.
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku, 2019, Rada Ministrów, Warszawa.
- Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030, 2012, Ministerstwo Środowiska, Warszawa.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Jednorożec, 2017.

Najważniejsze witryny internetowe:

- <https://bdl.stat.gov.pl/>
- <https://bibliotekajednorozec.idcom-web.pl/>
- <https://capap.gugik.gov.pl>
- <https://european-union.europa.eu/>
- <https://ekrs.ms.gov.pl/>.
- <https://jednorozec.e-mapa.net/>
- <https://isok.gov.pl/>
- <https://www.jednorozec.pl/>
- <https://mazowiecka.policja.gov.pl/>
- <https://stat.gov.pl/>
- <https://bip.jednorozec.pl/>
- <https://wybory.gov.pl/>
- <https://www.bdl.lasy.gov.pl/>
- <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl>
- <http://www.geoportal.gov.pl/>
- <https://www.gios.gov.pl/pl/>
- <https://www.gov.pl/>
- <https://www.gov.pl/web/gdos>
- <https://www.polskacyfrowa.gov.pl/>
- <https://www.polskawliczbach.pl/>
- <https://zabytek.pl/>